

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

Laura Bakšytė

Gretinamosios kalbotyros MA studijų programa

**Dūriniai ir jų atitikmenys italų ir lietuvių kalbose (remiantis
moderniosios prozos vertimais)**

Magistro darbas

Darbo vadovas prof. habil. dr. Bonifacas Stundžia

Ginti leidžiama.....

2021 m. gegužės 25 d.

Vilnius, 2021

Laura Bakšytė, *Dūriniai ir jų atitikmenys italų ir lietuvių kalbose (remiantis moderniosios prozos vertimais)*. Magistro darbas, vadovas prof. habil. dr. Bonifacas Stundžia, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2021, 131 p.

Raktažodžiai: dūriniai, sudurtiniai daiktavardžiai, sudurtiniai būdvardžiai, italų kalba, lietuvių kalba, vertimas, vertimo procedūros, dūrinių semantika.

Anotacija

Dūriniai aptinkami kiekvienoje natūralioje pasaulio kalboje ir yra vienas iš pagrindinių žodžių darybos būdų, tačiau jų vertimas italų-lietuvių ir lietuvių-italų kryptimis iki šiol nesusilaukė jokio deramo dėmesio, nors italų grožinės literatūros vertimai į lietuvių kalbą išlieka stabiliai populiarūs, o lietuviškų vertimų paklausa Italijoje tolydžio auga. Šio darbo tikslas – išanalizavus po tris italų ir lietuvių autorių kūrinius bei jų vertimus, nustatyti dūrinių vertimo procedūras ir jų tendencijas. Atliekant tyrimą, taikyti sinchroninės darybinės analizės, gretinamosios kalbinės analizės vertimo aspektu ir kokybinės kalbinės analizės metodai. Tiriamąją medžiagą sudaro 225 itališki ir 278 lietuviški dūriniai, kūriniuose pavartoti nuo 1 iki 69 kartų (iš viso atitinkamai 561 ir 890 pavartojimo atvejų). Tyrime analizuojami Alessandro Baricco, Stefano Benni, Italo Calvino, Sigito Parulskio, Undinės Radzevičiūtės bei Sauliaus Šaltenio kūrinių dūriniai ir jų atitikmenys vertimuose. Tiriant pastebėta, kad verčiant tiek daiktavardinius, tiek būdvardinius dūrinius, vyrauja sintetinio ir analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo bei parafravavimo procedūros. Šis darbas gali būti aktualus ir naudingas kitiems romanų bei baltų kalbų dūrybos sistemų, taip pat vertimo tyrinėtojams, abiejų kalbų vertėjams, dvikalbių žodynų sudarytojams ir visiems, besidomintiems žodžių daryba, gretinamąja kalbotyra bei vertimu.

Turinys

Įvadas	3
1. Teorinės žodžių dūrybos ir vertimo strategijų prielaidos.....	6
1.1 Žodžių dūrybos samprata ir dūrinių klasifikacija.....	6
1.1.1 Italų kalbotyros tradicija ir dūrinių morfologiniai modeliai	9
1.1.2 Lietuvių kalbotyros tradicija ir dūrinių morfologiniai modeliai	13
1.2 Vertimo strategijų ir procedūrų apžvalga.....	17
1.2.1 Pakeitimas.....	19
1.2.2 Pridėjimas	20
1.2.3 Praleidimas	21
1.2.4 Tiesioginis vertimas	22
2. Italų ir lietuvių kalbų dūriniai ir jų atitikmenys prozos vertimuose.....	23
2.1 Tiriamaoji medžiaga.....	23
2.1.1 Autoriai ir vertėjai	23
2.1.2 Kūriniai ir juose rasti sudurtiniai žodžiai	25
2.2 Dūrybos modelių pasiskirstymas ir jų vertimo atitikmenys.....	27
2.2.1 Daiktavardinių dūrinių modelių pasiskirstymas italų ir lietuvių kūrinuose	27
2.2.2 Būdvardinių dūrinių modelių pasiskirstymas italų ir lietuvių kūrinuose	29
2.2.3 Dūrybos modelių atitikmenys	31
2.2.4 Nestandartinės dūrybos atvejai	37
2.3 Dūrinių vertimo procedūros	38
2.3.1 Itališkų daiktavardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos	39
2.3.2 Lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos	52
2.3.3 Itališkų būdvardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos.....	62
2.3.4 Lietuviškų būdvardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos.....	67
2.4 Žodynėlis.....	74
Išvados	75
Literatūra	77
Santrauka	84
Summary	86
Sutrumpinimai	88
PRIEDAI	89

Ivadas

Temos aktualumas ir naujumas. Nors kultūriniai ryšiai tarp italų ir lietuvių užsimezgė dar Renesanso epochoje, jie vystėsi nevienodai. Anot Pietro U. Dini ir Rasos Klioštoraitytės (2009: 188), italų susidomėjimas lietuvių kultūra ir literatūra, kiek išaugęs tarpukariu, sovietmečiu visiškai apmalšo ir vėl atgijo jau po Nepriklausomybės atgavimo, o italų kultūra ir literatūra lietuviai be perstojo domisi nuo Renesanso laikų iki pat šių dienų. Tai atsispindi ir literatūros vertimuose: lietuviški kūriniai į italų kalbą daugiau pradėti versti pastaraisiais dešimtmečiais ir vertimų skaičius vis auga¹, o italų literatūra į lietuvių kalbą gausiai verčiama nuo tarpukario iki šių dienų. Tarp 2008 ir 2018 m. Italijoje buvo publikuotas 41 įvairaus žanro lietuviškas vertimas², o Lietuvoje per tą patį laiką išleista gerokai daugiau nei 100 vertimų. Augant jų skaičiui, auga ir teorinių bei kritinių darbų apie vertimą iš vienos ir kitos kalbos poreikis. Iki šiol publikuoti straipsniai apie morfologinę italizmą adaptaciją lietuvių kalboje (Lanza 2011), itališkų keiksmažodžių (Klioštoraitytė, Spurgevičiūtė 2010), kultūrinių realių (Klioštoraitytė 2013), kulinarinių terminų (Lanza 2009), leksinių analitinių konstrukcijų (Ulozienė, Leonavičienė 2020) vertimą. Tačiau iki šiol deramas dėmesys neskirtas sudurtinių žodžių ir apskritai darinių vertimui. Manoma, kad skirtingo produktyvumo dūriniai egzistuoja visose pasaulio kalbose ir yra vienas pagrindinių naujažodžių kūrimo instrumentų (plg. Urbutis 1978: 29; Lieber 2005: 375; Scalise, Bisetto 2008: 117; Tóth 2010: 518; Pierini 2015: 17), tačiau skirtingose kalbose veikia skirtingi dūrybos modeliai, galintys sukelti problemų vertėjams. Lietuvoje sudurtinių žodžių vertimo problematika daugiausia analizuota lyginant XVII-XVIII a. lietuvių ir vokiečių žodynus (Jarmalavičius 2014; Stundžia, Jarmalavičius 2019), Vilniaus universiteto Baltistikos katedroje parengta keletas bakalauro darbų, lyginančių ispaniškų ir lietuviškų, latviškų ir lietuviškų dūrinių vertimą grožinėje literatūroje. Vis dėlto itališkų ir lietuviškų dūrinių atitikmenys vertimuose dar netyrinėti. Šiuo darbu bus stengiamasi šią spragą bent iš dalies užpildyti.

Pagrindinis dėmesys šiame darbe skiriamas abiejų kalbų sudurtinių žodžių vertimui. Italų ir lietuvių kalbos priklauso skirtingoms indoeuropiečių kalbų grupėms ir žodžių dūrybos galimybės jose nėra visiškai simetriškos, o tai neretai gali tapti iššūkiu vertėjams, siekiantiems kuo geriau perteikti originalo tekstą. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į sudurtinių žodžių vertimo problemas, kurios kyla norint perteikti tam tikrą dūrybos modelį ar siekiant išlaikyti dūrinio semantiką kitoje kalboje. Taip pat svarbu įsigilinti į vyraujančias vertimo strategijų bei procedūrų tendencijas, kurios gali tapti gairėmis vertėjams.

¹ Cerri, Adriano 2018. Lietuvių literatūros vertimai į italų kalbą: dešimtmečio apžvalga (2008–2018). *Vertimo studijos* 11. 107-108.

² Ibidem.

Darbo objektas ir tikslas. Šio darbo **objektas** – indigenūs, univerbuoti italų ir lietuvių kalbų dūriniai bei jų atitikmenys atitinkamai lietuvių ir italų moderniosios prozos vertimuose. Darbe ieškoma atsakymų į šiuos klausimus: kokie dūrybos tipai vyrauja abiejų kalbų kūriniuose? Kokie atitikmenys renkamiesi verčiant paprastus ir nestandartinius dūrinius? Kurios dūrinių vertimo procedūros pasitelkiamos dažniausiai ir kokias tendencijas jos atskleidžia? Kaip, pasirinkus vieną ar kitą procedūrą, buvo išlaikytas autoriaus kalbos ir kultūrinis savitumas, ar jis tinkamai perteikiamas? Šio tyrimo **tikslas** – išanalizavus sukauptą itališkų ir lietuviškų dūrinių vertimo medžiagą, atskleisti ir kritiškai įvertinti pasirinktų vertimo procedūrų tendencijas, palyginti gautus rezultatus.

Darbo uždaviniai. Rengiant darbą, išsikelti šie uždaviniai:

1. Iš tyrimui pasirinktų prozos kūrinių išrinkti vardažodinius dūrinius, išanalizuoti jų dūrybos modelius, nustatyti vartosenos bei vertimo tendencijas.
2. Išsiaiškinti, kokias dūrinių vertimo procedūras vertėjai taiko dažniausiai ir kaip jomis perteikiamas originalo dūrinio semantika.
3. Palyginti itališkų ir lietuviškų dūrinių vertimą, nustatyti skirtumus ir panašumus.
4. Sukurti dvikalbį visų analizuotų dūrinių žodynėlį, galintį padėti vertėjams surasti geriausią dūrinio atitikmenį, kurio kartais nefiksuoja didieji žodynai, ir pasiūlyti kai kurių sudurtinių žodžių reikšmių įtraukimą į dvikalbius žodynus.

Keliamos hipotezės. Remiantis Lietuvių kalbos gramatika (1965: 252) bei italų lingvistų (Scalise, Bisetto 2008: 25; Serianni 1991: 633-663) įžvalgomis, buvo iškeltos tokios hipotezės:

1. Dalis itališkų ir lietuviškų dūrinių bus perteikti atitinkamu kitos kalbos dūriniu.
2. Didžioji dalis dūrinių atitikmenų abiejose kalbose bus vediniai, t. y. būdingiausio darybos būdo žodžiai.

Tiriamoji medžiaga. Tiriamąją medžiagą sudaro 225 ir 278 dūriniai, kūriniuose pavartoti nuo 1 iki 69 kartų (iš viso atitinkamai 561 ir 890 pavartojimo atvejų). Medžiaga rinkta iš 675 p. apimties itališkų ir 773 p. lietuviškų prozos tekstų, publikuotų tarp 1979 ir 2015 metų, bei išverstų iš vienos kalbos į kitą tarp 2005 ir 2019 metų. Tyrimui pasirinkti šie kūriniai ir atitinkamai jų vertimai į lietuvių arba italų kalbą: 1) Alessandro Baricco *Questa storia*, 2) Stefano Benni *Il bar sotto il mare*, 3) Italo Calvino *Se un viaggiatore una notte d'inverno*, 4) Sigitas Parulskis *Trys sekundės dangaus*, 5) Undinė Radzevičiūtė

Žuvys ir drakonai, 6) Saulius Šaltenis *Žydy karalaitės dienoraštis*. Šie kūriniai pasirinkti dėl autorių populiarumo, kalbos turtingumo ir išskirtinio kūrybos stiliaus, tarptautinio kūrinių pripažinimo ar vertimų naujumo.

Tyrimo metodai. Darbe pasirinkti sinchroninės darybinės analizės, gretinamosios kalbinės analizės vertimo aspektu ir kalbinės kokybinės analizės metodai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro dvi dalys: teorinė ir tiriamoji. Teorinėje dalyje aptariama dūrinių klasifikacija bei samprata italų ir lietuvių kalbose, taip pat apžvelgiami gramatikose pateikti morfologiniai sudurtinių žodžių modeliai. Tiriamojoje dalyje analizuojamas vardažodinių dūrinių, rastų pasirinktuose kūriniuose, vertimas ir tam pasirinktos procedūros. Darbo pabaigoje rezultatai apibendrinami ir pateikiamos išvados. Pridedamas 61 pozicijos naudotos literatūros ir 17 pozicijų šaltinių sąrašas. Darbe yra 8 lentelės ir 8 paveikslai.

1. Teorinės žodžių dūrybos ir vertimo strategijų prielaidos

1.1 Žodžių dūrybos samprata ir dūrinių klasifikacija

Dūriniai – tai tokie leksiniai vienetai, kuriuos sudaro du arba daugiau morfologinių elementų, dažniausiai žodžių. Dūriniai kiekvienai pasaulio kalbai³ svarbūs visų pirma dėl savo ekonomiško – galimybės išreikšti maksimalų semantinį turinį minimaliu kiekiu žodžių. Maža to, jie praturtina kalbos sistemą – žodžių dūryba yra kompleksiausia žodžių darybos dalis (plg. Serianni 1991: 663) ir vienas svarbiausių būdų naujažodžių bei okazionalizmų sudarymui (plg. Urbutis 1978: 29; Pierini 2015: 17).

Pasaulio kalbotyroje esama įvairių sudurtinių žodžių klasifikacijos būdų, o universalios, homogeniškos ir hierarchinės klasifikacijos paieškos verčia tyrėjus ieškoti vis naujų sprendimų. Dėl apimties limitų šiame darbe bus aptariami tik keletas pagrindinių dūrinių skirstymo tipų, didesnę dėmesį skiriant vertimo procedūroms.

Svarbus dūrinių skirstymo kriterijus – tai dūrinio centro (ang. *head*) statusas. Juo remiantis, sudurtiniai žodžiai skirstomi į endocentrinčius ir egzocentrinčius. Dūriniai, kurių leksinė ir darybinė reikšmės sutampa, o vienas iš sandų atlieka pagrindinio elemento funkciją, vadinami endocentriniais, pvz.: lie. *med-kirtys*, *šon-kaulis*, *vard-a-dienis* centrai yra antrieji sandai *kirto* (*kirsti*), *kaulas*, *diena*; it. *terra-ferma* ‚sausuma, žemynas‘⁴, *banca-rotta* ‚bankrotas‘, *campo-santo* ‚kapinės‘ centrai yra pirmieji sandai *terra* ‚žemė‘, *banca* (*bancarella*) ‚prekystalis‘, *campo* ‚laukas‘. Egzocentrinčių dūrinių centras yra už dūrinio ribų, jų referentas nepriklauso dūriniui, nes darybinė ir leksinė reikšmės nesutampa, pvz.: lie. *trump-a-regis* nėra nei ‚trumpas‘, nei ‚rega, regėti‘, o ‚iš toliau prastai matantis, trumpo regėjimo‘ žmogus (LKŽe); *galva-kojis* nėra nei ‚galva‘, nei ‚koja‘ atskirai, o ‚moliuskas, kurio čiuptuvai primena kojas‘ (DLKŽe); *vien-a-ragis* nėra nei ‚vienas‘, nei ‚ragas‘, o ‚pasakiškas žvėris su vienu ragu‘ (LKŽe); it. *pelle-rossa* (pamorf. ‚*oda raudona*‘) ‚raudonodis, Š. Amerikos indėnas‘; *piedi-piatti* (pamorf. ‚pėdos plokšties‘) ‚*faras, policininkas*‘; *dopo-barba* (pamorf. ‚po barzdos‘) ‚losjonas po skutimosi‘. Šių dviejų tipų skirtis yra semantinio pobūdžio, todėl kartais tai gali būti tik interpretacijos klausimas.

Pagal sandų tarpusavio santykį dūriniai taip pat skirstomi į determinatyvinius ir kopuliatyvinius. Determinatyvinių dūrinių vienas iš sandų (paprastai pirmasis) determinuoja kitą dėmenį, suteikia jam tikslesnę, susiaurintą reikšmę, pvz.: lie. *juod-a-odis*, *akmen-tašys*, *šimta-lapis* determinuojantieji sandai yra *juodas*, *akmenys*, *šimtas*; it. *pesce-cane* (pamorf. ‚žuvis šuo‘) ‚ryklis‘, *rocca-forte* (pamorf. ‚tvirtovė

³ Panašu, kad dūriniai egzistuoja visose pasaulio kalbose, skiriasi tik jų produktyvumas (plg. Scalise, Sergio, Antonietta Bisetto *La struttura delle parole*. Bologna: Il Mulino, 2008. 115.)

⁴ Čia ir toliau pateikiami vertimai iš Stefano M. Lanzos italų-lietuvių ir lietuvių-italų kalbų žodynų.

stipri‘) ,tvirtovė, citadelė‘, *spazza-neve* (pamorf. ,šluoja (šluoti) sniegą‘) ,sniego valymo mašina‘ determinuojantieji sandai yra *cane* ,šuo‘, *forte* ,stiprus, -i‘, *neve* ,sniegas‘. Kopuliatyvinių dūrinių sandai yra lygiaverčiai ir gali būti jungiami „+“ ženklu, pvz.: lie. *kurč-nebylys* ,kas kurčias ir nebylys‘ (LKŽe) = ,kurčias + nebylys‘, *maž-možis* ,mažas daiktas, smulkmena‘ (LKŽe) = ,mažas + mažas‘; it. *piano-forte* ,fortepijonas‘ = ,piano (,tylus, -i‘) + forte (,garsus, -i‘)‘, *lecca-lecca* ,ledinukas ant pagaliuko‘ = ,lecca (,laižo (laižyti)‘) + (,laižo (laižyti)‘). Didžioji indoeuropiečių kalbų dūrinių dalis yra determinatyviniai.

Iki šiol užsienio lingvistai yra pasiūlę įvairių dūrinių klasifikacijos būdų, besiremiančių aukščiau aprašytu skirstymu, tačiau vieningo universalaus modelio dar nėra. Kol kas labiausiai šioje srityje išsiskiria italų lingvistų Sergio Scalise’s ir Antoniettos Bisetto pasiūlyti modeliai⁵, kuriais šiame darbe ir buvo remtasi.

Apžvelgus keletą dūrinių klasifikacijos būdų, reikia užsiminti ir apie probleminius atvejus. Vienas tokių – dūrinių su neaiškios ar užsienio, dažniausiai graikų-lotynų, kilmės afiksoidais vertinimas. Nigel’o Fabb’o (2001: 53) teigimu, įprastai abu dūrinio elementai yra savarankiški žodžiai, tačiau egzistuoja ir tokių dūrinių, kurių vienas sandas nėra atskirai sutinkamas žodis. Jis taip pat nelaikomas afiksu, nes yra beveik neproduktyvus, nors ir pasitaiko keliuose kituose žodžiuose (pvz., ang. *cranberry* ,spanguolė‘, it. *marchingegno* ,įmantrus prietaisas; gudrybė‘; liet. *varnalėša*, *skarmalas*). Kalbant apie dūrinius su neaiškios kilmės elementais, Vincas Urbutis (1978: 120-121) siūlo tokią vertinimą:

tokius dvikamienius žodžius, kurių tik vienas kamienas remiasi pamatiniu žodžiu, o kitas priklauso atliekamų (unikalių) kamienų kategorijai, geriau nelaikyti dūriniais ir palikti už žodžių darybos sistemos sinchroninio aprašo ribų. Kas manytų priešingai, susidurtų ir su praktiniais jų paskirstymo pagal bendrąją dūrinių klasifikaciją sunkumais, nes tokiuose žodžiuose išryškėja tik mažesnė dalis tų požymių, pagal kuriuos klasifikuojami dūriniai.

Taigi tokių dūrinių siūloma apskritai nelaikyti dūriniais, todėl tiriamojoje šio darbo dalyje jie nebus analizuojami. Tačiau kiek kitokia situacija yra su graikų-lotynų kilmės afiksodais. Jų vertinimą kiek plačiau aptaria Bonifacas Stundžia ir Dalius Jarmalavičius (2019: 19):

⁵ Plačiau žr. Bisetto, Antonietta, Scalise, Sergio 2005. The classification of compounds. *Lingue e linguaggio* IV.2: 319-332 ir Bisetto, Antonietta, Scalise, Sergio 2011. The Classification of Compounds. In: *The Oxford Handbook of Compounding* (eds. Rochelle Lieber and Pavol Štekauer). 49-83.

jei apibrėždami dūrinį žodžiu pagrįstą definiciją pakeistume leksema pagrįsta definicija, į dūrinių lauką galėtume įtraukti ir tokius žodžius kaip lie. *astro-nautas*, *tele-skopas*, kurių abu dėmenys pasirodo tik dūriniuose, bet turi nesunkiai nusakomą leksinį statusą, o tokių dūrinių modeliai yra produktyvūs ir iš esmės atitinka normalių dūrinių modelius <...> Aptariamojo tipo dažniausiai neoklasikinė leksika pastaraisiais dešimtmečiais yra intensyviai tiriama ir prieinama prie išvados, kad bent dalyje Europos kalbų neoklasikinė dūryba yra artima indigenos leksikos dūrybai.

Kalbant apie italų kalbos dūrybą, neoklasikinės darybos žodžiai bus įtraukti į tiriamąją medžiagą tik tokiais atvejais, kai vienas iš dūrinio elementų bus indigenus (apie tai plačiau 1.1.1. skyriuje). Kiti atvejai, kad ir kaip gausiai jie būtų vartojami, bus palikti nuošalyje, nes šiame darbe pagrindinis dėmesys skiriamas būtent italų kalbos ištekliams paremtai dūrybai. Tokie lietuvių kalboje pasitaikantys žodžiai taip pat bus praleidžiami, nes jie nėra įtraukti į lietuviškas gramatikas, sukelia keblumų juos klasifikuojant, be to, norint palyginti abiejų kalbų išgales, reikia remtis išimtinai tuo, ką gali pasiūlyti lietuvių kalbos dūrybos sistema.

Kita problema yra susijusi su sintaksine dūrinių prigimtimi, sukeliančia keblumų norint juos atskirti nuo keliažodžių kalbos vienetų (ang. *multi-word expressions*) tokių kaip junginiai, kolokacijos, idiomos ir pan., pvz., lie. *oro uostas*, it. *vivo e vegeto* ‚gyvas ir sveikas‘. Bisetto ir Scalise (1999: 35; 2008: 137) teigimu, tinkamiausias testas, padedantis atpažinti dūrinį, yra negalėjimas įterpti fonologiškai ar grafiškai išreikšto kalbos vieneto tarp dūrinio dėmenų, plg., it. *giacca a vento* ‚striukė nuo vėjo‘ : **giacca blu a vento* ‚striukė mėlyna nuo vėjo‘. Kitas kriterijus, padedantis nustatyti dūrinį yra jo elementų imobilumas, t. y. negalėjimas iškelti, sukeisti vietomis (Bisetto, Scalise 2008: 137), plg. it. *anno accademico* ‚akademinių metų‘ : **accademico anno*. Anot italų lingvistės Francescos Masini (2019: 184), dūriniai ir frazinės leksemos mentaliniame leksikone užima lygiavertės pozicijas, atlieka tas pačias funkcijas, konkuruoja tarpusavyje. Riba tarp dūrinių ir keliažodžių kalbos vienetų nėra universali, kiekviena kalba ją nustato atskirai. Italų kalboje šios ribos laisvesnės, nemaža dalis frazių leksemų yra priskiriamos dūriniams, o lietuvių kalboje – siauresnės (plg. Stundžia 2017: 4):

lingvistinėje literatūroje dėl dūrinio apibrėžimo sulaužyta ne viena ietis, nes kitose kalbose, ypač ne fleksinėse, dūriniais laikomi ir kai kurie žodžių junginiai, frazės, samplaikos, santrumpos. Ir lituanistinėje literatūroje būta diskusijų dėl tokių žodžių kombinacijų kaip sekretorė-mašininė, sąskaita-faktūra priskyrimo prie dūrinių. Paprastas kriterijus tokiems ir panašioms atvejams atmesti yra akcentologinis: dūrinys, būdamas žodis, turi turėti vieną pagrindinį kirtį.

Taigi sintagminiai dūriniai į tiriamąją medžiagą nebus įtraukti. Aptarus pagrindinius dūrinių klasifikacijos būdus ir galimas problemas, toliau bus apžvelgta detalesnė dūrybos samprata ir galimi jos modeliai italų ir lietuvių kalbose.

1.1.1 Italų kalbotyros tradicija ir dūrinių morfologiniai modeliai

Sudurtiniai žodžiai italų kalboje dažniausiai susideda iš dviejų žodžių, kai kurie jų gali būti kaitomi dūrinio viduje, pvz., vns. *capo-stazione* ‚stoties viršininkas‘ → dgs. *capi-stazione* ‚stoties viršininkai‘ (plg. Micheli 2018: 9-10; Masini 2019: 2, 16). Didžioji dalis dūrinių yra daiktavardžiai ir būdvardžiai, kitų kalbos dalių (veiksmažodžių irrieveiksmių) dūriniai labai reti (Masini 2019: 12). Daiktavardinių dūrinių modelių esama daug, o sudurtiniai būdvardžiai italų kalboje paprastai gaunami trimis būdais: 1) kai abu dūrinio sandai yra būdvardžiai, pvz., *dolceamaro* ‚saldžiai kartus‘, 2) kai pirmasis sandas yrarieveiksmis, o antrasis – būdvardis, pvz., *sempreverde* ‚visžalis‘; 3) kai po spalvą žyminčio būdvardžio eina daiktavardis, apibūdinantis tą spalvą, pvz., *grigioperla* ‚perlo pilkumo‘ (plg. Serianni, Della Valle, Patota 1996: 412; Scalise, Bisetto 2008: 118-119).

Žodžių dūryba yra pagrindinis būdas, kuriuo šiuolaikinė italų kalba gali praturtinti savo leksiką vidiniais ištekliais⁶ (senojoje italų kalboje pagrindinis būdas buvo sufiksacija⁷). Šiuo atžvilgiu žodžių dūryba ypač pasitarnauja mokslo ir techninei kalbai, tačiau neaplenkia ir kitų kalbos stilių, todėl dabar bus apžvelgti jos principai ir modelių įvairovė.

Neoklasikiniai dūriniai. Italų kalbos sudurtiniai žodžiai klasifikuojami kiek kitaip nei lietuvių. Remiantis Luca’os Serianni gramatika (1991: 663), čia skiriami dviejų tipų dūriniai: indigenūs, kurių elementai priklauso italų kalbos sistemai (pvz., *gira-sole* ‚saulėgraža‘, *segna-libro* ‚knygos skirtukas, žymeklis‘), ir neoklasikiniai, kurių vienas arba visi komponentai yra graikiški-lotyniški (pvz., *megalo-mania* ‚didybės manija‘, *para-caduta* ‚parašiusas‘). Pastarųjų dūrinių sandai neegzistuoja kaip savarankiški žodžiai, tačiau jie nuo seno pasitarnauja terminijos srityje, kuriant naujų reiškinių ar išradimų pavadinimus. Reikia pastebėti, kad dėl glaudžių istorinių-kultūrinių ryšių su Antikos pasauliu ir lotynų kalbos paveldo perėmimo formuojantis romanų kalboms⁸, neoklasikiniai dūriniai

⁶ „Dūryba yra dažniausiai pasitelkiamas ir produktyviausias procesas, praturtinantis moderniosios italų kalbos leksiką ir formuojantis naujus žodžius iš jau esamų žodžių“ (Tóth 2010: 518). Čia ir toliau pateikiamas darbo autorės vertimas iš italų ir anglų kalbos.

⁷ Plg. Micheli, Maria Silvia. *Composizione italiana in diacronia. Le parole composte dell’italiano nel quadro della Morfologia delle Costruzioni*. Tesi di dottorato (tutor Elisabetta Ježek). Università degli studi di Pavia & Università degli studi di Bergamo (a. a. 2017/2018), 86.

⁸ „Visgi lotynų kalbos svarba romanų kalboms neapsiriboja prokalbės statusu. Lotynų kalba ir toliau buvo vartojama kaip teisės, Bažnyčios, administracijos, politikos, teismų ir mokslo kalba. Dar iki XVIII amžiaus ja buvo dėstoma ir kalbama

gimtakalbiams italo fonams turėtų būti bent iš dalies skaidrūs ir atpažįstami⁹. Vis dėlto jie paprastai atskiriami nuo sudurtinių žodžių, suformuotų vidiniais kalbos ištekliais dėl skirtingos pagrindinio dėmens (ang. *head*, it. *testa*) padėties (itališkuose sudurtiniuose žodžiuose jis dažniausiai esti kairėje pusėje, neoklasikiniuose – dešinėje), vartosenos lauko (neoklasikiniai dūriniai dažniausiai vartojami mokslo-technologijos srityje) bei modelio produktyvumo (plg. Scalise 1994: 116, cit. iš Tóth 2010: 519). Italų kalboje dūrybos modeliai su šiais elementais yra produktyvūs ir kai kuriais atvejais peržengia terminų ribas, pavyzdžiui, kuriami neoklasikinės kilmės naujažodžiai, kuriais siekiama ką nors pašiepti (pvz., *dietro-logo* „šamokslo teorijų visur ieškantis asmuo“, *tutto-logo* „asmuo, kuris dedasi viską išmanantis ir suprantantis“). Anot Scalise ir Bisetto (2008: 119), tokie dūriniai paprastai būna daiktavardžiai, nebent antrasis sandas yra būdvardis – tokiu atveju gaunamas būdvardinis dūrinys (pvz., *eco-sostenibile* „draugiškas aplinkai, tvarus“, *filo-sovietico* „prosovietinis“). Toliau kalbėdami apie šiame darbe analizuojamas graikų-lotynų ar kitų kalbų kilmės morfemas, vartosime Scalise ir Bisetto (2008: 63) siūlomą terminą *pusžodis* (ang. *semiword*, it. *semiparola*). Tai prijungiamoji morfema, priešingai nei afiksai, turinti denotacinę-leksinę reikšmę ir vartojama neoklasikinės dūrybos atvejais (plg. Tóth 2010: 529). Vis dėlto šiame darbe pasirinkome analizuoti tik tuos dūrinius, kurių mažiausiai vienas sandas yra itališkas ir, remdamiesi Treccani žodyne pateiktomis etimologijomis, atsisakėme tokių neoklasikinių dūrinių kaip *megalomania* „didybės manija“, *privilegio* „privilegija“, *terremoto* „žemės drebėjimas“, *unicorno* „vienaragis“ ir kt., kurie buvo perimti į italų kalbą ir joje adaptuoti¹⁰.

Sintagminiai dūriniai. Kadangi dūriniai savo prigimtimi yra labai panašūs į sintaksines konstrukcijas, nuolatos kyla klausimas, kur yra juos skirianti riba. Įvairiose italų kalbos gramatikose (Serianni 1991; Serianni, Della Valle, Patota 1996; Treccani 2010 (*Enciclopedia dell'italiano* di Claudio Jacobini)) prie sudurtinių žodžių priskiriamos ir frazinės leksemos (pvz., *lotta di classe* „klasių kova“, *parola chiave* „raktinis žodis“, *terzo mondo* „trečiasis pasaulis“). Italų kalboje dūrinys nuo frazės atskiriamas semantiškai ir sintaksiškai. Esminis kriterijus¹¹ – leksinis integralumas, tai reiškia, kad dūriniai negali būti išskaidyti ar išplėsti. Pavyzdžiui, dūrinys *cavatappi* (lie. *kamščiatraukis*) išoriškai panašus į frazę *cava tappi*, kuria reiškiamas imperatyvas lie. *ištrauk kamščius*, tačiau skiriasi jų sintaksė (tarp frazės dėmenų galima įterpti kitus leksinius vienetus (pvz., *cava quei tappi* „ištrauk tuos kamščius“),

mokslo kolegijose ir universitetuose. Lotynų kalba išlaikė tokią stiprią įtaką ištisus šimtmečius, ir ji romanų kalbas veikė nuolat kaip „kultūrinis superstratas“ (Lanza 2009: 26).

⁹ Tai, ar gimtakalbiai italai lotyniškus ir graikiškus dūrinius iš tiesų suvokia kaip dūrinius, galėtų būti jau kito tyrimo klausimas.

¹⁰ „[...] analizuojant kalbos dūrinius, būtina atskirti senuosius darinius, praėjusių kalbos stadijų „likučius“, nuo naujausių darinių. Pirmieji nėra „[darybos] normų“ rezultatas, o leksikalizuotos formos, sukauptos žodyne. Antrieji savo ruožtu yra produktyvių [darybos] normų rezultatas.“ (Scalise, Bisetto 2008: 127).

¹¹ Plačiau žr. Scalise, Bisetto 2008: 136.

tarp dūrinio – ne) ir semantika (pirmuoju atveju turime daiktavardinį dūrinį, žymintį instrumento pavadinimą, o antruoju imperatyvo frazę)¹². Remiantis Gabriella Tóth (2010: 518), kiti svarbūs kriterijai yra fiksuota dūrinio elementų tvarka bei tai, kad abu elementai turi vieną referentą. Dėl visų šių kriterijų italų kalbos sistemoje dūrinių aibė smarkiai išsiplečia ir kyla nemažai sunkumų, norint atskirti tikrą dūrinį nuo paprasto žodžių junginio. Tai lemia ir faktas, kad, priešingai nei lietuvių, italų kalboje univerbacijos kriterijus paprastai nėra laikomas esminiu¹³, taigi tokios sintagmos kaip *libero arbitrio* ‚laisva valia‘ ar *studente lavoratore* ‚dirbantis studentas‘ taip pat laikomos dūriniais. Vis dėlto šiame darbe remsimės tik univerbuotais sudurtiniais žodžiais. Tai darysime tam, kad suvienodintume tiriamąją lietuvių (kurioje dūriniai yra tik univerbuoti) ir italų kalbos medžiagą, išvengtume dviprasmiškos leksinių frazių interpretacijos.

Toliau, remiantis Serianni (1991) gramatika, Scalise ir Bisetto (2008) dūrinių klasifikacija ir Treccani enciklopedija, bus apžvelgti dažniausi morfologiniai italų kalbos žodžių dūrybos modeliai:

- **N+N**. Tai labai produktyvus modelis, pagal kurį sudaromi atributiniai ir koordinaciniai dūriniai. Atributiniuose dūriniuose vienas iš daiktavardinių sandų atlieka būdvardžio funkciją ir determinuoja šalia esantįjį. Dažniausiai determinuojamas antrasis elementas (pvz., *arco-baleno* ‚vaivorykštė‘, *cartamoneta* ‚popierinis pinigai‘). Koordinaciniuose dūriniuose nėra vieno dominuojančio elemento ir jie abu determinuoja vienas kitą (pvz., *cas-albergo* ‚privatus viešbutis‘, *cassa-panca* ‚suolas su stalčiais‘).
 - **N+P+N**. Šiam modeliui priklauso ir tokie subordinaciniai dūriniai, kurie sudaromi iš dviejų daiktavardžių ir tarp jų įsiterpusio prielinksnio (pvz., *fico-d-india* ‚figvaisė opuncija‘, *pomo-d-oro* ‚pomidoras‘).
- **V+N**. Tai labai produktyvus¹⁴ subordinacinių dūrinių modelis, kurio pirmasis elementas yra veiksmažodis, o antrasis – daiktavardis, atliekantis tiesioginio papildinio funkciją. Šiame modelyje veiksmažodžiai gali priklausyti visoms trimis italų kalbos asmenuotėms (I-ajai: *porta-uova* ‚kiaušinių dėklas‘, II-ajai: *batti-carne* ‚mėsos muštukas‘, III-ajai: *copri-fuoco* ‚komendanto valanda‘). Iš semantinės perspektyvos tokie dūriniai gali reikšti asmenų (pvz., *taglia-boschi* ‚medkirtys‘), gyvūnų (pvz., *piglia-mosche* ‚musinukė‘), augalų (pvz., *buca-neve* ‚snieguolė‘), daiktų (pvz., *porta-foglio* ‚piniginė‘), įrankių ir prietaisų (pvz., *cava-tappi* ‚kamščiatraukis‘), pavadinimus.

¹² Plg. Haspelmath, Martin, Sims, Andrea D. 2010. *Understanding Morphology*. Jungtinė Karalystė: Hodder Education. 190 p.

¹³ Plg. Serianni 1991: 663.

¹⁴ Anot Tóth, šio modelio produktyvumas tolydžio menksta, lyginant su praėjusio amžiaus ir ankstesniais italų kalbos variantais (Tóth 2010: 524).

- **Adj+N.** Tokiam atributinės dūrybos modeliui, kuriame pirmasis, būdvardinis, sandas apibrėžia antrąjį, daiktavardinį, priklauso daug vardažodžių, tačiau dabartinėje italų kalboje šis modelis nebėra produktyvus (pvz., *basso-rilievo* ‚bareljefas‘, *bianco-spino* ‚gudobelė‘, *gentil-uomo* ‚džentelmenas; bajoras‘). Šiam tipui priklauso ir būdvardiniai dūriniai, reiškiantys spalvų bei atspalvių pavadinimus, sudarytus palyginimo principu (*blu acciaio* ‚mėlynas, -a kaip plienas‘, *giallo miele* ‚geltonas kaip medus‘, *rosso cardinale* ‚raudonas kaip kardinolas (kardinolo drabužis)‘).
- **P+N / Adv+N.** Gana gausių pavyzdžių turintis dūrinių iš prielinksnio arba prieveiksmio ir daiktavardžio modelis dabartinėje italų kalboje nebėra produktyvus. Jam priklausantys sudurtiniai žodžiai yra nekaitomi (pvz., *dopo-guerra* ‚pokaris‘, *lungo-fiume* ‚upės krantinė‘, *senza-tetto* ‚benamis‘).
- **N+V.** Daiktavardžio ir veiksmažodžio, esančio antroje pozicijoje, dūryba – beveik neproduktyvus ir negausus modelis, dabartinėje italų kalboje neturintis didelės reikšmės (pvz., *capo-giro* ‚galvos sukimasis, svaigulys‘). Modelio produktyvumas išauga, jei įtraukiami ir neoklasikinės kilmės sandus turintys dūriniai (pvz., *buro-crazia* ‚biurokratija‘, *cardio-patico* ‚širdies ligonis‘, *centri-fuga* ‚centrifuga‘).
- **V+V.** Koordinacinės dūrybos modelis su abiem veiksmažodiniais elementais italų kalboje pasitaiko retai ir nėra produktyvus (pvz., *andiri-vieni* ‚zujimas; bruzdesys‘, *dormi-veglia* ‚snūduriavimas‘, *gira-volta* ‚apsisukimas; kūlvirstis‘). Prie šio modelio taip pat priskirtini kartotiniai (iteratyviniai) dūriniai, kuriuos sudaro du kartus pakartotas veiksmažodinis sandas (pvz., *fuggi-fuggi* ‚paniškas bėgimas‘, *lecca-lecca* ‚ledinukas ant pagaliuko‘, *pigia-pigia* ‚žmonių grūstis‘).
- **Adv+V.** Tai nelabai produktyvus modelis, kurį sudaro prieveiksminis ir veiksmažodinis (veiksmažodžio dalyvio) sandai (pvz., *ben-pensante* ‚tradicinių pažiūrų žmogus‘, *mal-educato* ‚neišauklėtas, nemandagus‘, *mal-vivente* ‚nusikaltėlis‘).
- **N+Adj.** Tai labai gausus, bet dabartinėje italų kalboje produktyvumą praradęs atributinės dūrybos modelis, kuriame antrasis, būdvardinis, sandas apibrėžia pirmąjį, daiktavardinį (pvz., *acqua-forte* ‚ofortas‘, *pozzo-nero* ‚srutų duobė; nuotekų rezervuaras‘). Šio tipo dūriniai skirstomi į endocentrinus (pvz., *cassa-forte* ‚seifas‘, *filo-spinato* ‚spygliuota viela‘) ir egzocentrinus (*piedi-piatti* ‚farai‘, *pelle-rossa* ‚raudonodis‘).
- **Adj+Adj.** Toks koordinacinis dūrybos modelis, kurio abu sandai būdvardiniai, yra labai dažnas ir produktyvus (pvz., *chiaro-scuro* ‚šviesotamsa‘, *dolce-amaro* ‚karčiai saldus‘,

sordo-muto ‚kurčėnėbylys‘). Abu elementai, sudarantys dūrinį, yra lygiaverčiai. Neretai jis pasitaiko tam tikruose semantiniuose laukuose (pvz., tautybes ar kalbas žymintys būdvardžiai: *austro-ungaro* ‚austras-vengras; austrų-vengrų‘, *italo-americano* ‚italas-amerikietis; italų amerikiečių‘, spalvas ir sporto komandas žymintys būdvardžiai: *bianco-azzurro* ‚baltai žydras; Lazio futbolo komandos žaidėjas‘, *grigio-verde* ‚pilkai žalias‘). Dūriniai, kuriuose spalvą reiškiantys dėmenys modifikuojami būdvardžio (*blu scuro* ‚tamsiai mėlynas, -a‘, *rosa chiaro* ‚šviesiai rožinis, -ė‘), šiame darbe bus laikomi būdvardinėmis frazėmis (AdjP)¹⁵.

- **Adv+Adj.** Šiam modeliui Serianni priskiria ir tuos dūrinius, kurių antrasis sandas yra veiksmažodžio dalyvis, atliekantis būdvardžio funkciją. Vis dėlto Treccani aptariamoje gramatikoje šie sudurtiniai žodžiai atskiriami vieni nuo kitų. Dėl aiškumo šiame darbe taip pat renkamosi tokio tipo dūriniais laikyti tikrieveiksmio ir būdvardžio kombinacijas (pvz., *mal-sano* ‚nesveikas; žalingas sveikatai‘, *sempre-verde* ‚visžalis‘).
- **V+Adv.** Dūrybos modelis, kuriame pirmuoju sandu eina veiksmažodis, o antruoju – jį apibūdinantisrieveiksmis, nėra produktyvus, esama tik keletu tokių dūrinių (pvz., *butta-fuori* ‚apsauginis, tvarkdarys‘, *posa-piano* ‚labai lėtas ir ramus žmogus‘, *tira-tardi* ‚lėtas ir nepunktualus žmogus‘).

Toliau kalbėti galima tik apie keletą itin negausių žodžių grupių:

- **Adj+V.** Pvz., *bel-vedere* ‚belvederis; panoraminė terasa‘, *qual-sia-si* ‚bet koks, -ia‘.
- **Num+N.** Pvz., *tre-p-piede* ‚trikojis; trikojis stovas‘.
- **Adv+Adv.** Pvz., *mal-volentieri* ‚nenoromis, nenoriai‘, *sottosopra* ‚aukštyn kojomis‘).

Aptarus italų kalbos dūrybos sistemą, kitame skyrelyje bus apžvelgiama dūrybos samprata ir jos modeliai lietuvių kalboje.

1.1.2 Lietuvių kalbotyros tradicija ir dūrinių morfologiniai modeliai

Lietuvių kalboje dūriniai yra tik univerbuoti vardažodžiai (Stundžia 2017: 4), susidedantys išimtinai iš dviejų žodžių ir turintys vieną kirtį, kuris yra esminis kriterijus, skiriantis sudurtinį žodį nuo žodžių junginio.

Žodžių dūryba užima svarbią vietą lietuvių kalbos sistemoje. Remiantis Stundžios ir Jarmalavičiaus atlikto tyrimo duomenimis, sudurtiniai daiktavardžiai lietuvių kalboje sudaro 3,49%¹⁶

¹⁵ Plg. Pierini 2015: 20.

¹⁶ Duomenys rinkti iš septintojo, paskutinio, DLKŽ leidimo, plačiau žr. Stundžia, Jarmalavičius 2019: 27-28.

visų žodžių. Ir nors šis skaičius neatrodo labai didelis, reikia nepamiršti, kad dūryba lieka vienu svarbiausių naujažodžių kūrimo įrankiu. Pavyzdžiui, Daivos Murmulaitytės 2019 metais atlikto tyrimo metu *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* rasta maždaug 550 naujažodžių, sudarytų iš dviejų ar kelių lietuviškų žodžių¹⁷.

Nors lietuvių kalboje dūriniai apibrėžiami siauriau ir griežčiau nei italų kalboje, tačiau ir čia ne visada lengva atskirti juos nuo žodžių junginių. Anot Urbučio (1978: 39), „dūriniai dažnai atsiranda iš žodžių junginių, tad suprantama, kad galimi ir pereinamieji reiškiniai“. Vis dėlto, kaip teigia Stundžia (2017: 4),

lygybės tarp dūrinio ir žodžių junginio ne visada galima dėti, nes dūrinys, kaip savarankiškas žodyno vienetas, įgyja specialią reikšmę, neretai tampa terminu, pavyzdžiui, juodvabalis yra ne kiekvienas juodas, o tik mėšlinis vabalas (*Geotrupes stercorarius*), rugiagėlė – ne kokia nori rugiuose auganti gėlė, o tik *Centaurea cyanus*.

Šiame darbe lietuviškais dūriniais laikysime tik univerbuotus vardažodžius.

Dar viena klasifikacijos problema tampa lietuvių kalbos žodžiai, sudaryti su tarptautiniais, dažniausiai lotynų ar sen. graikų kilmės elementais kaip, pavyzdžiui, *kontrpuolimas*, *mikrodalė*¹⁸. Šių elementų vertinimas lietuvių kalboje vis dar yra diskusijų klausimas¹⁹, bet šiame darbe laikysime juos afiksoidais, nes, kaip teigia Alvydas Umbrasas (2018: 136), semantiškai jie „artimi sudurtinių žodžių dėmenims, o funkciškai – priešdėliams, nes prie kitų žodžių dedami sistemiškai ir kaip savarankiški žodžiai lietuvių kalboje nėra vartojami“.

Toliau remdamiesi Dabartinės lietuvių kalbos gramatika, apžvelgsime produktyvius morfologinius lietuvių kalbos žodžių dūrybos modelius:

- **N+N**. Dviejų daiktavardžių dūrimo modelis lietuvių kalboje labai produktyvus. Tokio modelio subordinaciniai dūriniai dažniausiai būna determinatyviniai, taigi vienas sandas (paprastai pirmasis) apibrėžia kitą ir susiaurina jo reikšmę (pvz., *blauzdikaulis*, *duonkubilis*). Determinatyvinių dūrinių, kurių antrasis sandas apibrėžtų pirmąjį, yra gana nedaug. Pirmasis jų sandas paprastai būna *galas*, *pusė*, *vidus*, *vidurys*, *viršus*. Pvz., *galulaukė*, *puskailiniai*, *vidurnaktis*, *viršugalvis*. Šiam modeliui taip pat priklauso ir

¹⁷ Plačiau žr. Murmulaitytė, Daiva 2019. Lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių naujadara ir bendrinės kalbos normos. *Baltų filologija* XXVIII (2). 107-122.

¹⁸ Lietuvių kalboje tokie dūriniai laikytini periferine kategorijos sritimi, o ne prototipiniais dūriniais (žr. Inčiraitė 2013: 11).

¹⁹ Kai kurie tyrėjai yra linkę priskirti juos prie sietinių kamienų (Inčiraitė-Noreikienė 2015; Rutkienė 2019).

nedidelė kopuliatyvinių, arba koordinacinių, dūrinių dalis, kurių darybos reikšmę sudaro jų sandų reikšmių suma (pvz., *gelžbetonis, pietryčiai, sjonkelnės*).

- **Adj+N.** Dūriniai, kurių pirmąjį sandą sudaro būdvardis, o antrąjį daiktavardis, yra determinatyviniai (atributiniai): pirmasis sandas visada apibrėžia antrąjį (pvz., *ilgaausis, -ė, raudonplaukis, -ė, žvairaakis, -ė*). Šių sudurtinių daiktavardžių leksinė reikšmė paprastai esti tiesioginė (pvz., *juodvarnis, stačiakampis, šiurkščiaplaukis*), rečiau perkeltinė (pvz., *gyvsidarbis, karštakošis, -ė, kietasprandis, -ė*). Šio modelio dūriniuose, kurių leksinė reikšmė daugiau ar mažiau sutampa su darybine, pirmasis sandas iškelia ypatingą bruožą, priklausantį dūriniu pasakomam dalykui (pvz., *greitkelis, naujažodis, senamiestis*).
- **Num+N.** Šio modelio dūriniuose pirmasis sandas (dažniausiai kiekinis, rečiau kelintinis skaitvardis) visada apibrėžia antrąjį (pvz., *keturmetis, septyngalvis, šimtakojis*). Atsižvelgus į leksinės ir darybinės reikšmės santykį, skiriami tiesioginės (pvz., *dešimtadalis, pirmaklasis, vienarankis*) ir perkeltinės reikšmės (pvz., *devynbalsė, šimtasiūlė, vienturtis*) žodžiai. Šios rūšies dūriniai dažniausiai sudaromi iš paprastojo kiekinio skaitvardžio nuo *vieno* iki *penkių*, taip pat *devyni, dešimtis, šimtas* arba kelintinių skaitvardžių *pirmas, antras* ir daiktavardžio, kurio kamienas yra lygus šakniai.
- **V+N.** Tokio modelio dūriniuose pirmuoju sandu paprastai eina būtojo kartinio laiko veikiančios rūšies arba būtojo laiko neveikiančios rūšies dalyvis. Kitais atvejais šioje pozicijoje atsiduria paprasti veiksmažodžiai ar kuri pagrindinė jų forma. Abiejų tipų dūriniai yra determinatyviniai (atributiniai): veiksmažodis apibrėžia daiktavardį. Atsižvelgus į dūrinio leksinės ir darybinės reikšmės santykį, išryškėja, kad pirmojo tipo dūriniai su dalyvinėmis formomis dažniausiai žymi menkinamosios, pajuokiamosios reikšmės asmenų, taip pat augalų ar gyvūnų pavadinimus (pvz., *atgrubnagis, pramuštgalvis, skeltanagis*), o dūriniai su neapibrėžtos formos veiksmažodžiu paprastai yra tiesioginės reikšmės (pvz., *delspinigiai, kirtavietė, pilkapis*).
- **Adv+N.** Tai negausus dūrybos modelis, kuriame pirmuoju sandu eina nebūdvardinis prieveiksmis, o antruoju daiktavardis. Visi šie dūriniai yra determinatyviniai. Pagal santykį tarp leksinės ir darybinės reikšmės kai kurie priskiriami prie tiesioginių, kiti – prie perkeltinės reikšmės žodžių. Pvz., *daugtaškis, gretasienis, pusiaužiemis, šaligatvis*.
- **P+N.** Prielinksniai paprastai laikomi ne dūrybos, bet vedybos formantais – priešdėliais, tačiau išimtis daroma prielinksniams *tarp* ir *virš*, kurie užima tarpinę poziciją tarp

priešdėlio ir pirmojo dūrinio sando, turint omenyje, kad juos galima tiesiogiai sieti su daiktavardžiais *tarpas* ir *viršus*. Pvz., *tarpduris*, *tarpupirštis*, *viršvalandžiai*, *viršugalvis*. Pagal darybinės ir leksinės reikšmės santykį tokie dūriniai yra perkeltinės reikšmės.

- **Pro+N**. Šio modelio dūriniai yra determinatyviniai: pirmasis įvardinis sandas visada apibrėžia antrąjį, daiktavardinį, sandą. Pagal santykį tarp darybinės ir leksinės reikšmės skiriami tiesioginės (pvz., *savikaina*, *savigarba*, *šiokiadienis*) ir netiesioginės reikšmės (pvz., *kitatautis*, *savanaudis*, *savanoris*) dūriniai.
- **N+V**. Šio tipo subordinaciniuose dūrinuose daiktavardžiu reiškiamas pirmasis sandas dažniausiai žymi veiksmažodžiu reiškiamo veiksmo objektą (pvz., *auksakalys*, *ledonešis*, *rankšluostis*), rečiau gali reikšti ir veiksmo subjektą (pvz., *lapkritis*, *saulėlydis*) ar su veiksmažodžiu būti susijęs dar kitu būdu (pvz., *naktigonė*, *šalčmirys*).
- **Adj+V**. Kartais nėra aišku, ar tokio modelio dūrinuose pirmojo sando pamatas yra būdvardis, ar būdvardinisrieveksmis (pvz., *naujadaras*, *šlapdriba*). Kai pirmuoju sandu einarieveksmis, sudurtinis žodis dažniausiai žymi asmens pavadinimą (pvz., *aiškiaregys*, *gražbylys*, *lengvatikis*), o kai būdvardis, toks dūrinys dažniausiai žymi veiksmo objektą ar objekto ypatybę, rečiau – veikėjo ypatybę (pvz., *aklagimis*, *gernora*, *piktadarys*).
- **Num+V**. Šio tipo dūrinuose pirmuoju sandu eina tiksliai skaitvardžiai *vienas*, *du*, *trys*; *pirmas*, *antras*. Tokie dūriniai savo reikšme primena veikėjų ar veiksmažodinės ypatybės turėtojų pavadinimus (pvz., *pirmagimis*, *vienatūris*), kiti yra artimi veiksmažodžių abstraktams (pvz., *vienvalda*), taip pat esama ir objektų pavadinimų (pvz., *viensėdija*).
- **Pro+V**. Šio tipo dūrinių pirmuoju sandu paprastai nurodomas antruoju sandu reiškiamo veiksmo objektas. Dauguma tokių dūrinių yra artimi veiksmažodžio abstraktams (pvz., *savigyna*, *savišalpa*, *savitvarda*). Rečiau žymi asmenis (pvz., *savimyla*, *savižudis*). Šiame modelyje pirmasis sandas paprastai yra susijęs su įvardžiu *savęs* ir turi formą *savi-*, bet esama ir išimčių (pvz., *kitatikis*).
- **Adv+V**. Šio modelio dūrinuose pirmasis,rieveksminis, sandas apibrėžia antrąjį, veiksmažodinį, sandą. Tokie sudurtiniai žodžiai paprastai žymi asmenis (pvz., *čiabuvis*, *veltėdis*). Kiti dūriniai nesudaro vieningų reikšmės grupių (pvz., *daugiskaita*, *pusiausvyra*).
- **Adv+Adj**. Tai negausi dūrinių grupė, kurios visi nariai yra determinatyviniai: pirmasis sandas visada apibrėžia antruoju sandu įvardytą ypatybę. Tokiais dūriniais dažniausiai pavadinami gyvuliai pagal jų spalvą (pvz., *baltmargis*, *juodbėris*, *žalmargė*).

- **N+Adj.** Ypač negausi dūrinių grupė, kurių antrasis sandas remiasi būdvardžiu *palaikis*, nors šis savo funkcija labiau primena menkinamosios reikšmės vedinio priesagą (pvz., *mergpalaikė*, *šunpalaikis*, *vaikpalaikis*).
- **Kartotiniai (iteratyviniai) dūriniai**²⁰. Šie dūriniai yra sudaryti iš dasyk pakartoto to paties žodžio. Šiame negausiame modelyje dažniausiai kartojamas būdvardis, rečiau kitos kalbos dalies žodis. Būdvardinių kartotinių dūrinių antrųjų sandų šaknies balsiai gali skirtis nuo pamatinių būdvardžių (ir nuo pirmųjų sandų). Kartotiniai dūriniai yra artimi kopuliatyviniams sudurtiniams daiktavardžiams. Tokie dūriniai sustiprina pamatinio žodžio reikšmę (pvz., *mažmožis*, *niekniekis*, *priešprieša*).

Apžvelgus dūrybos modelius italų ir lietuvių kalbose, galima teigti, kad jie turi ir panašumų, ir skirtumų. Daugelis dūrybos modelių abiejose kalbose sutampa, tačiau italų kalbos sistemai nėra būdingi Pro+N, Num+V, Pro+V tipo dūriniai, o lietuvių kalbai – V+V, Adj+Adj, V+Adv (kadangi tokių dūrinių analizuotuose kūriniuose rasta labai nedaug, tiriamojame dalyje jiems neskiriamas atskiras skyrius, o vertimo tendencijos aptariamos drauge su kitais modeliais). Taip pat reikia paminėti, kad abiejose kalbotyrose skiriasi paties dūrinio samprata. Lietuvių kalboje tai univerbuotas žodis (vardažodis), sudarytas tik iš dviejų kitų žodžių ir turintis vieną kirtį. Didžioji dalis itališkų sudurtinių žodžių taip pat yra vardažodžiai, tačiau dūriniais čia linkstama laikyti ir įvairias frazines leksemas, sudarytas iš dviejų ar daugiau atskirai rašomų žodžių, todėl kartais sunku nustatyti dūrinio kategorijos ribas. Šiame darbe stengsimės suvienodinti tiriamąją medžiagą ir tirsime tik univerbuotus italų kalbos vardažodžius, įskaitant ir dūrinius su neoklasikinės kilmės elementais, kurie taip pat įtraukiami į sisteminį dūrybos aprašą. Toliau šioje darbo dalyje aptarsime vertimo strategijas ir procedūras, taikomas verčiant sudurtinius žodžius.

1.2 Vertimo strategijų ir procedūrų apžvalga

Vertimo ir požiūrio į jį raidą galime sekti nuo Antikos laikų²¹, tačiau šiuolaikinio vertimo mokslo pradžia galima laikyti praėjusio amžiaus 5-6 deš., kai pasirodė Jean-Paul Vinay ir Jean Darbelnet vienas pirmųjų lingvistinio pobūdžio veikalų apie vertimą *Stylistique comparée du français et de l'anglais* (1958) bei Eugene'o Nida'os teorinis veikalas *Toward a Science of Translating* (1964). Vis dėlto vertimo tyrimuose iki šiandien vis dar stinga standartizuotos ir nuoseklios terminijos. Teorinėje

²⁰ Tai labai retas ir periferinius laikytinas dūrybos modelis, čia aptariamas tik dėl to, kad tokio tipo pavyzdžių rasta ir tiriamojame medžiagoje.

²¹ Plačiau žr. Petravičius, Leonas. *Vertimo istorija*: <https://www.llvs.lt/vertimo-kritika/263>.

literatūroje vartojamos sąvokos *vertimo būdai*, *vertimo metodai*, *vertimo procedūros*, *vertimo technikos*, *vertimo strategijos* ir kt. kelia sumaištį, viename darbe tai sinonimai, kitame – skirtingus dalykus žymintys terminai (plg. Pažūsis 2014: 359-361). Jeremy'io Munday (2012: 24) teigimu, vertimo strategija iš tiesų yra bendra verčiamo teksto orientacija, o procedūra – tam tikra technika, pasitelkta konkrečioje vertimo vietoje. Šiame darbe toliau nuosekliai stengsimės laikytis šio požiūrio ir analizuosime būtent procedūras.

Vertimo teorijoje skiriami trys pagrindiniai vertimo būdai (transformacijos): pakeitimai (ang. *shifts*), pridėjimai (ang. *additions*), praleidimai (ang. *omissions*, *deletions*) (plg. Pažūsis 2014: 361). Tiesa, reikia paminėti, kad neretu atveju jie persidengia ir tampa sunku atskirti, kur taikomas pakeitimas, o kur, pavyzdžiui, praleidimas, taigi maišydamiesi šie būdai sukuria naujas vertimo galimybes. Taip pat svarbus yra ir tiesioginio vertimo būdas, kai pereinant nuo originalo kalbos (toliau OK) prie vertimo kalbos (toliau VK), pokyčiai yra minimalūs ir artimesni OK sistemai. Renkantis bet kurį vertimo būdą svarbu turėti omenyje, kad pirminis ir svarbiausias vertimo, kaip dvikalbės komunikacijos, tikslas yra pati komunikacija, t. y. nepakitusios informacijos perdavimas (plg. Lūdskanov 2008: 64; Černiuvienė 2013: 125), todėl bet kuri pasirinkta strategija ar procedūra turi tarnauti šiam tikslui.

Klausimas, ką ir kaip versti, anaipol nėra banalus. Kaip teigia Bruno Osimo (2011: 198), „versti tai nereiškia vienus žodžius pakeisti kitais, kaip vylėsi automatinio vertimo šalininkai“. Už kiekvieno, net ir paprasčiausio, teksto slypi reikšmės niuansai ir visus juos perteikti vertimo kalboje yra neįmanoma. Čia vertėjas ir susiduria su problemomis²². Kaip savo žymiojoje esė „Vertimo skurdas ir spindesys“ („Miseria y esplendor de la traducción“, 1939) rašė José Ortega y Gassetas, „utopiška tikėti, kad du skirtingų kalbų žodžiai, kuriuos žodynas pateikia kaip vienas kito vertimą, žymi tuos pačius dalykus. Kadangi kalbos susiformuoja skirtingoje aplinkoje, o jų patirtys netapačios, jos natūraliai nesutampa.“ Dėl šios priežasties vertėjas yra priverstas tapti derybininku ir nuolatos spręsti, kurias prasmes išlaikyti, o kurių atsisakyti, antraip kyla rizika vertimo tekste pateikti tam tikram kontekstui svarbias žodyno apibrėžtis, taip prarandant pasakojimo ritmą (plg. Eco 2003: 83). Tokiose situacijose atsiskleidžia ne tik vienos ar kitos kalbos struktūros išgalių ribotumas, bet ir vertėjo kūrybiškumas.

Akivaizdu, kad esminis vertėjo tikslas yra perteikti originalo teksto visumą, versti ne žodį žodžiu, o mintį mintimi. Laikantis tokio požiūrio, atskiras dėmesys dūrinių vertimui gali pasirodyti netikslingas, tačiau nederėtų pamiršti, kad tokios detalės perteikia savitą autoriaus stilių ir originalo kalbos

²² „Kai kurie tyrėjai atkreipia dėmesį į skirtį tarp „vertimo problemos“ (ang. *translation problem*) ir „vertimo kliūties“ (ang. *translation difficulty*): pirmoji yra objektyvi ir kyla iš lingvistinės ir / ar kultūrinės asimetrijos tarp originalo ir vertimo kalbos ir / ar kultūros; antroji yra subjektyvi ir kyla iš nepakankamos vertėjo kompetencijos ar informacijos šaltinių stygiaus, neprieinamumo“ (plg. Pierini 2015: 20).

formuojamą pasaulėvaizdį, todėl yra svarbios ir vertimo visumai. Kaip teigia Aurelija Leonavičienė (2014: 11), „kiekvienas mikrostruktūrinis vienetas meniniame kūrinyje pasirenkamas neatsitiktinai, jis tarnauja autoriaus reiškiamai idėjai, teksto visumos prasmei ir vaizdui kurti“. Todėl toliau šiame skyriuje, remiantis Liongino Pažūsis (2014) monografija, bus aptartos vertimo makrostrategijos ir jų siūlomos procedūros, pritaikomos dūrinių vertimui.

1.2.1 Pakeitimas

Taikant pakeitimo strategiją, OK gramatiniai ir / ar leksiniai vienetai vertimo kalboje patiria tam tikras transformacijas, nukrypsta nuo formalių atitikmenų. Pažūsis (2014: 362) teigimu, gramatiniai (žodžių gramatinių kategorijų formų, kalbos dalių, sakinio dalių ir dėmenų, jų tvarkos, sintaksinių konstrukcijų), ir leksiniai (žodžių, pastovių žodžių junginių, jų semantinių komponentų) pakeitimai yra dažnai susiję tarpusavyje ir gali lemti vienas kitą. Ši strategija taikoma labai dažnai ir pasižymi didele vertimo būdų įvairove. Šiame darbe aktualiausi tokie pakeitimai, kurie yra tiesiogiai susiję su sudurtinių žodžių vertimo specifika, todėl toliau bus aptarti būtent jie.

Verčiant dūrinius yra galimi tokie gramatiniai pakeitimai:

- a) gramatinių / kaitybinių formų keitimas, pvz., vienaskaitos žodis keičiamas į daugiskaitą ir atvirkščiai;
- b) kalbos dalies ar žodžių klasės keitimas – tai toks pakeitimas, kai OK žodžio semantinis turinys vertimo kalboje perteikiamas kita kalbos dalimi (pronominalizacija, nominalizacija, verbalizacija ir kt.), pvz., daiktavardis paverčiamas veiksmažodžiu, šis pakeitimas tradiciškai dar vadinamas transpozicija²³ ir gali būti būtinasis arba fakultatyvusis (plg. Pažūsis 2014: 365); žinoma, kalbos dalies ar žodžių klasės pakeitimą paprastai salygoja ne vertėjo norai, o asimetriškos OK ir VK sistemos²⁴;
- c) žodžių / morfemų tvarkos keitimas – prie šios strategijos priskirsime OK dūrinio komponentų sukeitimą vietomis vertimo kalboje, kurį lemia skirtingi kalbų dūrybos modeliai.

Verčiant dūrinius taip pat galimi leksiniai (semantiniai) pakeitimai. Tai įvyksta, kai OK leksiniai vienetai pakeičiami tokiais VK leksiniais vienetais, kurių formalios reikšmės nesutampa. Kitaip tariant, jie turi skirtingą denotacinę reikšmę, kurią suvienodina tik kontekstas. Tokie pakeitimai reikalingi tada,

²³ Plg. Černiuvienė 2013: 88.

²⁴ Kaip teigia Pažūsis (2014: 399), „daugeliu atvejų kalbos dalies (arba žodžių klasės) keitimas vyksta atsižvelgiant į VK polinkius“, taigi dažniausiai toks pakeitimas yra būtinasis.

kai susiduriame su OK ir VK sistemų asimetrija ir norime išsaugoti OK leksiniu vienetu perteikiamas reikšmes. Šio darbo temai aktualūs toliau išvardyti leksiniai (semantiniai) pakeitimai:

- a) analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas – OK žodžio keitimas dviem (ar daugiau) VK žodžių, apimančių tuos pačius semantinius komponentus;
- b) generalizacija – OK leksinio vieneto reikšmės išplėtimas vertimo kalboje, hiperoniminė transformacija²⁵;
 - o holonimija – visumos dalį reiškiančio OK žodžio vertimas į visumą žymintį žodį vertimo kalboje;
- c) konkretizacija – OK leksinio vieneto reikšmės susiaurinimas vertimo kalboje, hiponiminė transformacija;
 - o meronimija – tam tikrą visumą reiškiančio OK žodžio vertimas į tos visumos dalį žymintį žodį vertimo kalboje;
- d) sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas – OK žodžio dviejų (ar daugiau) semantinių komponentų reiškinys vertimo kalboje vienu žodžiu (talpesnė ir ekonomiškesnė forma), išlaikant tą pačią semantinę informaciją.

Šalia išvardintų pakeitimų egzistuojantis antoniminis vertimas laikomas ir gramatiniu, ir leksiniu pakeitimu, nes OK kalbos žodis pakeičiamas antoniminiu VK žodžiu, o drauge su juo pasikeičia ir veiksmazodis.

Prie pakeitimų strategijos paminėtina ir kultūrinė adaptacija – OK teksto kultūroje būdingos realijos perteikimas VK skaitytojams atpažįstamu vietiniu atitikmeniu, taip neutralizuojant kultūrinį verčiamo kūrinio savitumą.

1.2.2 Pridėjimas

Pridėjimas – tai toks vertimo būdas, kai VK tekste pridama tai, kas OK tekste nebuvo eksplicitiškai išreikšta. Tokia procedūra vertinama įvairiai. Anot Umberto Eco (2008: 45), vertimas, kuriuo „pasakoma daugiau“ nei originalo kalboje, galėtų savaime būti puikus kūrinys, bet nėra geras vertimas. Taigi su šia vertimo strategija dera elgtis atsargiau ir ja nepiktnaudžiauti, kad būtų išvengta nebūtinų pridėjimų, perdėm aiškinančių ar „pagerinančių“ tekstą. Vis dėlto Pažūsis (2014: 599) teigia, kad

²⁵ Verčiant dūrinius iš anglų k., VK kartais perteikiama tik pamatinio, platesnės reikšmės sando reikšmė (plg. Pažūsis 2014: 537).

vertimo tyrėjų požiūriu, nebūtinieji pridėjimai, ypač atsiradę pragmatiniais ir stilistiniais sumetimais, yra bene įdomiausi, nes juos pasitelkus galima diskutuoti, kokios gali būti vertime leistinos eksplikavimo ribos, ir į juos apskritai žiūrима kaip į vertimo strategijų pasirinkimo ir vertėjo individualumo apraiškas.

Šiaip ar taip, kai kurie pridėjimai vertimo tekste yra reikalingi ir netgi būtini, o galimi eksplіcitiniai dūrinių vertimo būdai yra šie:

- a) vertimas parafraze – dūriniu reiškiamo semantinio turinio nusakymas kitais žodžiais arba perdirbiniu, požiūrio keitimas, pasirenkant kitokį aspektą²⁶;
- b) amplifikacija – aiškiai išplėstas, detalizuotas daikto apibūdinimas.

Taigi pridėjimų bijoti nereikėtų, bet juos pasitelkti į pagalbą taip pat patartina tik tada, kai kiti variantai nebeįmanomi.

1.2.3 Praleidimas

Praleidimo atveju vertimo kalboje praleidžiamas koks nors originalo teksto reikšminis elementas ar reikšmės vienetas (Pažūsis 2014: 599). Nors toks vertimo būdas iš pirmo žvilgsnio atrodo nepateisinamas, jis toli gražu ne visais atvejais yra nuostolingas. Kartais praleisto OK žodžio reikšmę paprasčiausiai implikuoja kiti tame pačiame ar gretimame sakinyje esantys žodžiai. Todėl kai kurie tyrėjai praleidimą yra linkę sieti su platesne implikavimo sąvoka, kuri neretai apima tokias vertimo procedūras kaip generalizacija, univerciacija, dviejų OK sakinių sujungimas į vieną sakinį VK tekste ir kt., kurios persidengia su kitų strategijų procedūromis, todėl šiame darbe pasirinkta likti prie siauresnės praleidimo sąvokos, į kurią nepatenka implikacinio praleidimo atvejai.

Verčiant paprastai praleidžiami semantiškai pertekliniai žodžiai, be kurių VK tekste galima apsieiti arba kurių reikšmės yra numanomos, pvz., elipsės atveju (plg. Pažūsis 2014: 600). Kaip teigia Theo Louw (2007: 76), tai daroma dėl stilistinių priežasčių, siekiant išvengti daugžodžiavimo. Taigi matyti, kad kai kuriais atvejais praleidimas ne tik nenuskurdina vertimo teksto, bet ir leidžia jam išlaikyti stiliaus kokybę. Vis dėlto praleidimo strategiją nuo vertimo klaidos kartais skiria tik vienas žingsnis. Tyčinis ar netyčinis (vertėjui gerai neįvertinus vertimo skaitytojų atidumo, žinių ar susidomėjimo) svarbios ar bent jau informatyvios teksto vietos praleidimas vertintinas kaip originalaus kūrinio bei jo autoriaus išdavystė ir yra sunkiai pateisinamas.

²⁶ Šią procedūrą greičiausiai būtų galima priskirti ir pakeitimams, nes nauja reikšmė VK tekste ne šiaip sau pridedama, o pakeičia OK tekste vartojamą reikšmę kita.

1.2.4 Tiesioginis vertimas

Tiesioginio vertimo strategija reikalauja mažiausiai pakeitimų, pasitelkus ją vertimo procese, nuo originalo teksto beveik nenutolstama. Apie tiesioginį vertimą kaip apie makrostrategiją pirmieji savo veikale rašė Vinay ir Darbelnet ir suskaidė ją į skolinimo, kalkinio ir pažodinio vertimo procedūras²⁷.

Skoliniai. Skolintis žodžius vertimo tekste dažniausiai linkstama tada, kai siekiama kuo geriau perteikti kultūros, kurios kalba parašytas originalo tekstas, koloritą. Globalėjejančiame pasaulyje skirtingos kultūros vis labiau suartėja ir supanašėja. Šiais laikais, ko gero, nieko nebeglumina tokie skoliniai kaip *kivis, pica, sušis, šezlongas, tekila*, taigi jų pakeitimas vietinės kalbos darybos žodžiais gali pasirodyti ne tik netikslingas, bet ir trikdantis. Reikia nepamiršti, kad skolinių esama kiekvienos kalbos žodyne, kai kurie jų jau seniai tapo kalbos sistemos dalimi ir gimtakalbiai nebelaiko jų skoliniais (plg. lie. *agurkas, knyga, kunigas, pinigai, Velykos*).

Kalkinis vertimas. Kalkinis vertimas pasižymi OK žodžių ar sintaksinių modelių pažodiniu ar pamorfeminiu perkėlimu į vertimo kalbą. Toks vertimo būdas kartais atrodo ypač patrauklus, nes kaip teigia Osimo (2011: 205), originalo tekstas visada daro stiprią įtaką vertėjo darbui. Nors kalkinis vertimas gali apimti ir sakinio sintaksę, šiame darbe mums aktualiausias kalkinis žodžių (konkrečiau dūrinių) vertimas (pvz., vok. *Eisenbahn* → it. *ferrovia*; lie. geležinkelis). Tokio pobūdžio vertime gali būti pasitelkiamos ir nusistovėjusios, kalbos žodyno dalimi tapusios kalkės kaip it. *grattacielo*, lie. *dangoraižis* (ang. *skyscraper*), arba, priklausomai nuo konteksto, kuriamos naujos.

Pažodinis (pamorfeminis) vertimas. Šis vertimo būdas glaudžiai susijęs su kalkiniu vertimu ir gali būti taikomas labai retais atvejais, kai OK ir VK dūrybos modeliai visiškai sutampa. OK dūrinio morfemos nekalkiuojamos, o tiesiogiai išverčiamos, pasitelkus tas, kurios yra VK. Toks vertimas geriausiai veikia giminiškose kalbose su panašia struktūra (pvz., lie. *plikagalvis, keturkojis* ir la. *plikgalvains, četrkājis*; pr. *portefeuille* ‚piniginė‘, *aigre-doux* ‚saldžiarūgštis‘ ir it. *portafoglio* ‚piniginė‘, *agrodolce* ‚saldžiarūgštis‘).

Kaip matyti iš aukščiau aptartų vertimo strategijų ir procedūrų, verčiant dūrinius galima pasitelkti daugybę įvairių priemonių, padedančių išlaikyti reikšmės bei stiliaus niuansus vertimo tekste. Remiantis čia aprašytu vertimo būdų inventoriumi, toliau bus analizuojama empirinė medžiaga, tam bus skirta kita šio darbo dalis.

²⁷ Plačiau žr. Černiuvienė 2013: 85-86.

2. Italų ir lietuvių kalbų dūriniai ir jų atitikmenys prozos vertimuose

2.1 Tiriamoji medžiaga

Šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkta po tris italų ir lietuvių romanus bei jų vertimus atitinkamai į lietuvių ir italų kalbą:

1. Alessandro Baricco *Questa storia* (*Toji istorija*, vert. Inga Tuliševskaitė).
2. Stefano Benni *Il bar sotto il mare* (*Baras po jūra*, vert. Kristina Nastopkaitė).
3. Italo Calvino *Se un viaggiatore una notte d'inverno* (*Jeigu keleivis žiemos naktį*, vert. Asta Žūkaitė).
4. Sigitas Parulskis *Trys sekundės dangaus* (*Tre secondi di cielo*, vert. Birutė Žindžiūtė-Michelini ir Guido Michelini).
5. Undinė Radzevičiūtė *Žuvys ir drakonai* (*Pesci e draghi*, vert. Adriano Cerri).
6. Saulius Šaltenis *Žydų karalaitės dienoraštis* (*Diario di una principessa ebrea*, vert. Pietro U. Dini).

Kituose skyreliuose plačiau pristatomi autoriai ir vertėjai, kūrinių pasirinkimas ir surinkta medžiaga.

2.1.1 Autoriai ir vertėjai

Alessandro Baricco (g. 1958) – vienas gausiausiai į lietuvių kalbą verčiamų Italijos autorių. Jo romanas *Questa storia*, pirmą kartą išleistas 2005 m., o į lietuvių kalbą 2007 m. jį išvertė Inga Tuliševskaitė. Kūrinys pasirinktas dėl autoriaus kūrybos populiarumo Lietuvoje. Alessandro Baricco drauge su Umberto Eco yra labiausiai į lietuvių kalbą verčiami italų rašytojai, taigi tokių vertimų tyrinėjimas yra aktualus, skatinantis ieškoti kokybiškiausių vertimo sprendimų.

Stefano Benni (g. 1947) – žymus italų prozininkas, dramaturgas, poetas, žurnalistas, tėvynėje ir užsienyje geriausiai žinomas dėl savo satyriškų įvairiažanrių kūrinių, išverstų į maždaug 20 užsienio kalbų. Apsakymų rinkinys *Il bar sotto il mare* pirmą kartą išleistas 1987 m., o į lietuvių kalbą jį 2006 m. išvertė Kristina Nastopkaitė. Kūrinys pasirinktas dėl ypač originalaus stiliaus ir turtingos leksikos, kurioje gausiai pasitaikė tiek paprastųjų, tiek autorinės kūrybos dūrinių.

Italo Calvino (1923-1985) – pasaulinio garso italų rašytojas. Jo romanas *Se una notte d'inverno un viaggiatore*, pirmą kartą išleistas 1979 m., greitai sulaukė tarptautinio skaitytojų ir kritikų pripažinimo.

Lietuviškas Astos Žūkaitės vertimas pasirodė 2006 m. Šis kūrinys pasirinktas dėl tarptautiniu mastu įvertintos literatūrinės kokybės ir gausiai jame vartojamų dūrinių.

Sigitas Parulskis (g. 1965) – poetas, eseistas, prozininkas, dramaturgas, literatūros kritikas ir vertėjas, apdovanotas prestižinėmis Jotvingių bei nacionaline kultūros ir meno premijomis. Jo knygos ne kartą įtrauktos į kūrybiškiausių metų knygų dvyliktukus ir yra išverstos į daugiau nei 10 užsienio kalbų. Romanas *Trys sekundės dangaus* pirmą kartą išleistas 2002 m., o į italų kalbą jį 2005 m. išvertė Birutė Žindžiūtė-Michelini ir Guido Michelini. Šiam darbui kūrinys pasirinktas dėl gausiai jame vartojamų dūrinių, autoriui būdingos leksikos išskirtinumo.

Undinė Radzevičiūtė (g. 1967) literatūros kritikų apibūdinama kaip pati nelietuviškiausia lietuvių rašytoja, jos kūrybos savitumas pelnė jai ne vieną apdovanojimą. Romanas *Žuvys ir drakonai*, pirmą kartą išleistas 2013 m., o 2015 m. įvertintas Europos Sąjungos literatūros premija. Tai daugiausiai į užsienio kalbas verčiama Radzevičiūtės knyga. Itališkas Adriano Cerri vertimas pasirodė 2018 m. Šiam darbui kūrinys pasirinktas dėl to, kad tai viena populiariausių lietuvių autorių, verčiamų į užsienio kalbas. Be to, romanas apdovanotas prestižine literatūros premija, o tai yra literatūrinės kokybės bei vertimo aktualumo ženklas.

Saulius Šaltenis (g. 1945) – prozininkas, dramaturgas, publicistas, redaktorius, Lietuvos nacionalinės premijos laureatas. Jo romanas *Žydu karalaitės dienoraštis* išleistas 2015 m., o 2016 m. apdovanotas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės premija. Į italų kalbą jį 2019 m. išvertė Pietro U. Dini. Šiam tyrimui romanas pasirinktas dėl to, kad tai vienas naujausių lietuviškų kūrinių, išverstų į italų kalbą, atspindintis dabartines vertimo tendencijas. Todėl natūralu, kad kūrinio aktualumas itin didelis.

Vertėjai. Kadangi vertėjų vaidmuo kuriant pasaulinę literatūrą, prilygsta bendraautoriui, labai svarbu bent trumpai susipažinti ir su žmonėmis, kurie vertė šiuos kūrinius.

Inga Tuliševskaitė (g. 1958) – viena produktyviausių vertėjų iš italų kalbos, į lietuvių kalbą išvertusi Umberto Eco, Alessandro Baricco, Andrea Camilleri ir kitų autorių kūrybą. Verčia iš italų, anglų, lenkų kalbų.

Kristina Nastopkaitė (g. 1980) – vertėja, žurnalistė, iki 2008 m. į lietuvių kalbą išvertusi tris Alessandro Baricco, Stefano Benni ir Erri De Luca romanus. Dabar gyvena ir dirba Ispanijoje, verčia iš ispanų ir katalonų kalbų.

Asta Žūkaitė (g. 1973) – laisvai samdoma vertėja iš italų kalbos ir redaktorė. Vertimai spausdinami nuo 1996 m. Į lietuvių kalbą yra išvertusi ir kitų Italo Calvino kūrinių – romaną *Nesantis riteris* ir

apsakymų periodinėje spaudoje – taip pat tokių autorių kaip Gabriele d’Annunzio ir Gianni Rodari kūrinus.

Birutė Žindžiūtė-Michelini (g. 1954) – lietuvių kalbininkė, vertėja. Nuo 1984 m. gyvena Italijoje, dėsto lietuvių kalbą Parmos universitete. Yra parengusi du dvikalbius lietuvių-italų, italų-lietuvių kalbų žodynus, itališką lietuvių kalbos gramatiką. Į italų kalbą yra išvertusi Sigito Parulskio, Lauros Sintijos Černiauskaitės, Mariaus Ivaškevičiaus kūrinių. Guido Michelini (1951-2020) – italų kalbininkas, baltistas, vertėjas, Lietuvos mokslų akademijos narys, didelį dėmesį skyręs seniesiems Mažosios Lietuvos kalbos paminklams, į italų kalbą išvertęs Antano Baranausko *Anykščių šilelį*, *Sibiro lietuvių dainas*.

Adriano Cerri (g. 1984) – italų kalbininkas, baltistas, Pietro U. Dini mokinys, produktyviausias jaunosios kartos vertėjas, į italų kalbą išvertęs Kristijono Donelaičio *Metus*, Giedros Radvilavičiūtės, Undinės Radzevičiūtės, Jurgos Vilės ir Linos Itagaki kūrinius.

Pietro Umberto Dini (g. 1960) – italų kalbininkas, baltistas, aktyviai tyrinėjantis baltų kalbas, vienas aktyviausių vertėjų, į italų kalbą išvertęs daug lietuvių poezijos, eseistikos ir prozos kūrinių. Tarp jo verstų autorių yra Juozas Aputis, Jurga Ivanauskaitė, Leonidas Donskis, Justinas Marcinkevičius ir daug kitų.

2.1.2 Kūriniai ir juose rasti sudurtiniai žodžiai

Atlikus šešių pasirinktų literatūros kūrinių analizę, rasti 561 (437 daiktavardžiai ir 124 būdvardžiai) itališkas ir 890 (783 daiktavardžiai ir 107 būdvardžiai) lietuviškų sudurtinių žodžių (žr. 1 lentelę). Iš jų skirtingų dūrinių buvo atitinkamai 225 (188 daiktavardžiai ir 37 būdvardžiai) ir 278 (206 daiktavardžiai ir 72 būdvardžiai). Skirtingu dūriniu čia laikėme tik pirmą kartą tekste pasirodžiusį sudurtinį žodį, jo pasikartojimų neskaičiavome.

1 lentelė. Dūrinių pasiskirstymas analizuotuose kūriniuose

	Daiktavardinių dūrinių pavartojimo atvejai	Skirtingi daiktavardiniai dūriniai	Būdvardinių dūrinių pavartojimo atvejai	Skirtingi būdvardiniai dūriniai	Dūrinių pavartojimo atvejai	Skirtingi dūriniai
Baricco	111	31	29	6	140	37
Benni	158	88	36	16	194	104
Calvino	168	92	58	22	226	114
Itališki	437	188⁴	124	37⁴	561	225⁴
Parulskis	294	127	48	43	342	170
Radzevičiūtė	283	78	35	20	318	98
Šaltenis	206	67	24	18	230	85
Lietuviški	783	206²⁸	107	72⁴	890	278⁴

Padalijus visų rastų dūrinių skaičių iš romano puslapių skaičiaus, gauta tokia dūrinių koncentracija viename puslapyje:

2 lentelė. Dūrinių koncentracija viename puslapyje

Alessandro Baricco <i>Questa storia</i>	0,5
Stefano Benni <i>Il bar sotto il mare</i>	1
Italo Calvino <i>Se un viaggiatore una notte d'inverno</i>	1
Sigitas Parulskis <i>Trys sekundės dangaus</i>	1,5
Undinė Radzevičiūtė <i>Žuvys ir drakonai</i>	0,7
Saulius Šaltenis <i>Žydų karalaitės dienoraštis</i>	1,5

Kaip matyti, autoriai gana retai vartoja dūrinius. Didžiausia jų koncentracija buvo Parulskio ir Šaltenio romanuose, mažiausia – Baricco. Apskaičiavus vidutinį žodžių skaičių puslapyje, gauta, kad sudurtiniai žodžiai Baricco romane vidutiniškai sudarė 0,16%, Benni'o – 0,34%, Calvino – 0,27%, Parulskio – 0,73%, Radzevičiūtės – 0,46%, Šaltenio – 0,68% visų pavartotų žodžių. Taigi galima teigti, kad lietuvių rašytojams dūrinių vartosena buvo būdingesnė nei italams.

Lyginant italų autorių kūrinius tarpusavyje, išryškėja kai kurie skirtumai: Baricco romane aptikta mažiausiai skirtingų dūrinių, žemiausias ir jų pasikartojimo dažnis. Dauguma jų vertėjui nekelia didesnių

²⁸ Į šiuose laukeliuose pateiktą bendrą skirtingų dūrinių kiekį neįtraukti tie dūriniai, kurie kartojasi daugiau nei viename kūrinyje.

problemų, turi aiškius žodyninius atitikmenis, nors kai kuriais atvejais vertėja tą patį konceptą žymintį žodį rinkosi versti skirtingais būdais (pvz., *pianoforte*: fortepijonas, pianinas). Benni'o apsakymai išsiskiria gana gausia dūrinių vartosena, žodžių žaismu bei išradingais autorinės dūrybos atvejais (pvz., *benzoleone*, *biblioanimali*, *mangiaquazz*, *Manolenza*, *trondopattini*). Calvino romanas taip pat pasižymi turtinga leksika, didžiausia dūrybos modelių įvairove, kuri kartais pasireiškia kaip gana keblūs, vertėjo išmonės reikalaujantys atvejai (pvz., *andirivieni*, *arricciaburro*, *passamontagna*). Iš visų itališkų kūrinių, Calvino romane rasta daugiausia vardažodinių dūrinių.

Lietuviškų kūrinių kontekste bene labiausiai išsiskiria Parulskis, kurio romane radome daugiausia sudurtinių daiktavardžių ir būdvardžių, nemažai keiksmazodžių, įžeidžiamų, menkinamosios reikšmės dūrinių (pvz., *šunsnukis*, *šūdupė* ir t. t.). Radzevičiūtės romane vartojama gana neutrali leksika, didžioji dalis dūrinių vertėjui nesukelia problemų, nors kai kurie atvejai jam galėjo tapti ir išbandymu (pvz., *ilgametis*, *malūnsparnis*). Šaltenio romane aiškiai atsiskleidžia Antrojo pasaulinio karo metų koloritas, didžioji dalis dūrinių vartojami nusakant kaimiškos ir pokario buities daiktus bei reiškinius (pvz., *autakojis*, *bulviakasis*, *daugiabriaunė stiklinė*, *žvyrkelis*).

Pasirinkti įvairūs, literatūrine kokybe pasižymintys, skirtingus laikmečius ir išgalvotus pasaulius vaizduojantys kūriniai leido surinkti gausią ir heterogenišką tiriamąją dūrinių medžiagą. Kitame skyriuje bus apžvelgta, kiek ir kokių dūrybos modelių rasta analizuotuose kūriniuose ir kokie vertimo atitikmenys jiems taikyti dažniausiai.

2.2 Dūrybos modelių pasiskirstymas ir jų vertimo atitikmenys

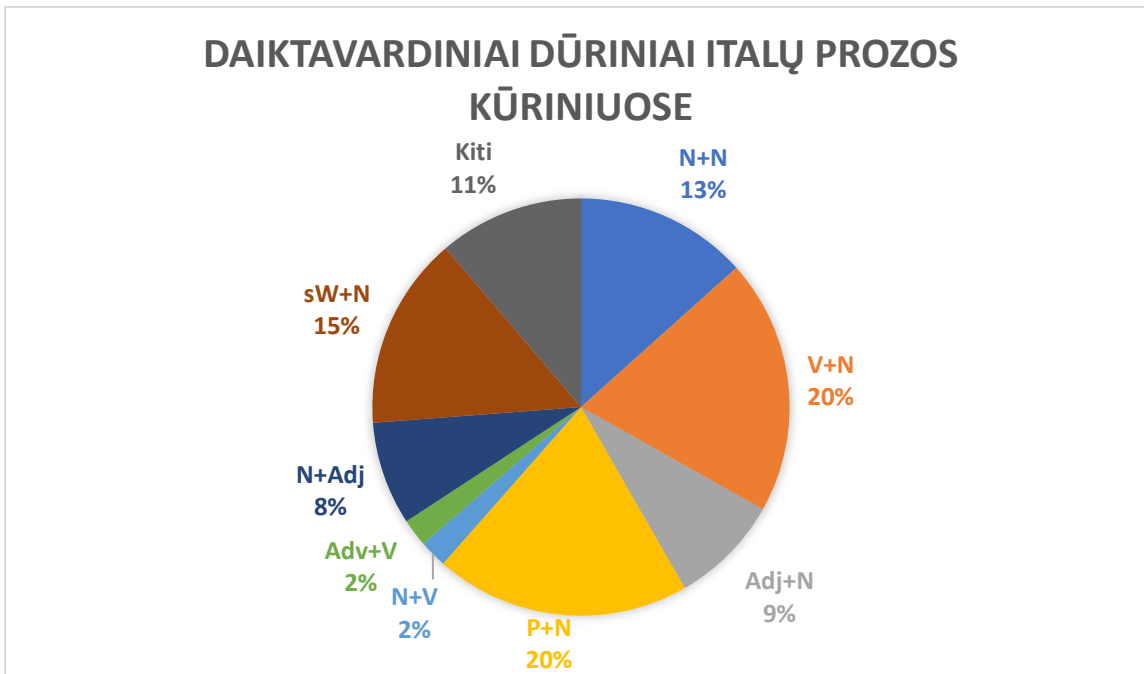
Šiame darbe sudurtinius daiktavardžius ir būdvardžius analizuosime atskirai dėl to, kad tai skirtingos kalbos dalys, be to, remiantis gramatikomis, būdvardžiams būdinga kitokia dūrybos specifiška. Toliau bus aptariamas daiktavardinių dūrinių pasiskirstymas itališkuose ir lietuviškuose kūriniuose pagal dūrybos modelį, o po to pereita prie būdvardžių medžiagos.

2.2.1 Daiktavardinių dūrinių modelių pasiskirstymas italų ir lietuvių kūriniuose

Siekiant išsiaiškinti, kiek ir kokių dūrybos modelių tiriamojoje medžiagoje buvo daugiausia, skaičiavome tik skirtingus dūrinius. Kitu atveju dažnai tekste kartojami identiški dūriniai neproporcingai išplėstų vieno ar kito analizuojamo modelio aibę. Suskaičiavus, gauti tokie rezultatai (žr. 1 pav.): gausiausią itališkų daiktavardinių dūrinių grupę sudarė V+N (37 SSD²⁹), P+N (37 SSD) ir sW+N (28

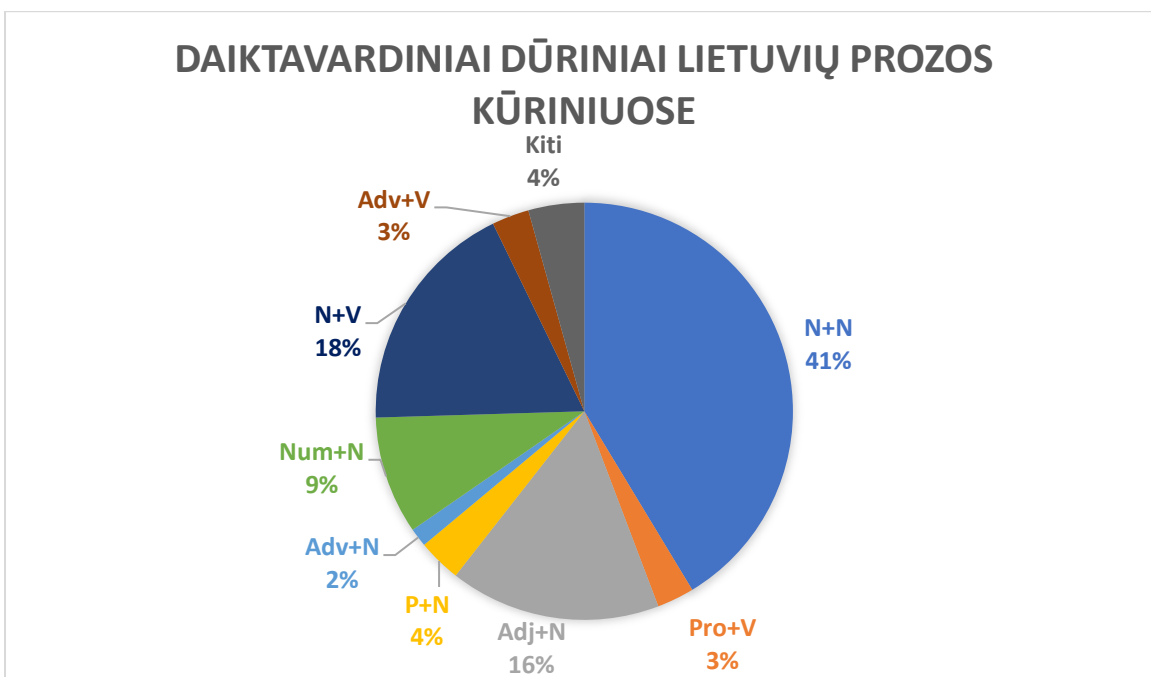
²⁹ Skirtingi sudurtiniai daiktavardžiai.

SSD) modeliai. Tik pirmasis V+N tipas italų kalbininkų laikomas produktyviu (plg. Scalise, Bisetto 2008: 119-120), o dūriniai su neoklasikinės kilmės pusžodžiais apskritai neįtraukiami į sisteminių dūrybos modelių sąrašą ir aptariami atskirai kaip periferinė darybos sritis. Vis dėlto jų gausa romanuose leidžia manyti, kad italų kalbos sistemoje jie sudaro gana reikšmingą dūrinių dalį.

1 pav. *Italų daiktavardinių dūrinių pasiskirstymo prozos kūrinuose diagrama*

Gausiausią lietuviškų daiktavardinių dūrinių grupę sudarė N+N modelio sudurtiniai žodžiai (86 SSD) (žr. 2 pav.). Nuo jo daugiau nei perpus atsiliko N+V (38 SSD) ir Adj+N (34 SSD) tipo dūriniai. Toks pasiskirstymas puikiai atspindi ir lietuvių kalbos gramatikoje Urbučio aprašytą padėtį, kur šių modelių dūriniai įvardijami kaip gausiausi (plg. LKG 1965: 437; 463), ir naujausią Stundžios bei Jarmalavičiaus (plg. 2019: 27-29) tyrimą, kurio metu buvo analizuojami naujausio, septintojo, leidimo DLKŽ daiktavardiniai dūriniai. Gauti rezultatai atskleidė, kad dabartinėje lietuvių kalboje vyrauja N+N tipo dūriniai (45,56% visų dūrinių), po jų rikiuojasi N+V sandaros sudurtiniai žodžiai (22,68%), o trečią vietą užima Adj+N modelio daiktavardžiai (15,38%).

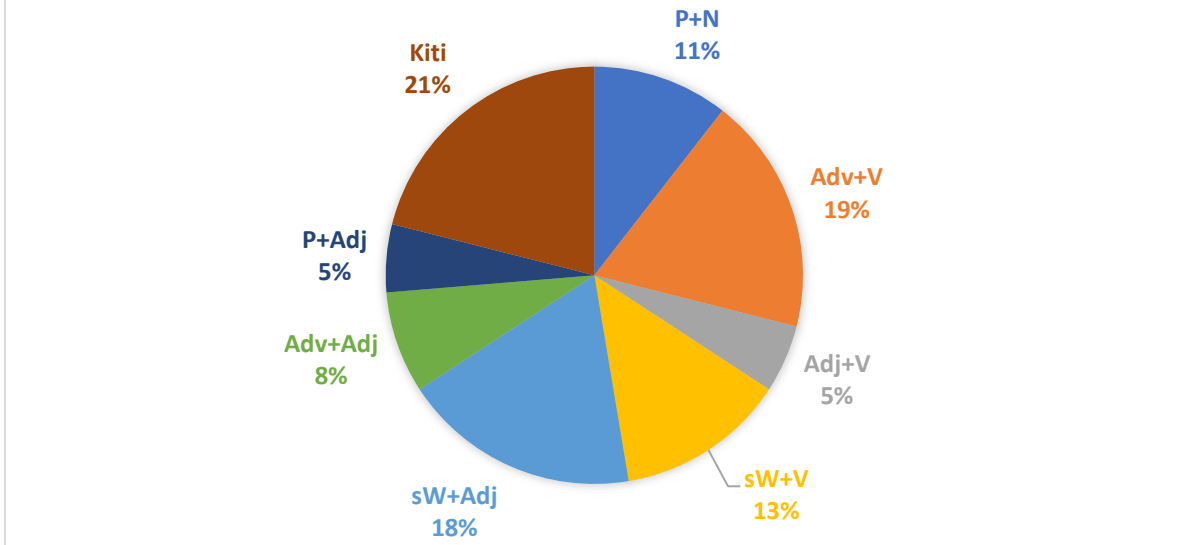
2 pav. Lietuviškų daiktavardinių dūrinių pasiskirstymo prozos kūrinuose diagrama

2.2.2 Būdvardinių dūrinių modelių pasiskirstymas italų ir lietuvių kūrinuose

Didžiąją itališkų būdvardinių dūrinių dalį sudarė Adv+V (7 SSB) ir sW+Adj (7 SSB³⁰) tipo dūriniai, po jų dažniau pasikartojė sW+V (5 SSB) modelis (žr. 3 pav.). Italių kalbininkų (Serianni, Della Valle, Patota 1996: 412; Scalise, Bisetto 2008: 118-119) teigimu, sudurtiniai būdvardžiai italų kalboje sudaromi tik iš Adj+Adj ir Adv+Adj modelių, taip pat Adj+N, jei pirmasis šio tipo dėmuo yra spalvą reiškiantis būdvardis, o antrasis atspalvį patikslinantis daiktavardis. Vis dėlto mūsų analizė atskleidė kiek kitokius rezultatus. Adj+Adj modelio sudurtinių būdvardžių analizuotuose kūrinuose apskritai nepasitaikė, Adv+Adj dūriniai sudarė 8% visų itališkų būdvardinių dūrinių (3 SSB), o Adj+N tipo atveju rastas tik 1 pavyzdys.

³⁰ Skirtingi sudurtiniai būdvardžiai.

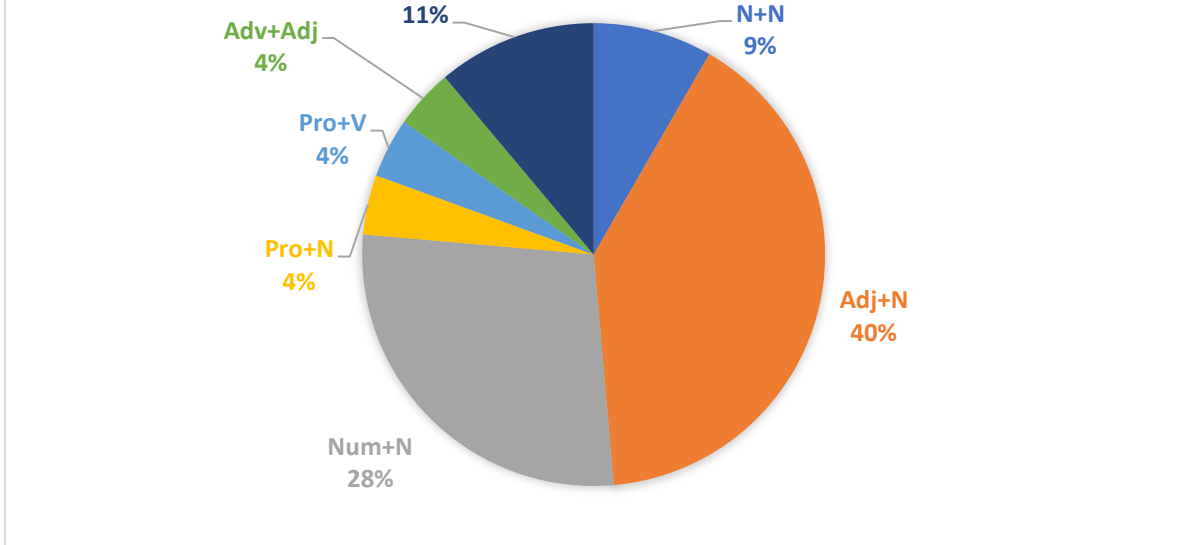
BŪDVARDINIAI DŪRINIAI ITALŲ PROZOS KŪRINIUIOSE

3 pav. *Itališkų būdvardinių dūrinių pasiskirstymo prozos kūrinuose diagrama*

Iš lietuviškų sudurtinių būdvardžių didžiausią grupę sudarė Adj+N (29 SSB) tipo dūriniai, po jų ėjo Num+N (21 SSB) modelio būdvardžiai (žr. 4 pav.). Abu jie ir Urbučio (1965: 596; 598) apibūdinami kaip darūs. Kiti dūrybos modeliai pasitaikė kelis kartus rečiau.

BŪDVARDINIAI DŪRINIAI LIETUVIŲ PROZOS KŪRINIUIOSE

4 pav. *Lietuviškų būdvardinių dūrinių pasiskirstymo prozos kūrinuose diagrama*

Pastebėtina, kad analizės metu buvo rasta tokių dūrybos modelių, kurie abiejų kalbų sisteminiuose dūrybos aprašuose nenumatyti. Italų kalboje tai buvo daugiausia pavieniai šių modelių atvejai: Num+V

(1 atvejis), V+Adj (1 atvejis), P+Adj (3 atvejai), Num+Num (1 atvejis)³¹. Pasitaikė ir vienas Adv+Adv modelio dūrinys, apie kurį užsimena Scalise ir Bisetto (2008: 119), bet gramatikose jis praleidžiamas kaip pernelyg retas. Tačiau nė viename iš trijų itališkų kūrinių nerastas gramatikose minimas V+Adv modelis, kuris taip pat vartojamas labai retai. Lietuviškoje medžiagoje atrasti du nestandartiniai modeliai: Num+Adj (2 atvejai) ir P+Pro (2 atvejai), bet nė viename iš trijų romanų nerasta N+Adj modelio dūrinių. Viską apžvelgus, galima teigti, kad tiriamoji lietuviškų dūrinių medžiaga geriau atspindi gramatikose pateiktą sisteminių lietuvių kalbos dūrybos aprašą. Italų kalbos tekstuose matyti daugiau nukrypimų nuo standarto ir tai galėtų reikšti platesnes dūrinių kūrybos galimybes nei lietuvių kalboje.

Kituose skyreliuose bus apžvelgta, kokie dūrybos modelių atitikmenys dažniausiai pasirenkami vertimo kalboje.

2.2.3 Dūrybos modelių atitikmenys

Atlikus kūrinių analizę, išryškėjo kai kurios dūrinių vertimo tendencijos. Tolimesniuose skyreliuose pateiktose lentelėse esantys skaičiai gauti susumavus skirtingus vertimo atvejus (SVA) italų ir lietuvių romanuose³². Skirtingais vertimo atvejais laikėme pirmą kartą tekste pavartotus sudurtinius žodžius, o drauge ir tuos pasikartojančius dūrinius, kurių atitikmenys vertimo tekste skyrėsi (pvz., dūrinys *akimirka* į italų kalbą verstas žodžiais *attimo*, *istante*, *momento*, *subito* arba praleistas – visus šiuos atvejus laikėme skirtingais, bet jei vertimas žodžiu *attimo* pasikartojė antrą sykį, jo nebeskaičiavome). Šie SVA ir yra pagrindinis tolimesnio tyrimo objektas, ieškant atsakymo į klausimą, kiek ir kokių būdų buvo pasitelkta verčiant sudurtinius vardažodžius. Lentelėse nurodyti tik tie vertimo modeliai, kurie pasikartojė daugiausiai kartų. Iš pradžių bus aptarti daiktavardžiai, po to pereita prie būdvardžių. Dėl darbo apimties apribojimų bus komentuojami tik tie modeliai, kurių vertimo dažnis kitoje kalboje buvo bent 3. Visi dūrinių vertimo atvejai pateikti žodynyje (žr. priedas nr. 5).

2.2.3.1 Daiktavardinių dūrinių atitikmenys ir jų dažnis kūriniuose

Į toliau pateiktą daiktavardžių lentelę įtraukti visi itališkose ir lietuviškose gramatikose numatyti dūrinių modeliai, rasti analizuotuose italų ir lietuvių romanuose. Num+V ir V+Adv modelio dūriniai neįtraukti, nes tiriamojoje medžiagoje jų nebuvo.

³¹ Plačiau apie nestandartinės dūrybos atvejus 2.2.4 skyrelyje.

³² Gauta 319 itališkų SVA (243 daiktavardžiai ir 76 būdvardžiai) ir 425 lietuviški SVA (339 daiktavardžiai ir 86 būdvardžiai).

3 lentelė. *Itališkų ir lietuviškų sudurtinių daiktavardžių modelių atitikmenys vertimuose į lietuvių / italų kalbą*

Dūrinio modelis	Dažniausias atitikmuo verčiant iš lietuvių kalbos į italų	Dažnis	Dažniausias atitikmuo verčiant iš italų kalbos į lietuvių	Dažnis
N+N	paprastasis daiktavardis	52	išvestinis daiktavardis	9
N+V	paprastasis daiktavardis	27	NP / VP / PartP / pusdalyvis / įvardis	1
Num+N	paprastasis daiktavardis	17	NP	1
Adj+N	NP	16	išvestinis daiktavardis	7
P+N	PP	10	išvestinis daiktavardis	22
Adj+V	NP	4	daiktavardis (adaptacija)	1
Pro+N	paprastasis daiktavardis	4	_33	–
Pro+V	paprastasis daiktavardis	3	–	–
V+N	daiktavardis (skolinys)	2	išvestinis daiktavardis	13
Adv+V	paprastasis daiktavardis	2	išvestinis daiktavardis	3
Adv+N	paprastasis daiktavardis	1	praleidimas	1
Kartotiniai dūriniai	NP / paprastasis daiktavardis	1	–	–
sW+N	–	–	NP	15
N+Adj	–	–	daiktavardis (skolinys)	5
V+V	–	–	išvestinis daiktavardis	3
Adj+Adj	–	–	daiktavardis (skolinys)	3
sW+Adj	–	–	išvestinis daiktavardis	2
N+P+N	–	–	išvestinis daiktavardis / praleidimas	1
N+sW	–	–	NP / išvestinis daiktavardis / paprastasis daiktavardis (adaptacija) / sW+sW	1
Num+sW	–	–	Num+N	1
sW+N+Adj	–	–	daiktavardis (adaptacija)	1

³³ Brūkšneliu pažymėti tie modeliai, kurių pavyzdžių analizuotuose romanuose nebuvo rasta.

Daugiausiai kartų lietuviškuose romanuose pasitaikęs N+N daiktavardinių dūrinių modelis į italų kalbą dažniausiai verstas paprastuoju daiktavardžiu (*kupranugaris* [Rad] → *cammello*; *lentgalys* [Šal] → *tavola*), o toks pat modelis į lietuvių kalbą paprastai buvo verčiamas išvestiniu daiktavardžiu (*cannocchiale* [Cal] → *žiūronas*; *pescecanne* [Ben] → *ryklis*).

N+V modelio dūrinių daugiau rasta lietuviškuose romanuose. Į italų kalbą didžioji jų dalis išversta paprastaisiais, dažniausiai iš lotynų kalbos kilusiais daiktavardžiais (*veidrodis* [Rad] → *specchio*; *laikrodis* [Šal] → *orologio*). Negausūs tokio tipo itališki dūriniai į lietuvių kalbą versti keliais būdais: daiktavardine fraze (*capogiro* [Cal] → *galvos svaigimas*), veiksmažodine fraze (*capogiro* [Cal] → *svaigti galva*), dalyvine fraze (*[da] capogiro* [Bar] → *lyg pašėlę*), pusdalyviu (*[nel] viavai* [Cal] → *vaikštinėdamas*), įvardžiu (*viandanti* [Ben] → *jie*).

Num+N tipo sudurtinių daiktavardžių daug daugiau buvo rasta lietuviškuose romanuose. Į italų kalbą jie dažniausiai buvo verčiami paprastuoju daiktavardžiu, paveldėtu iš lotynų kalbos (*trečdalis* [Par] → *terzo*; *pirmadienis* [Rad] → *lunedì*). Itališkuose tekstuose rastas tik vienas tokio dūrinio pavyzdys ir į lietuvių kalbą jis išverstas to paties modelio Num+N dūriniu (*treppiede* [Cal] → *trikojis*).

Daiktavardiniai Adj+N tipo dūriniai buvo gausiai vartojami ir lietuviškuose, ir itališkuose romanuose. Iš lietuvių kalbos į italų jie dažniausiai versti daiktavardine fraze (*brangakmenis* [Šal] → *pietra preziosa*; *senamiestis* [Par] → *centro storico*). Verčiant į lietuvių kalbą dažniausiai pasirinktas išvestinis daiktavardis (*Biancaneve* [Ben] → *Snieguolė*; *malafede* [Cal] → *apgaulė*).

P+N modelio dūrinių daugiau rasta itališkuose tekstuose, bet ir lietuviškuose romanuose jų pasitaikė gana nemažai. Į italų kalbą jie buvo verčiami daugiausiai prielinksnine fraze (*tarpduryje* [Par] → *davanti alla porta*; *tarpkiojyje* [Šal] → *fra le cosce*). Verčiant į lietuvių kalbą, dominavo išvestiniai daiktavardžiai (*contromosse* [Bar] → *atsakas*; *sottogola* [Cal] → *laikiklis*).

Adj+V tipo dūriniai buvo negausūs ir italų, ir lietuvių tekstuose. Į italų kalbą jie dažniausiai buvo verčiami daiktavardine fraze (*bendražygiai* [Par] → *compagni d'arme*; *jaunavedžiai* [Šal] → *sposi novelli*), o vieninteliam itališkuose kūriniuose pasitaikiusiam tokio modelio dūriniui pritaikyta jau seniai kalboje prigijusi adaptacija (*belvedere* [Cal] → *belvederis*).

Daiktavardiniai Pro+N modelio dūriniai galimi tik lietuvių kalboje, itališkuose kūriniuose jų nerasta. Į italų kalbą jie dažniausiai versti paprastuoju iš lotynų kalbos paveldėtu daiktavardžiu (*saviraiška* [Par] → *espressione*; *savanoriai* [Rad] → *volontari*).

Pro+V modelis būdingas tik lietuvių kalbai, negausūs tokie dūriniai į italų kalbą dažniausiai versti paprastuoju lotynų k. kilmės daiktavardžiu (*savižudis* [Par] → *suicida*; *savivaldybė* [Rad] → *Comune*).

Lietuviškų V+N modelio dūrinių radome tik 3, į italų kalbą jie daugiausiai išversti daiktavardiniu skoliniu iš ispanų kalbos (*gimtadienis* [Rad] → *compleanno*³⁴). Italų kalboje šis modelis pasitaikė dažniau ir į lietuvių kalbą buvo verčiamas daugiausiai išvestiniu daiktavardžiu (*portafoglio* [Bar] → *piniginė*; *apribottiglie* [Ben] → *atkimštukas*).

Adv+V modelio dūrinių abiejų kalbų romanuose pasitaikė maždaug vienodai. Į italų kalbą jie dažniausiai versti paprastaisiais graikų ir lotynų kalbų kilmės daiktavardžiais (*čiabuvis* [Par] → *autoctono*; *pusiausvyras* [Rad] → *equilibrio*), o į lietuvių kalbą – išvestiniais daiktavardžiais (*benessere* [Ben] → *gerovė*; *malintesi* [Cal] → *nesusipratimai*).

Lietuvių dūrybos sistemai beveik nebūdingas (išskyrus keletą atvejų) N+Adj dūrybos modelis rastas tik itališkuose kūriniuose ir į lietuvių kalbą daugiausiai buvo verčiamas skoliniu iš lotynų ar italų kalbos, adaptacija (*palcoscenico* [Ben] → *scena*; *acquamarine* [Cal] → *akvamarinai*).

V+V modelio dūriniai galimi tik italų kalboje, nors ir čia jie yra sąlygiškai reti, sudaro tik 2,1% visų itališkų SVA. Analizuotuose tekstuose buvo rasta keletas pavyzdžių, kurie į lietuvių kalbą daugiausiai buvo verčiami išvestiniais daiktavardžiais (*pappataci* [Ben] → *vabalėliai*; *andirivieni* [Cal] → *pasivažinėjimai*, *važinėjimas*). Šio modelio dūrinių vertimas dažnai reikalauja nemažos vertėjo išmonės, nes analogiškas dūrybos modelis lietuvių kalboje neegzistuoja, o kartais nėra ir universalių žodyninių atitikmenų³⁵.

Adj+Adj dūrybos modelis taip pat būdingas tik italų kalbai. Nors jis laikomas produktyviu, analizuotuose tekstuose rasta tik pora pavyzdžių, kurie į lietuvių kalbą daugiausiai buvo verčiami itališkais skoliniais (*pianoforte* [Bar] → *fortepijonas*, *pianinas*; *pianoforte* [Cal] → *pianinas*).

Itališkuose kūriniuose sW+N tipo dūrinių pasitaikė gana nemažai, į lietuvių kalbą jie daugiausiai versti daiktavardinėmis frazėmis (*paracarro* [Bar] → *kelio atatvaras*; *telenovele* [Ben] → *televizijos serialai*).

³⁴ Iš isp. *cumpleaños*. Plačiau: Treccani <https://www.treccani.it/vocabolario/compleanno/>.

³⁵ Tai liudija ir čia pateikti pavyzdžiai. Dūrinys *pappataci* yra sudarytas iš dviejų veiksmažodžio imperatyvo formų *pappa* ‚sušlemšk, sušveisk‘ ir *taci* ‚nutilk, užsičiaupk‘, pamorfeminis vertimas būtų ‚pavalgyk ir nutilk‘, bet dūrinys žymi tam tikrą, į uodus panašią vabzdžių rūšį, paplitusią Viduržemio jūros regione. Vertėja pasirinko žodį *vabalėliai*, kuris šiuo atveju nėra labai tikslus, bet sakinio kontekste tai nesukelia didesnių problemų. Kitas dūrinys *andirivieni* susideda iš veiksmažodžių *andare* ‚eiti, važiuoti‘ ir *venire* ‚ateiti, atvažiuoti‘, kurie varojami junginyje turi tą pačią reikšmę kaip ir anglų *come and go*, t. y. ‚ateiti ir išeiti, atvažiuoti ir išvažiuoti‘. Kitaip tariant, šiuo dūriniu nusakomas nuolatinis judėjimas pirmyn atgal. Čia pateiktų pavyzdžių atveju vertėja pasirinko ekonomišką semantinio turinio perteikimo būdą, kuriame ne taip aiškiai atsiskleidžia judėjimo pirmyn atgal aspektas.

Apibendrinus daiktavardinių dūrinių vertimą iš vienos kalbos į kitą, galima teigti, kad itališki sudurtiniai daiktavardžiai daugiausiai versti išvestiniais (35,3%), o lietuviški – paprastaisiais (43,3%) žodžiais³⁶. Kiti itališkų daiktavardinių dūrinių vertimo būdai lietuvių kalboje pagal dažnumą buvo žodžių junginys (24,2%), paprastas žodis (19,7%), vertimo kalbos dūrinys (13,5%), praleidimas (3,7%), adaptacija (2,8%), nusakomasis atitikmuo (0,4%). O lietuviški dūriniai į lietuvių kalbą buvo taip pat verčiami žodžių junginiu (32,5%), vediniu (12,6%), dūriniu (8,5%) arba praleidžiami (3,2%).

2.2.3.2 Būdvardinių dūrinių atitikmenys ir jų dažnis kūrinuose

Į toliau pateiktą lentelę neįtraukti V+V, N+Adj, V+Adv ir kartotinių dūrinių modeliai, nes analizuotuose romanuose jie neaptikti. Taip pat neįtrauktas nestandartiniai P+Pro ir P+Adj modeliai, kurie bus aptarti kitame skyrelyje.

4 lentelė. *Itališkų ir lietuviškų sudurtinių būdvardžių vertimo modeliai ir jų dažnis*

Dūrinio modelis	Dažniausias vertimo modelis, verčiant iš lietuvių kalbos į italų	Dažnis	Dažniausias vertimo modelis, verčiant iš italų kalbos į lietuvių	Dažnis
Adj+N	PP	16	išvestinis būdvardis	1
Num+N	PP	12	NP	1
N+N	PP	4	–	–
Pro+V	būdvardis	3	–	–
Adv+Adj	būdvardis	2	išvestinis būdvardis	2
Pro+N	išvestinis būdvardis	2	-	-
Adj+V	AdjP / NP	1	įvardis	21
Adv+V	būdvardis	1	Past Part	2
Adv+N	praleidimas	1	būdvardis (skolinys)	1
Num+V	PP	1	–	–
N+V	PP	1	–	–
Num+Adj	prieveiksmis / išvestinis prieveiksmis	1	–	–
sW+Adj	–	–	išvestinis būdvardis	5
sW+V	–	–	PartP	3
P+N	–	–	PP	2
N+sW	–	–	išvestinis būdvardis	2
V+N	–	–	VP / išvestinis daiktavardis	1
Adv+N	–	–	būdvardis (skolinys)	1
Adv+Adv	–	–	būstojo laiko dalyvis	1
sW+N	–	–	išvestinis būdvardis	1
Adj+sW	–	–	Adj+V / Adj+N	1

³⁶ Žr. priedai nr. 1 ir nr. 2.

Adj+N modelio dūriniai sudarė gausiausią lietuviškų sudurtinių būdvardžių grupę. Į italų kalbą jie dažniausiai versti prielinksninėmis frazėmis (*šleivakojė* [Par] → *dalle gambe storte; menkavertis* [Rad] → *di poco conto*). Itališkuose romanuose buvo tik vienas toks dūrinys, į lietuvių kalbą jis išverstas išvestiniu būdvardžiu (*grigioperla* [Cal] → *pilkšvas*).

Num+N tipo būdvardiniai dūriniai lietuviškuose tekstuose sudarė beveik trečdalį visų sudurtinių būdvardžių. Į italų kalbą jie dažniausiai versti prielinksnine fraze (*triženkliai* [Par] → *a tre cifre; vienmarškinis* [Šal] → *in maniche di camicia*). Itališkuose romanuose rastas tik vienas tokio modelio pavyzdys, į lietuvių kalbą jis buvo išverstas daiktavardine fraze (*[ragno] univerbo* → *vieno veiksmožodžio [voras]*).

Būdvardiniai N+N tipo dūriniai rasti tik lietuviškuose tekstuose, kuriuose sudarė 9% sudurtinių būdvardžių. Į italų kalbą jie daugiausiai išversti prielinksninėmis frazėmis (*ugniaplaukė* [Par] → *con i capelli di fuoco; pusmetinis* [Šal] → *di circa sei mesi*).

Pro+V modelio dūriniai taip pat būdingi tik lietuvių kalbai, į italų kalbą jie daugiausiai versti adaptuotais lotyniškais dūriniais (*visagalys* [Par] → *onnipotente; visažinis* [Par] → *onnisciente*).

Adj+V tipo dūriniai itališkuose tekstuose pasitaikė gana dažnai, o lietuviškuose romanuose rasta tik pora tokių atvejų. Į italų kalbą jie išversti būdvardine (*sausakimšas* [Par] → *pieno zeppo*) ir daiktavardine frazėmis (*jaunavedys* [Šal] → *sposo di fresco*). Didžiąją dalį itališkų šio tipo dūrinių sudaro dažnai vartojamo sudurtinio būdvardžio *qualsiasi* vertimo variantai. Dažniausiai verčiama junginiais su įvardžiais (*qualsiasi* [Bar] → *kad ir kas; qualsiasi* [Ben] → *bet ką; qualsiasi* [Cal] → *viskas*).

Num+V tipo sudurtiniai žodžiai būdingi tik lietuvių kalbai, tačiau vienas toks rastas ir itališkame romane. Lietuviškuose tekstuose taip pat rastas tik vienas tokio dūrinio pavyzdys, į italų kalbą jis buvo išverstas prielinksnine fraze (*dvivėrės* [Par] → *a due ante*). Verčiant į lietuvių kalbą buvo pasirinkta dalyvinė frazė (*triripetente* [Ben] → *triskart likęs antrus metus*).

Itališki sW+V modelio dūriniai, kurių pirmuoju sandu visais analizuotais atvejais eina lotyniškos kilmės pusžodis *semi*, dažniausiai versti dalyvine fraze surieveiksmiu *pusiau* (*semidistrutto* [Bar] → *pusiau sunykęs; semicancellate* [Cal] → *pusiau ištrintos*).

Apibendrinus būdvardinių dūrinių vertimo medžiagą, galima teigti, kad ir itališki, ir lietuviški sudurtiniai būdvardžiai dažniausiai verčiami žodžių junginiu (44,7% ir 53,4%)³⁷. Kiti itališkų dūrinių vertimo būdai pagal dažnumą yra šie: vedinys (34,2%), paprastasis žodis (13,1%), praleidimas (3,9%),

³⁷ Žr. priedas nr. 3 ir nr. 4.

VK dūrinys (2,6%) ir adaptacija (1,3%). Lietuviški sudurtiniai būdvardžiai taip pat versti paprastuoju žodžiu (26,1%), vediniu (11,3%), dūriniu (5,6%) arba praleidžiant (3,4%).

2.2.4 Nestandartinės dūrybos atvejai

Sprendžiant iš dūrybos modelių sąrašo, pateikto gramatikose, italų kalboje negalimi tokie dūrybos tipai kaip Num+Num, V+Adj, P+Adj. Vis dėlto analizuotuose kūrinuose buvo rasta keletas tokių pavyzdžių (2 daiktavardžiai ir 3 būdvardžiai). Apie visus iš eilės:

1. Num+Num tipo sudurtinis daiktavardis *tresette* (lie. „tresetas“, toks kortų žaidimas) rastas analizuotame Benni'o kūrinyje. Jis sudarytas iš dviejų skaitvardžių *tre* ‚trys‘ ir *sette* ‚septyni‘ ir žymi Italijoje populiaraus kortų žaidimo pavadinimą. Daugiau tokio modelio dūrinių italų kalboje beveik nėra, išskyrus pavienius atvejus kaip *trequartino* (hierarchijos laipsnis organizuotoje nusikaltėlių grupuotėje ‘Ndranghetta). Į lietuvių kalbą šis dūrinys buvo išverstas galūnės vediniu iš skolinio *durnas*, -a: *durnius*.

2. V+Adj modelio dūrinys *Sompazzo* Benni'o apsakymuose pavartotas 11 kartų. Tai autoriaus išgalvotas tikrinis daiktavardis, sudarytas iš veiksmažodžio *essere* ‚būti‘ esamojo laiko pirmojo asmens *sono* ir būdvardžio *pazzo* ‚beprotiškas, pamišęs, išprotėjęs‘. Nors toks dūrybos modelis gramatikose nėra numatytas, jo struktūra atspindi itališkos frazės sintaksę. Lietuviškame tekste ši konstrukcija buvo ne išversta, o fonetiškai adaptuota (*Sompacas*).

3. P+Adj tipo sudurtinių būdvardžių pasitaikė ne vienas. Calvino romane rasti būdvardiniai dūriniai 1) *sovraccarico* ‚perkrautas‘ ir 2) *sopraffina* ‚subtili, rafinuota‘. Pastarasis pavartotas ir Baricco romane. Galima juos trumpai aptarti:

- 1) dūrinys yra sudarytas iš prielinksnio *sovra-* (*sopra-*) ‚virš, aukščiau‘ ir veiksmažodinės kilmės būdvardžio *carico* ‚pikrautas‘, į lietuvių kalbą jis buvo išverstas būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyviu *perkrautas*;
- 2) dūrinys susideda iš to paties prielinksnio *sopra-* ir būdvardžio *fino* (*fine*) ‚plonas, smulkus, subtilus‘. Pirmasis sandas šiuo atveju atlieka aukščiausiojo laipsnio funkciją: *fino* → *sopraffino* (= molto *fino*)³⁸. Į lietuvių kalbą šio modelio dūrinys verstas paprastuoju (*ypatingas*) ir lotynų k. kilmės būdvardžiu (*subtilus*).

³⁸ Treccani. La grammatica italiana (2012). *Sopra-, sovra-*: https://www.treccani.it/enciclopedia/sovra-sopra_%28La-grammatica-italiana%29/

Prie nestandartinės dūrybos pavyzdžių taip pat reikėtų pridėti vieną Benni'o apsakyme rastą okazionalizmą *astroquazzomobile* (sW+N+Adj modelis), kuris lietuviškame tekste buvo paprasčiausiai adaptuotas (*astrokvadzomobilis*).

Analizuotuose lietuviškuose romanuose rastas tik vienas į sisteminį dūrybos aprašą nepatenkantis modelis P+Pro, pasikartojęs du kartus. Abiem atvejais į italų kalbą šio tipo sudurtinis daiktavardis buvo išverstas įvardiniu junginiu (*tarpusavy* [Par] → *l'uno all'altro*; *tarpusavy* [Šal] → *l'un l'altra*).

Apibendrinant, nestandartinės dūrybos pavyzdžiai tiriamojame medžiagoje buvo reti ir nesukėlė tiek daug bėdų, kiek būtų galima tikėtis iš nestandartinių atvejų. Daugiausia problemų kilo tik dėl dviejų dūrinių, neturinčių žodyninių atitikmenų (*tresette* ir *Sompazzo*), kitais atvejais buvo jau nusistovėjusių ir žodynuose fiksuojamų vertimo pavyzdžių arba dūrinių sudarė neverčiami elementai (*astroquazzomobile*), taigi vertėjų sprendimai buvo logiški ir numanomi.

2.3 Dūrinių vertimo procedūros

Siekiant šiame darbe atskleisti dūrinių vertimo procedūras ir jų tendencijas, daugiausiai buvo remtasi Pažūsis (2014) monografija, kurioje plačiai apžvelgiama grožinių ir techninių tekstų vertimo iš anglų į lietuvių kalbą patirtis, aprašytos įvairios vertimo strategijos bei procedūros, iliustruotos gausiais pavyzdžiais ir paremtos užsienio vertimo tyrinėtojų įžvalgomis.

Nustatant vertimo procedūras, visų pirma reikėjo nuspręsti, ar bus analizuojami ir tokie dūriniai, kurių vertimas nesukelia jokių didesnių diskusijų ir iš esmės yra neproblemiškas, kaip, pavyzdžiui, savaitės dienų ar mėnesių pavadinimai (lie. *pirmadienis* → it. *lunedì*, lie. *lapkritis* → it. *novembre*), seniai kalboje prigiję (it. *acquamarina* → lie. *akvamarinas*), tarptautiniai skoliniai (it. *aeroporto* → lie. *oro uostas*; it. *ferrovia* → lie. *geležinkelis*) ir kt. Vis dėlto net ir šių aiškių žodyninių atitikmenų įtraukimas į tiriamąją medžiagą atrodė prasmingas, norint kuo tiksliau nustatyti bendras dūrinių vertimo tendencijas abiejose kalbose.

Taip pat svarbu paminėti, kad dalyje pavyzdžių vertimo procedūros persidengia ir kartais būna sunku nustatyti, kur baigiasi viena ir prasideda kita, todėl kai kuriais atvejais įmanoma dvejopa interpretacija.

Dūrinių vertimas bus analizuojamas pradedant dažniausiai pasitelktais būdais ir baigiant rečiausiai. Iš pradžių bus aptarti daiktavardžiai, o po to būdvardžiai.

2.3.1 Itališkų daiktavardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos

Verčiant dūrinius iš italų kalbos į lietuvių, pasitelkta didžiausia vertimo procedūrų įvairovė. Čia ir toliau esančiose lentelėse pateikti skaičiai, gauti susumavus skirtingus vertimo atvejus. Dėl darbo apimties apribojimų čia aptarsime tik po keletą vertimo procedūrų taikymo pavyzdžių.

5 lentelė. *Daiktavardinių dūrinių vertimo iš italų k. į lietuvių k. procedūros*

Vertimo strategijos	Baricco	Benni	Calvino	Iš viso	%
Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	10	20	26	56	23
Parafrazė	7	20	14	41	16,8
Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	5	12	19	36	14,8
Kalkinis (pamorfeminis) vertimas	6	13	12	31	12,7
Vertimas kitos kalbos skoliniu	2	14	11	27	11,1
Generalizacija	3	4	8	15	6,1
Konkretizacija	-	1	6	7	2,8
Praleidimas	1	3	2	6	2,4
Verbalizacija	1	1	4	6	2,4
Kultūrinė adaptacija	-	4	-	4	1,6
Morfemų tvarkos keitimas	-	1	3	4	1,6
Adjektyvacija	-	-	3	3	1,2
Amplifikacija	-	-	3	3	1,2
Holonimija	-	1	1	2	0,8
Meronimija	-	-	1	1	0,4
Pronominalizacija	-	1	-	1	0,4

Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Itališki daiktavardiniai dūriniai į lietuvių kalbą dažniausiai buvo verčiami taikant sintetinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūrą (23% visų itališkų sudurtinių daiktavardžių). Tai reiškia, kad dviejų originalo kalbos dūrinio morfemų reikšmė vertimo kalboje buvo perteikta vienu nesudurtiniu žodžiu. Anot Pažūsio (2014: 490), „tokia perdara rodo, kad, nepaisant OK ir VK žodžių semantinių komponentų nesutapimo, vertimo tekste

gali būti išlaikoma originalo semantinių komponentų visuma“. Toliau bus aptarti keletas pavyzdžių iš analizuotų romanų.

1) Gardini scosse la testa, un po' <u>preso in contropiede</u> . [Bar, 53]	Gardinis papurtė galvą <u>nustebęs</u> . [Bar, 50]
---	--

1) sakinyje esantis dūrinys *contropiede* (pamorf. ‚prieš-pėdą‘) žodynuose verčiamas kaip ‚kontrataka‘ (LŽ1) arba ‚netikėtas puolimas‘ (ŽŽ1). Šiuo atveju jis yra neatskiriama sintagmos *preso in contropiede* dalis, kuri paprastai vartojama futbolo terminijoje, nusakant netikėtą besiginančių žaidėjų perėjimą į kontrataką. Vertėja pasirinko į vieną žodį sutraukti ne tik abu dūrinio dėmenis, bet ir visus sintagmos žodžius. Toks pasirinkimas yra vykęs ir perteikia semantinį OK dūrinio turinį.

2) Hanno bisogno che noi recitiamo sul palcoscenico della loro follia. [Bar, 154]	Jiems reikia, kad mes vaidintume scenoje jų beprotybę. [Bar, 142]
--	--

2) sakinyje esantis dūrinys *palcoscenico* (pamorf. ‚pakyla-sceninė‘) žodynuose verčiamas kaip ‚scena; pakyla‘ (LŽ1), ‚scena‘ (PŽ), ‚scena; teatras‘ (ŽŽ1). Į lietuvių kalbą išverstas pirmasis itališko dūrinio sandas (*pakyla*) yra antrojo (*scena*) sinonimas, todėl natūralu, kad čia galima tik sintetinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūra.

3) Cucina per pescecani! [Ben, 21]	Virtuvė rykliams! [Ben, 27]
---	------------------------------------

Kai kuriais atvejais vertėjai neturi didelės laisvės improvizuoti ir privalo rinktis žodyninį atitikmenį, kad būtų išlaikyta ištikimybė originalo tekstui, nors taip ir prarandami tam tikri semantiniai originalo kalbos niuansai. Dūrinys *pescecane* pamorfemiui verčiamas kaip ‚žuvis-šuo‘ ir perteikia aiškia semantinę informaciją ‚tai žuvis, kuri kandžiojasi kaip šuo ir gali būti pavojinga‘. Sintetinis lietuviškas atitikmuo *ryklys*³⁹ taip pat perteikia panašią informaciją apie pavojų: ‚tas, kuris ryja‘.

4) La notte si passò alla salciccia cotta e Ettore ne mangiò sei gradelle e quattro prillarrosti [Ben, 52]	Naktis praėjo valgant virtas dešreles. Etorė suvalgė šešerias kepimo groteles ir keturis iešmus [Ben, 63]
---	--

Šiame sakinyje randamas dūrinys *prillarrosti* priklauso autoriaus kūrybai ir yra sudarytas iš veiksmazodžio *prillare* ‚greitai suktis aplink savo ašį‘ ir daiktavardžio *arrosto* ‚kepsnys‘ pagal dūrinio *girarrosto* pavyzdį, kuris Lanzos žodyne verčiamas kaip ‚orkaitė su besisukiojančiais iešmais‘, o Žindžiūtės-Michelini – kaip ‚iešmas‘. Nors oficialus žodyninis atitikmuo aptariamam žodžiui ir neegzistuoja, kūrinio vertėja abiejų dūrinio sandų semantinę informaciją į lietuvių kalbą perteikė atitikmeniu *iešmai*. Juo tiksliai nusakoma žodžio reikšmė, tačiau neperteikiamas autoriaus kūrybiškumas.

³⁹ S. Ambrazas (1993: 53) pateikia keletą šio daiktavardžio interpretacijų: ji gali būti siejamas ir su veiksmazodžiu *ryti*, ir su daiktavardžiu *ryklė*.

Parafrazė. Parafrazės atvejais OK dūrinio semantinė informacija vertimo kalboje nusakoma kitu žodžiu (ar žodžiais) arba perdirbiniu. Itališkų daiktavardžio dūrinių vertime ši procedūra sudaro 16,8% visų atvejų ir yra antra pagal dažnumą.

5) Perché il nostro quartiere si chiama Manolenza , entri che ce l'hai ed esci senza. [Ben, 104]	Nes mūsų kvartalas vadinasi Kišenė - ateisi pilnom, grįši tuščiom. [Ben, 126]
---	--

Šiame sakinyje pavartotas autorinės kūrybos dūrinys *Manolenza* (pamorf. ‚ranka-valas‘). Valas (*lenza*) naudojamas žvejojboje, taigi čia matome tam tikrą žodžių žaismą – vagies ranka ištraukia daiktus iš kišenės ar be priežiūros palikto automobilio kaip valas iš vandens ištraukia žuvį (lietuviškai grakštesnis variantas greičiausiai būtų ‚ranka-kablys‘). Žargone žodžiu *lenza* taip pat įvardijamas gudrus, klastingas žmogus. O šioje knygos vietoje kaip tik ir rašoma apie liūdnai pagarsėjusį kvartalą, kurio gyventojai viską vagia. Vertėjos šiuo atveju laukė nelengva užduotis, tačiau ji pasirinko vykusią parafrazę *Kišenė*, kuri sakinio kontekste gerai perteikė OK teksto semantinį turinį.

6) Subito dopo Pronto costrui la prima moto truccata, la Lambroturbo . [Ben, 105]	Neilgai trukus jis sukonstravo pirmą vogtą motociklą Mototurbo . [Ben, 127]
--	--

Šiame sakinyje vėl matome autorinės Benni'o kūrybos dūrinių *Lambroturbo*, kurio pirmąjį sandą sudaro tikrinis daiktavardis *Lambretta*, nuo 1947 metų Milane gaminamo populiarus motorolerio pavadinimas, o antrąjį lotynų k. kilmės pusžodis *-turbo*, kilęs iš žodžio *turbina* ‚turbina‘. Kadangi eiliniam lietuvių skaitytojui *Lambrettos* pavadinimas greičiausiai yra nežinomas, vertėja pasirinko parafrazės procedūrą ir pakeitė pirmąjį dūrinio sandą kitu pusžodžiu *moto-*, kilusiu iš žodžio *motore* ‚motoras, variklis‘ ir vartojamu dūriniuose, kurie dažniausiai žymi motorizuotas transporto priemones. Šiuo atveju prarandama kultūrinė informacija, kuri vertimo tekste galėjo likti kaip sudėtinė pavadinimo dalis, net jei ne kiekvienas lietuvių skaitytojas ją ir atpažintų.

7) sgasò una nube di benzoleone e partì [Ben, 106]	paleido turboliūto debesį ir nuvažiavo [Ben, 130]
---	--

7) pavyzdyje vėl susiduriame su autoriniu dūriniu *benzoleone*, sudarytu iš daiktavardžio *benzoleone*, žyminčio benzeną arba benzolą, sudėtinę benzino dalį, ir daiktavardžio *leone* ‚liūtas‘. Anot Jacomuzzi et al. (2010: 419), liūtas šiame dūrinyje yra stiprybės simbolis, ironiškai pašiepiantis nutrūktgalvio personažo Greitosios Pagalbos naudojamo benzino stiprumą. Vertėja šiuo atveju pasirinko parafrazę ir pirmąjį dūrinio sandą pakeitė pusžodžiu *turbo-*. Toks sprendimas nėra visiškai aiškus. Pamorfeminis dūrinys *benzoliūtas* lietuvių skaitytojui greičiausiai būtų suprantamesnis nei *turboliūtas*, todėl čia galima išžvelgti nemotyvuotą parafrazės vartojimą.

8) calzai un passamontagna e sopra un berretto di lana e, sopra ancora, il cappello di feltro. [Cal, 57]	užsimaukšlinau ant galvos gobtuvą , ant viršaus – vilnonę beretę, o ant jos – dar veltinę kepurę. [Cal, 67]
---	--

Šiame sakinyje esantis dūrinys *passamontagna* susideda iš veiksmažodžio *passare* ‚pereiti‘ ir *montagna* ‚kalnai‘ ir žymi tam tikrą galvos apdangalą, dengiantį visą galvą ir dalį veido. Dažniausiai paliekamas tik tarpelis akims ir / ar burnai. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚slidininko kaukė‘ (LŽ1), ‚megzta kepuraitė‘ (PŽ), ‚(aptempta vilnonė) kepurė‘ (ŽŽ1). Kaip matyti, net ir tarp žodynų kūrėjų nėra vieningo sutarimo, kaip įvardyti tokio tipo galvos apdangalą, o vertėja šiuo atveju pasiūlo dar vieną parafrazę *gobtuvas*. Remiantis DLKŽe, *gobtuvas* – tai ‚viršutinio drabužio dalis galvai gobti, vaura‘. Semantiškai tai žymi visai kitą aprangos detalę, nedengiančią veido (nors ir galinčią jį paslėpti). Šioje romano vietoje rašoma apie dažnai galvą persišaldantį vaikiną, kuris, siekdamas to išvengti, ant galvos užsimaukšlina net keletą įvairių dangalų. Kadangi pats kontekstas leidžia tiksliau įvardyti šio apdangalo pavadinimą, arčiau originalo teksto būtų buvęs slidininko kaukės atitikmuo.

Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Tokio pakeitimo metu OK dūrinys vertimo kalboje išskaidomas į du (ar daugiau) atskirus žodžius, perteikiančius tą patį semantinį turinį. Analizuotoje medžiagoje toks vertimo būdas sudaro 14,8% visų atvejų.

9) E le retrovie italiane spinte in avanti, in controsenso rispetto alla ritirata [Bar, 116]	Ir į priekį, priešinga atsitraukimui kryptimi , išstumtą italų užnugarį [Bar, 106]
---	--

Šiame sakinyje esančio dūrinio *controsenso*, sudaryto iš prielinksnio *contro* ‚prieš‘ ir daiktavardžio *senso*, kurio viena iš reikšmių yra ‚kryptis‘, žodyniniai atitikmenys yra šie: ‚akivaizdus prieštaravimas; nenuoseklumas‘ (LŽ1), ‚prieštaravimas; priešaringi žodžiai; priešinga prasmė; absurdas, nesąmonė‘ (PŽ), ‚absurdas, nesąmonė‘ (ŽŽ1). Akivaizdu, kad žodynuose trūksta dar vieno šio dūrinio aiškinimo, susijusio su judėjimu. Šiame sakinyje vertėja pateikia jį, analitiškai išskaidydama originalo dėmenis.

10) vide che seduta su un paracarro c'era la figlia della donna. [Bar, 252]	pamatė ant kelio atatvaro sėdinčią moters dukterį. [Bar, 233]
--	--

Šiame sakinyje rastas dūrinys *paracarro*, susidedantis iš lotyniškos kilmės pusžodžio *para-* ‚(ap)saugoti‘ ir daiktavardžio *carro* ‚vežimas‘, įvardija akmeninius stulpelius, skiriančius važiuojamąjį kelio dalį nuo kelkraščio. Žodynuose pateikiami tokie atitikmenys: ‚kelkraščio stulpelis‘ (LŽ1), ‚apsauginis stulpelis (šalikelėje)‘ (PŽ), ‚apsauginis kelio stulpelis‘ (ŽŽ1). Vertėja dūrinio reiškiamą informaciją VK tekste išskaidė dviejuose žodžiuose. Tiesa, čia galėtume įžvelgti ir parafrazę, nes žodis *atatvaras* dažno kalbėtojo sąmonėje greičiau sukuria Lietuvos keliams būdingos metalinės tvorelės, o ne akmeninio kelkraščio stulpelio vaizdinį, o taip prarandama tam tikra kultūrinė informacija.

11) se tu lettore non hai potuto fare a meno di distinguermi tra la gente che scendeva dal treno e di continuare a seguirmi nei miei andirivieni tra il bar e il telefono [Cal, 16-17]	jeigu tu, Skaitytojau, negalėjai susilaikyti neišskyręs manęs iš žmonių, kurie lipo iš traukinio, ir sekęs mano vaiškčiojimą pirmyn atgal tarp baro ir telefono [Cal, 18]
---	--

Šiame Calvino romano sakinyje randame dūrinį *andirivieni*, sudarytą iš veiksmažodžių *andare* ‚eiti; važiuoti‘ ir *venire* ‚ateiti; atvažiuoti‘, kurie, vartojami junginyje, turi reikšmę ‚ateiti ir išeiti, atvažiuoti ir išvažiuoti‘. Kitaip tariant, šiuo dūriniu nusakomas nuolatinis judėjimas pirmyn ir atgal. Žodynuose pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚zujimas; bruzdesys‘ (LŽ1), ‚nenutrūkstamas vaikščiojimas‘ (ŽŽ1). Vertėja šiuo atveju pasirinko analitinę formą, kuri eksplicitiškai ir tiksliai nusako OK dūriniu reiškiamą veiksmą.

12) il segreto delle mie ininterrotte vittorie finanziarie in un'epoca che ha visto tante crisi e crolli in borsa e bancarotte , è stato sempre questo [Cal, 138]	mano nepertraukiamų finansinių pergalių paslaptis epochoje, mačiusioje šitiek krizių, biržų sukrėtimų ir bankų žlugimų , visada buvo ta [Cal, 165]
--	---

Šiame pavyzdyje esantis dūrinys *bancarotte* yra sudarytas iš daiktavardžio *banco* (*bancarella*) ‚prekystalis‘ ir veiksmažodžio *rompere* ‚laužyti‘ būtojo laiko dalyvio *rotta*. Tai senas sudurtinis žodis, kilęs iš viduramžiais paplitusios praktikos sulaužyti nemokių bankininkų prekystalius, kad jie nebegalėtų tęsti savo veiklos. Žodynuose pateikiami šie lietuviški atitikmenys ‚bankrotas, (su)bankrutavimas‘ (LŽ1; PŽ; ŽŽ1). Tačiau vertėja šiuo atveju pasirinko analitinę formą *bankų žlugimai*, nors toks sprendimas šiek tiek pakeičia originalo reikšmę. Žodžiu *bancarotta*, kaip ir lietuvišku atitikmeniu *bankrotas*, žymimas nebūtinai bankų, o bet kokių įmonių ar net fizinių asmenų finansinis žlugimas. Todėl šioje romano vietoje būtų buvę tiksliau rinktis žodį *bankrotas*, nors tai ir nėra labai svarbi informacija, dėl kurios galėtų nukentėti vertimo skaitytojas.

Kalkinis (pamorfeminis) vertimas⁴⁰. Kalkinis, arba pamorfeminis, vertimas sudarė 12,7% visų vertimo atvejų. Taikant šią vertimo procedūrą, abu OK dūrinio sandai nukopijuojami vertimo kalboje. Kaip teigia Pažūsis (2014: 267), „kalkėms (vertiniams) yra būdingas glaustumas (angl. *compactness*), ypač palyginti su aprašomaisiais (nusakomaisiais) atitikmenimis. Be to, jų semantinis skaidrumas padeda palaikyti jų sąsają ir su OK, ir su VK, o tai ypač svarbu kultūrinių realiųjų atvejais“. Kadangi vėliau aptarsime ir morfemų tvarkos keitimo procedūrą, čia įtrauksime tik tokius dūrinius, kurių sandų tvarka vertimo kalboje nepakinta.

13) Vorrei citare ancora due biblioanimali piuttosto comuni [Ben, 26]	Norėčiau paminėti dar du gana dažnus bibliogyvius [Ben, 32]
--	--

Šiame sakinyje esantis dūrinys *biblioanimali* yra Benni'o autorinis kūrinys, sudarytas iš graikų kilmės pusžodžio *biblio-* ‚knyga, knygų‘ ir daiktavardžio *animali* ‚gyvūnai; gyvi padarai‘. Vertėja šiuo atveju pasirinko pusiau kalkinį vertimą. Perkeltas tas pats graikiškas pusžodis ir pasirinkta antroji *animali*

⁴⁰ Dėl kalkinio ir pamorfeminio vertimo procedūrų panašumo ir glaudumo nutarėme jas aptarti kaip vieną.

reikšmė, nes šiame apsakyme rašoma apie menamus smulkius vabzdžius, knygoje naikinančius tariamą nuosaką ir apokopes. Toks vertimas visiškai perteikia OK dūrinio reikšmę.

14) mi lancio dietro a loro a tutta velocità sui trondopattini [Ben, 61]	pasileidau paskui juos trondoriedučiais visu greičiu. [Ben, 75]
---	--

Šiame sakinyje vėl randamas Benni'o sukurtas dūrinys *trondopattini*, kurio pirmasis dėmuo yra paties autoriaus išgalvotas daiktavardis *trondo*. Juo įvardijami tolimoje Bekodos planetoje, iš kurios atkako marsietis, augantys apvalūs šakniagumbiai (lietuviškame tekste vartojamas netikslus *tubero* ‚šakniagumbis; gumbavaisis‘ vertimas ‚vamzdis‘). Itališkame tekste žodis *trondo* ir primena būdvardį *tondo* ‚apvalus, apskritas‘. O kadangi *trondo* yra vienas iš dviejų svarbiausių produktų, kuriais minta marsiečiai, visi kiti jų planetoje esantys apvalūs dalykai dėl panašumo vadinami *trondo* (skurdus ne tik ateivių maisto racionas, bet ir žodynas). Antrojo dūrinio sando *pattini* viena iš reikšmių yra ‚riedučiai‘. Taigi šiuo atveju autorė pasirinko pusiau kalkinį vertimą, kuris į lietuvių kalbą tiksliai perteikė semantinį itališko dūrinio turinį.

15) Entrano in un mangiaquazz . [Ben, 63]	Jie įeina į valgykvadžą . [Ben, 76]
--	--

Šiame pavyzdyje esantis dūrinys *mangiaquazz* taip pat priklauso Benni'o kūrybai. Čia pirmasis dėmuo yra veiksmazodis *mangiare* ‚valgyti‘, o antrasis *quazz* – dar vienas Bekodos planetoje augantis, tik šįsyk keturkampis, šakniagumbis. Italų skaitytojai šiame žodyje gali atpažinti užuominą į būdvardį *quadrangolare* ‚keturkampis‘ arba *quadrato* ‚kvadratinis‘. Čia pateiktame sakinyje apibūdinama situacija, kai ateivis stebi į restoraną einančius žemiečius, bet jam pačiam trūksta leksikos įvardyti tai vietai, taigi jis greičiausiai pamorfemiui išverčia savo kalbos žodį, atitinkantį maitinimo įstaigos pavadinimą. Tikslų pusiau kalkinį vertimą su antruoju adaptuotu sandu pasirinko ir vertėja. Tiesa, lietuvių skaitytojui dėmuo *valgy-* greičiau primins žodį *valgykla*, bet tai tikrai nenuskurdina vertimo teksto.

Vertimas skoliniu. Vertimas skoliniu sudaro 11,1% visų itališkų daiktavardžio dūrinių vertimo į lietuvių kalbą atvejų. Tokį pasirinkimą dažniausiai lemia indigenaus ekvivalento nebuvimas, kai įvardijami modernūs daiktai ar reiškiniai, į lietuvių kalbą atėję iš kitų, dažniausiai prancūzų, italų, lotynų ir anglų, kalbų.

16) La storia che vi racconterò è una storia del mio paese che si chiama Sompazzo ed è famoso per due specialità: le barbabietole e i bugiardi. [Ben, 7]	Papasakosiu jums istoriją iš savo kaimo, kuris vadinasi Sompacas ir garsėja dviem dalykais: burokais ir melagiais. [Ben, 9]
---	--

Autorinės kūrybos dūrinys *Sompazzo* susideda iš veiksmazodžio *essere* ‚būti‘ esamojo laiko vns. I as. formos *sono* ‚esu‘ ir būdvardžio *pazzo* ‚beprotiškas, pamišęs, išprotėjęs‘. Taip yra vadinamas

autoriaus išgalvotas miestelis, kuriame vyksta keleto apsakymų veiksmas. Vertėja šiuo atveju pasirinko dūrinį adaptuoti ir jo aiškinimo nepateikė nei tekste, nei išnašoje. Taip italų kalbos nemokantis lietuvių skaitytojas prarado gana svarbią informaciją. Išgalvotame miestelyje ne tik vyksta fantastiški dalykai, pateisinantys tokį jo pavadinimą, bet ir pati šmaikščių dūrinių kūryba yra būdingas Stefano Benni'o kūrybos bruožas, o šįkart vertime tai neatsispindi. Kadangi vietovardžiai (bent jau lietuvių kalboje) dažniausiai esti sudaryti iš vieno žodžio, *Sompazzo* taip pat būtų buvę tiksliau versti panašios reikšmės sintetine konstrukcija arba dūriniu, o nesugalvojus gero atitikmens, pateikti paaiškinimą išnašoje, nors toks sprendimas, kaip teigia Eco (2003: 95), žymi visišką vertėjo pralaimėjimą.

17) Mi stipendia la Steinway & Sons, ditta costruttrice di pianoforti . [Bar, 141]	Man moka <i>Steinway & Sons</i> , įmonė, gaminanti fortepijonus . [Bar, 129]
---	---

Dūrinys *pianoforti* susideda iš dviejų būdvardžių *piano* ‚tylus‘ ir *forte* ‚garsus‘ ir reiškia klavišinio muzikos instrumento pavadinimą. Jo pavadinimas į lietuvių kalbą visada verčiamas vienu ar kitu itališkos kilmės skoliniu, tai patvirtina ir dvikalbiai žodynai: ‚fortepijonas‘ (LŽ1; PŽ), ‚pianinas‘ (ŽŽ1). Patys pirmieji tokio tipo muzikos instrumentai, dabartinių fortepijonų prototipai, ir itališkai buvo vadinami *fortepiano*⁴¹, toks pavadinimas įsitvirtino ir kitose Europos kalbose. Bėgant metams instrumentas keitėsi ir tobulėjo. Pokyčiai pastebimi ir pavadinime, nes vėliau pakito morfemų vieta ir dabar itališkai vartojamas tik *pianoforte* pavadinimas.

18) portaferiti con le barelle [Cal, 69]	sanitarai su neštuvais [Cal, 82]
---	---

Dūrinys *portaferiti* susideda iš veiksmažodžio *portare* ‚nešti‘ ir veiksmažodinės kilmės daiktavardžio *ferito* ‚sužeistas‘. Šiuo žodžiu vadinami neginkluoti kareiviai, kurių užduotis yra surinkti sužeistuosius iš kovos lauko ir nugabenti į karo lauko ligoninę. Lietuviškų atitikmenų dvikalbiuose žodynuose nepateikiama. Vertėja šiuo atveju pasirinko vertimą lotyniškos kilmės skoliniu *sanitarai* (lot. *sanitas* ‚sveikata‘), kurio antroji reikšmė ‚medicinos tarnybos eilinis‘ (DLKŽe) visiškai atitinka itališko dūrinio reikšmę.

Generalizacija. Renkantis šį vertimo būdą, OK dūrinys pakeičiamas platesnę, nekonkretesnę reikšmę turinčiu VK vienetu. Tokį pasirinkimą dažniausiai lemia nevienoda ekstralingvistinė kultūrinė informacija, kuria disponuoja italų ir lietuvių kalbų kalbėtojai. Šis vertimo būdas sudarė 6,1% visų vertimo atvejų.

19) Era il più grosso capodoglio che avessi mai visto, almeno duecento piedi. [Ben, 38]	Tai pats didžiausias banginis , kokį kada nors buvau matęs, mažiausiai dviejų šimtų pėdų aukščio. [Ben, 46]
--	--

⁴¹ Plačiau žr. Treccani (Enciclopedia on line). *Pianoforte*: <https://www.treccani.it/enciclopedia/pianoforte/>.

N+P+N tipo dūrinys *capodoglio* susideda iš daiktavardžio *capo* ‚galva‘, kilmininko linksnį žyminčio prielinksnio *di* ir daiktavardžio *olio* ‚aliejus; taukai‘. Šiuo dūriniu įvardijami kašalotai, nes anksčiau jie buvo medžiojami dėl galvoje esančių vertingų riebalų. Tokį atitikmenį patvirtina ir dvikalbiai žodynai: ‚kašalotas‘ (LŽ1; ŽŽ1). Tačiau vertėja šiuo atveju kažkodėl pasirinko vertimą bendresniu terminu *banginis* (kašalotai priklauso banginių būriui). Toks vertimas nuosekliai pasikartoja ir kitose knygos vietose, tačiau yra laikytinas netikslu.

20) Era un terribile versinsulto che faceva preciso riferimento alla sua bella e vivace sposa. [Ben, 49]	Tai buvo baisus įžeidimas , taikliai apibūdinantis jo gražią ir gyvybingą žmoną. [Ben, 60]
---	---

Pateiktame sakinyje esantis dūrinys *versinsulto*, susidedantis iš daiktavardžių *versi* ‚eilės‘ ir *insulto* ‚įžeidimas‘, taip pat priklauso autorinei Benni'o kūrybai. Šiame apsakyme rašoma apie du besivaidijančius draugus, kurie stengiasi vienas kitą kuo stipriau įžeisti. Vienas tai padaro sueiliuodamas įžeidžiantį eilėraštuką apie neištikimą draugo žmoną. Taigi pamorfeminis šio dūrinio vertimas galėtų būti ‚eiliuotas įžeidimas‘, tačiau vertėja pasirenka generalizaciją *įžeidimas* ir praleidžia eilių niuansą. Eilėraštukas čia pat pateiktas tekste, todėl ir iš konteksto aišku, kad užgaulė yra eiliuota, o pamorfeminis vertimas šiek tiek apsunkintų tekstą, kuriame ir taip yra ne vienas būdvardis bei būdvardžio funkciją atliekantis dalyvis.

21) rimetto il contachilometri a zero [Cal, 90]	atsuku skaitiklį ant nulio [Cal, 108]
--	--

Dūrinys *contachilometri* yra sudarytas iš veiksmažodžio *contare* ‚skaičiuoti‘ ir daiktavardžio *chilometri* ‚kilometrai‘. Dvikalbiai žodynai pateikia tokius jo atitikmenis: ‚kilometražo skaitiklis; spidometras‘ (LŽ1), ‚spidometras‘ (ŽŽ1). Šiuo atveju kalbama apie automobilio prietaisą, matuojantį nuvažiuotus kilometrus. Žodis *spidometras* žymi ‚prietaisą, rodantį važiavimo greitį ir nuvažiuotą atstumą‘ (DLKŽe). Itališko dūrinio atveju kalbama tik apie kilometražo skaitiklį, todėl toks vertimas būtų tinkamesnis, tačiau vertėja pasirinko jį versti generalizacija *skaitiklis*, reiškiančia nespecifikuotą ‚skaičiuojamąjį prietaisą‘ (DLKŽe). Iš konteksto aišku, kad čia rašoma apie automobilį, todėl prasmė vertimo tekste neprarandama.

Konkretizacija. Ši vertimo procedūra taikyta nedažnai ir iš viso sudaro 2,8% visų vertimo atvejų. Analizuotoje medžiagoje konkretizacija dažniausiai taikyta tais atvejais, kai OK dūrinys turėjo daugiau nei vieną reikšmę, lietuvių kalboje reiškiamą skirtingais leksiniais vienetais.

26) La storia che vi racconterò è una storia del mio paese che si chiama Sompazzo ed è famoso per due specialità: le barbabetole e i bugiardi. [Ben, 7]	Papasakosiu jums istoriją iš savo kaimo, kuris vadinasi Sompacas ir garsėja dviem dalykais: buokais ir melagiais. [Ben, 9]
--	---

Dūrinys *barbabietole* susideda iš daiktavardžių *barba* ‚barzda‘ ir *bietola* ‚runkelis‘. Žodynuose pateikiami šie lietuviški atitikmenys: ‚runkelis, **b. rossa** burokėlis, **b. da zucchero** cukrinis runkelis‘ (LŽ1), ‚runkelis, burokas‘ (PŽ), ‚burokėlis; cukrinis runkelis‘ (ŽŽ1). Itališkai šis dūrinys be specifikuojančių žodžių paprastai reiškia runkelį, pridėdant pažyminius *rossa* ‚raudonas‘, *da zucchero* ‚cukrinis‘, *da foraggio* ‚pašarinis‘, gaunami konkretesnių daržovių pavadinimai: burokas, cukrinis ir pašarinis runkeliai. Vertėja šiuo atveju pasirinko konkretizaciją, nors OK tekste ir nėra specifikuojančio pažyminio. Nors vertimas ir lietuvių kalboje bendresnės reikšmės žodžiu *runkelis* būtų buvęs tikslesnis, toks sprendimas irgi yra priimtinas.

Praleidimas. Šios vertimo procedūros vertinimas visuomet priklauso nuo situacijos, kurioje ji taikoma. Kaip teigia Pažūsis (2014: 599-600; 621-622; 626-627) ir Eco (2003: 100), praleidimas kartais yra leidžiamas dėl nevienodų leksinių ir gramatinių kalbų galimybių, o kartais tai tampa lengviausia išeitimi sudėtingoje situacijoje. Išanalizavus tiriamąją medžiagą, galima teigti, kad lietuvių vertėjai daugiausiai dūrinių praleisdavo siekdami išvengti kultūrinių kliuvinių, išlaikyti teksto sklandumą ir vientisumą, taip pat taikė elipsinius praleidimus. Iš viso praleidimai sudarė 2,4% visų daiktavardinių itališkų dūrinių vertimo atvejų.

24) aveva organizzato un piccolo avanspettacolo , consistente nella vendita del suo catalogo a prezzi speciali. [Bar, 62]	surengė savo prekių išpardavimą ypatingomis kainomis. [Bar, 58]
--	---

Šiame pavyzdyje praleistas dūrinys *avanspettacolo* (pamorf. ‚prieš-spektaklį‘), kuriuo nusakomas į varjetę panašus pramoginis scenos žanras, gyvavęs Italijoje praėjusio amžiaus 3-5 deš. kaip įžanga prieš kino filmą⁴². Lietuviškų atitikmenų šiam terminui sunku rasti, bet artimiausias greičiausiai būtų lietuvių kalboje prigijęs prancūziškas skolinys *vodevilis* (‚vienaveiksmė komedija su dainelėmis ir šokiais‘, DLKŽe). Petrausko žodyne pateiktas toks žodžio *avanspettacolo* vertimas: ‚spektaklis prieš kino seansą‘. Akivaizdu, kad žodyno siūlomas aprašomasis vertimo būdas būtų pernelyg apsunkinęs vertimo sakinį. Vis dėlto šiuo atveju vertimo tekste kultūrinė reikšmė prarasta.

25) Si accostano senza il parabordo delle consuetudini [Ben, 129]	Jie sugula. [Ben, 158]
--	------------------------

Duotame sakinyje praleidžiamas ne tik dūrinys *parabordo*, sudarytas iš lotyniškos kilmės pusžodžio *para-* ‚(ap)saugoti‘ ir daiktavardžio *bordo* ‚bortas‘, bet ir visa metafora. Petrausko žodyne šis žodis verčiamas atitikmeniu ‚krancas‘. Tai yra guminis amortizatorius, kabinamas ant laivų, kad

⁴² Treccani. Enciclopedia on line. *Avanspettacolo*: <https://www.treccani.it/enciclopedia/avanspettacolo/>

apsaugotų juos nuo trinties į uosto krantines ar kitus laivus⁴³. Šiame apsakyme rašoma apie homoseksualų padavėją, kuris vienos nakties nuotykiui suvilioja dėl nelaimingos meilės sielvartaujantį našlį. Pažodinis sakinio vertimas būtų: „jie suartėja be įprastinių normų kranco“, t. y. suartėja nepaisydami nusistovėjusių normų (heteroseksualių santykių). Vertėja visą šį sakinį nusprendė perteikti žodžiais „jie sugula“, taigi vertimo tekste išlaikoma tik esminė mintis, prarandant visus reikšmės niuansus.

27) si sbottona il soprabito umido [Cal, 13]	atsisagsto drėgną lietpaltį [Cal, 14]
---	--

Dūrinys *soprabito* susideda iš prielinksnio *sopra* ‚virš‘ ir daiktavardžio *abito* ‚drabužis, rūbas‘. Treccani žodynas šį žodį apibūdina kaip „vidutinio šilumo vyrišką ar moterišką drabužį, velkamą ant kito drabužio išeinant į lauką, kai temperatūra nėra tokia žema, kad reikėtų vilktis palta“⁴⁴. Dvikalbiai žodynai pateikia tokius atitikmenis: ‚apsiaustas; puspaltis; lietpaltis‘ (LŽ1), ‚paltas; surdutas‘ (PŽ), ‚apsiaustas, paltas‘ (ŽŽ1). Kaip matyti, tai daugiau apibendrinantis viršutinio rūbo pavadinimas ir vertimas dūriniu *lietpaltis* yra aiški konkretizacija. Sudurtinis žodis *soprabito* Calvino romane pavartotas keturis kartus ir verstas vis kitu lietuvišku atitikmeniu: *paltas* (21, 26 p.), *puspaltis* (246 p.). Kai kuriais atvejais tokį sprendimą pasufleravo šalia einantys žodžiai, pavyzdžiui, *corto* (lie. trumpos) *soprabito* išverstas kaip *puspaltis*. Kitais atvejais vertėja greičiausiai kliovėsi savo nuojauta.

Verbalizacija. Ši procedūra dažniausiai taikyta dėl veiksmažodinės lietuvių kalbos prigimties. Kaip teigia Liucija Čerņiuvienė (2013: 90), „į lietuvių kalbą verčiantis vertėjas turi žinoti, kad lietuvių kalba yra veiksmažodinė, ir remiantis kalbos vartosena privalu vengti daiktavardinių konstrukcijų ar piktnaudžiavimo veiksmažodiniais daiktavardžiais“. Tiesa, vertėjų sprendimai verbalizuoti nebuvo dažni ir iš viso sudaro 2,4% visų vertimo atvejų.

28) magari è morto di crepacuore , mica per la mia botta [Bar, 114]	gal jis mirė ne nuo mano smūgio, gal jam plyšo širdis [Bar, 104]
--	---

Dūrinys *crepacuore* susideda iš veiksmažodžio *crepare* ‚sprogti; plyšti‘ ir daiktavardžio *cuore* ‚širdis‘. Dvikalbiai žodynai pateikia tokius jo atitikmenis: ‚širdgėla, sielvartas‘ (LŽ1; ŽŽ1), ‚sielvartas, širdgėla, širdperša‘ (PŽ). Vertėja nusprendė sukeisti sakinio dėmenis vietomis ir taip galimą vertimą ‚[mirė] iš sielvarto / širdgėlos‘ pakeisti veiksmažodine fraze *plyšo širdis*. Toks pasirinkimas yra geras ir išlaikantis visą semantinį turinį.

29) in quali casi va fatto il baciamano ? [Ben, 139]	kada bučiuoti ranką ? [Ben, 170]
---	---

⁴³ *Anglų-Lietuvių buriavimo terminų aiškinamasis žodynas*. Paruošė Artūras Dovydenas. http://www.buriavimomokykla.sailing.lt/Zodynelis_terminai_lietuviskai.htm

⁴⁴ Treccani (Vocabolario on line). *Soprabito*: <https://www.treccani.it/vocabolario/soprabito/>.

Šiame sakinyje esantis dūrinys *baciama* susideda iš veiksmažodžio *baciare* ‚bučiuoti‘ ir daiktavardžio *mano* ‚ranka; plaštaka‘. Juo vadinamas kito asmens rankos pabučiavimas, išreiškiant pagarbą. Žodynuose pateikiami tokie lietuviški atitikmenys: ‚rankos pabučiavimas; *fare il b.* pabučiuoti ranką‘ (LŽ1), ‚pabučiavimas į ranką; oro bučinyš‘ (PŽ). Kadangi originalo tekste dūrinys pateikiamas sintagma su veiksmažodžiu *fare* ‚daryti‘ (paž. ‚daryti rankos pabučiavimą‘), geriausias sprendimas tokiu atveju rinktis verbalizaciją, kaip tai padarė ir kūrinio vertėja.

Kultūrinė adaptacija. Ši procedūra taikoma tuomet, kai vienas ar kitas OK reiškinys neegzistuoja vertimo kalboje ir yra pakeičiamas vietinės kultūros skaitytojams atpažįstamu panašiu reiškiniu, kad būtų išvengta „kultūrinių kliuvinių“ (plg. Ragaišienė 2008: 45). Analizuotuose tekstuose ši procedūra pritaikyta keturis kartus ir sudaro 1,6% visų vertimo atvejų. Kadangi tokie pavyzdžiai ypač įdomūs, abu jie toliau ir pateikiami.

34) Carogna fetente di un fascistaccio più fascista di tutti i padroni fascisti della casa del fascio più fascista del peggio fascista che confronto a te Mussolini era un compagno che compagno a tresette ti ci vorrebbe Kapler [Ben, 50]	Dvokianti fašisto bjaurybe, tu fašistesnis už visus fašistų namų savininkus, fašistesnis už baisiausią fašistą, Musolinis, palyginti su tavimi, buvo bičiulis, tau durnių reiktų žaisti su Kapleriu [Ben, 61]
--	--

Dūrinis *tresette* (pamorf. ‚trys-septyni‘) Italijoje įvardijamas labai populiarus⁴⁵, dar nuo XVII a. žaidžiamas⁴⁶ neapolietiškas kortų žaidimas. Tokį pavadinimą greičiausiai lėmė taškų skaičiavimo sistema, kuria yra pagrįstas šis žaidimas. Lanzos žodyne pateikiamas toks atitikmuo: „tresetas“ (*toks kortų žaidimas*). Vis dėlto vertėja pasirinko kultūrinę adaptaciją ir taip vertimo tekste atsidūrė populiaraus lietuviško kortų žaidimo liaudiškas pavadinimas *durnius*. Šio vedinio iš slavizmo *durnas* antroji reikšmė yra ‚toks kortų žaidimas, žioplys‘ (LKŽe). Šiuo atveju kultūrinė itališko dūrinio reikšmė, be abejo, prarandama. Kad ją išlaikytų, vertėjai būtų reikėję aiškinti žodį tekste arba išnašoje. Vis labiau globalėjančiame pasaulyje darosi įprasta kultūrinės reikšmės perteikti nepakitusias. Kita vertus, šia priemone vertėja nepiknaudžiauja ir perteikia originalo mintį be kultūrinių kliuvinių.

35) pandori panpepati pandolci [Ben, 152]	gruzdintos duonelės kepintos duonelės [Ben, 186]
--	--

35) pavyzdyje pavartoti trys skirtingi itališki kepinių pavadinimai, kurie Benni'o apysakoje vienas po kito išvardijami ilgame užkandinės prekių sąrašė drauge su kitais parduodamais daiktais. *Pandoro* (sudarytas iš daiktavardžio *pan(e)* ‚duona‘, kilmininko linksnį reiškiančio prielinksnio *d(i)* ir kito daiktavardžio *oro* ‚auksas‘) yra tradicinis kalėdinis pyragas, kilęs iš Veronos ir švenčių metu valgomas visoje Italijoje. Pastaraisiais metais drauge su panetone (it. *panettone*) jis tampa vis populiariesnis ir

⁴⁵ La storia del tresette. „Vivere Fano. Il quotidiano della città e del territorio“ <https://www.viverefano.com/2020/11/17/la-storia-del-tresette/857839/>

⁴⁶ Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana. *Tressette, Tresette*: <https://www.etimo.it/?term=tressette>

Lietuvoje, prieš Kalėdas jau galima įsigyti jo delikatesų krautuvėse. Tačiau nė vienas žodyno autorius šio žodžio nefiksuoja, o pati Benni'o knyga lietuviškai išleista 2006 m., todėl suprantama, kad ši realija dar nebuvo plačiai pažįstama lietuvių skaitytojams. *Panpepato* (pamorf. ‚duona su pipirais; pipirais pabarstyta duona‘) – taip pat kalėdinio laikotarpio itališkas pyragas, gaminamas iš įvairių džiovintų vaisių, riešutų ir prieskonių (tarp jų ir pipirų – iš čia kepinio pavadinimas). Petrausko žodyne pateikiamas atitikmuo ‚meduolis‘. *Pandolce* (pamorf. ‚duona-saldi‘) – dar vienas kalėdinis saldumynas iš Genujos, tradiciškai kepamas su kedro riešutais, razinomis, cukatomis. Žodis nepateikiamas nė viename italų-lietuvių kalbų žodyne. Visais trim atvejais šios realijos praleidžiamos ir pakeičiamos sintagmomis *gruzdintos duonelės, kepintos duonelės*. Kultūrinės reikšmės prarandamos. Vertėja galėjo rinktis nusakomąjį vertimą pačiame tekste ar išnašose, bet tai būtų pertraukę verčiamo teksto ritmą, be to, ši informacija vertimo laikotarpiu galėjo pasirodyti kaip tekstą apsunkinantis kultūrinis kliuvinys. Ko gero, dėl to ir pasirinkta taikyti kultūrinę adaptaciją bei itališkų kalėdinių saldumynų pavadinimus, kurių vienas iš dėmenų yra ‚duona‘, išversti Lietuvos skaitytojams lengvai atpažįstamu produktu – kepta duona.

Morfemų tvarkos keitimas. Ši procedūra taikyta tais atvejais, kai ir originalo, ir vertimo romanuose buvo rastas tos pačios leksinės ir kompozicinės reikšmės dūrinys, bet dėl sintaksinių ir darybinių sistemų skirtumų kalbose morfemos buvo sukeistos vietomis. Tokie pavyzdžiai sudaro 1,6% visų vertimo atvejų.

32) vedi Corinna-Gertrude-Alfonsina, che accudisce a una batteria di lisci mobili metallici, simili a lavastoviglie . [Cal, 186]	Korina-Gertrūda-Alfonsina, prižiūrinti žvilgantį metalinį aparatą, panašų į indaplovę . [Cal, 220]
---	---

Dūrinys *lavastoviglie* yra sudarytas iš veiksmažodžio *lavare* ‚plauti‘ ir daiktavardžio *stoviglie* ‚indai‘. Žodynuose pateikiami tokie atitikmenys: ‚indaplovė‘ (LŽ1; ŽŽ1), ‚indų plautuvė, indų plovimo mašina‘ (PŽ). Naujesniuose žodynuose teikiamas atitikmuo *indaplovė* visiškai atitinka OK dūrinį, todėl toks vertimas, taikant morfemų tvarkos keitimą yra laikytinas geriausiu.

Adjektyvacija. Ši vertimo procedūra, kai OK daiktavardis VK tekste virsta būdvardžiu, analizuotuose vertimuose pasitaikė labai retai ir iš viso sudarė 1,2% visų vertimo atvejų. Ryškesnes pasirinkimo tendencijas sunku nustatyti, paprastai tai lemia dažnesnis kolokacijos vartojimas arba originalo kalbos sakinio struktūra, kai atributinį daiktavardį reikia pakeisti būdvardžiu lietuvių kalboje.

30) esso sarebbe stato poi spartito tra l'organizzazione dei fuorilegge e gli azionisti della compagnia loro complici [Cal, 141-2]	vėliau jį būtų pasidalijusi nusikalstama organizacija ir su jais bendradarbiaujantys akcininkai [Cal, 170]
---	---

Dūrinys *fuorilegge* (pamorf. ‚už-įstatymo‘) yra anglų kalbos dūrinio *outlaw* kalkė. Žodynuose galima rasti tokius jo atitikmenis: ‚už įstatymo ribų; nusikaltėlis -ė‘ (LŽ1) ir ‚plėšikas‘ (PŽ). Šiame

sakinyje jis verčiamas neveikiamosios rūšies dalyviu *nusikalstama*. Tokį pasirinkimą greičiausiai lėmė kolokacijos „nusikalstama organizacija“ dažnumas palyginti su „nusikaltėlių organizacija“⁴⁷.

Amplifikacija. Anot Pažūsis (2014: 549), taikant šią vertimo procedūrą, pasitelkiamas pabrėžtinai išplėtotas, detalizuotas apibūdinimas. Kitaip tariant, vertimo tekste atsiranda originalo tekste nepasakytų dalykų, kuriuos originalo skaitytojas galėjo implicitiškai suvokti, nujausti. Ši vertimo procedūra analizuotuose kūriniuose pasitelkta labai retai ir iš viso sudaro 1,2% visų vertimo atvejų.

31) Ma avrei dovuto spiegarle i retroscena di Jojo e di quell'altra [Cal, 95-6]	Bet tada būčiau turėjęs atskleisti visus Žožo ir tos kitos moters veiklos užkulisius [Cal, 114]
--	--

Dūrinys *retroscena* susideda iš pusžodžio *retro-* ‚kita pusė; užpakalinė pusė‘ ir daiktavardžio *scena* ‚scena‘. Žodynuose pateikiami tokie atitikmenys: ‚užkulisiai‘ (LŽ1), ‚užkulisis‘ (PŽ), ‚arierscena, užscenis; užkulisis, slapta veikimo sritis‘ (ŽŽ1). Viena iš dūrinio *retroscena* reikšmių iš tiesų yra perkeltinė ir menkinamoji, nusakanti slaptus, viešumoje nematomus, darbus. Šiuo atveju galima kalbėti apie priverstinę amplifikaciją, kadangi lietuviškame tekste vienas žodis *užkulisiai* perteiktų tik pirminę ir tiesioginę *retroscena* reikšmę.

Holonimija. Ši vertimo procedūra yra reta, analizuotuose romanuose ji taikyta tik du kartus ir sudaro 0,8% visų vertimo atvejų.

33) comunque beve come un pellerossa [Ben, 68]	šiaip ar taip, ji geria kaip indėnė [Ben, 83]
---	--

Dūrinys *pellerossa* susideda iš daiktavardžio *pelle* ‚oda‘ ir būdvardžio *rossa* ‚raudona‘. Leksinė šio dūrinio reikšmė yra ‚raudonodis; indėnas‘. Tai patvirtina ir visi trys žodynai: ‚raudonodis -ė‘ (LŽ1; PŽ; ŽŽ1), ‚indėnas, -ė‘ (PŽ; ŽŽ1). Verčiant į lietuvių kalbą, pasitelkta holonimija, nes dalį įvardijamo reiškinio nusakantis dūrinys pakeistas į visumą reiškiantį žodį *indėnė*. Šiuo atveju buvo galima rinktis ir morfemų tvarkos keitimą bei atitikmenį *raudonodė*, nes pasirinktas vertimas, nors ir nusako tą patį referentą, neperteikia stilistinės konotacijos.

Meronimija. Holonimijai priešinga vertimo procedūra, kai visumą žymintis OK dūrinys vertimo kalboje tampa dalį reiškiančiu leksiniu vienetu. Ši procedūra analizuotuose kūriniuose pasitaikė tik vieną kartą ir sudaro 0,4% visų vertimo atvejų.

36) Chi è che ricevi dal retrobottega [Cal, 19]	Ir ką gi tu priiminėji pro galines duris [Cal, 21]
--	---

Šiame pavyzdyje esantis sudurtinis žodis *retrobottega* susideda iš pusžodžio *retro-* ‚kita pusė; užpakalinė pusė‘ ir daiktavardžio *bottega* ‚krautuvė‘. Lanzos žodyne pateikiami šie lietuviški

⁴⁷ VDU Dabartinės lietuvių kalbos tekстыne įvedus frazę „nusikalstama organizacija“ gauti 23 vartosenos pavyzdžiai, o įvedus „nusikaltėlių organizacija“ jų rasta tik 3. Lygiai taip į *Google* paieškos lauke surinkus „nusikalstama organizacija“, gauta apie 9 590 paieškos rezultatų. Tą patį padarius su fraze „nusikaltėlių organizacija“, gauta apie 1 580 rezultatų.

atitikmenys: ‚tarnybinė patalpa; (parduotuvės) sandėlis‘. Šiuo atveju vertėja renkasi meronimiją ir iš visos užpakalinės krautuvės dalies ar sandėlio VK tekste atsiduria tik durys. Kadangi tekste kalbama apie krautuvininę, į savo krautuvėlę vakarais paslapčia priiminėjančią vyriškius, toks vertimas tinkamesnis už *sandėlį* ar *tarnybines patalpas*.

Pronominalizacija. Ši procedūra paprastai renkama tada, kai dūriniu reiškiamas daiktavardis neseniai buvo minėtas tekste ir, vengiant pasikartojimo, antrą kartą nutarta jį pakeisti įvardžiu. Analizuotuose tekstuose pasitaikė tik vienas pronominalizacijos atvejis, kuris sudaro 0,4% visų vertimo atvejų.

37) La sfinitezza arroca i viandanti . [Ben, 152]	Juos užklumpa nuovargis. [Ben, 186]
--	--

Dūriny *viandanti* susideda iš daiktavardžio *via* ‚gatvė; kelias‘ ir veiksmazodžio *andare* ‚eiti; važiuoti‘ esamojo laiko dalyvio *andante*. Žodyniniai šio dūrinio atitikmenys yra šie: ‚klajotojas, klajūnas‘ (LŽ1), ‚pakeleivis, keliauninkas‘ (ŽŽ1). Šiuo atveju OK tekste jis nebuvo pavartotas anksčiau, taigi tai ne pasikartojimo vengimas. Šiame apsakyme rašoma apie iš atostogų grįžtančią šeimą, sustojusią pakelės užeigoje-krautuvėje, todėl *viandante* buvo galima versti išvestiniu daiktavardžiu *keliauninkai*, tačiau vertėja pasirinko įvardį *jie*, kuris neperteikia originalo reikšmės.

2.3.2 Lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos

Nors lietuviškų daiktavardinių dūrinių rasta daugiau nei itališkų, verčiant juos iš lietuvių kalbos į italų, pasitelkta mažiau vertimo procedūrų nei prieš tai analizuotame atvirkštiniame vertime. Tai, kad italų kalba yra analitiškesnė už lietuvių kalbą, leidžia tikėtis, jog verčiant į ją, bus plačiau naudojamos analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūra, tačiau ją gerokai nustelbia sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas, kuris yra dominuojantis dūrinių vertimo būdas abiejose kalbose. Aiškinant šio skyrelio leksinius vertimo vienetus, buvo naudotasi internetiniu Treccani žodynu.

6 lentelė. Daiktavardinių dūrinių vertimo iš lietuvių k. į italų k. procedūros

Vertimo strategijos	Parulskis	Radzevičiūtė	Šaltenis	Iš viso	%
Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	56	53	40	149	43,4
Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	42	18	24	84	25
Parafrazė	17	7	4	28	8,3
Vertimas skoliniu	6	3	8	17	5
Kalkinis (pamorfeminis) vertimas	10	3	2	15	4,4
Morfemų tvarkos keitimas	7	4	1	12	3,5
Praleidimas	5	4	2	11	3,2
Adjektyvacija	2	7	1	10	2,9
Generalizacija	2	3	2	7	2
Meronimija	-	-	2	2	0,5
Amplifikacija	2	-	-	2	0,5
Holonimija	1	-	-	1	0,2
Adverbalizacija	1	-	-	1	0,2

Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Lietuviškų dūrinių vertime tai buvo pati dažniausia procedūra, sudariusi 43,4% visų vertimo atvejų. Verčiant į lietuvių kalbą, ši procedūra taip pat pasitelkta dažniausiai, bet vertimo būdams pasiskirsčius gana plačiai, nesudarė tokios ryškios persvaros (23%).

1) O ką čia prižiūrėti, sakau, juk nenusineši tokiu gelžgalio [Par, 95]	E cosa c'è da custodire, dico, non ti porterai mica via quella ferraglia [Par, 82-83]
--	--

Dūrinys *gelžgalis* yra sudarytas iš daiktavardžių *geležis* ‚ferro‘ ir *galas* ‚pezzo, pezzetto‘. Žodynuose pateikiamas tik vienas analitinis atitikmuo: ‚pezzo di ferro‘ (LŽ2; ŽŽ2), tačiau vertėjai, kitose teksto vietose rinkęsi pastarąjį atitikmenį ar generalizaciją *ferro* ‚geležis‘, šiuo atveju dūrinių išvertė sintetiniu būdu. *Ferraglia* į italų kalbą kaip skolinys atėjo iš prancūzų kalbos išvestinio žodžio *ferraille* (iš *fer* ‚geležis‘). Priesaga *-aglia* reiškia visumą, sankaupą, taip pat turi menkinamąją reikšmę⁴⁸. Tą pačią

⁴⁸ Treccani. La grammatica italiana (2012). *Suffissi peggiorativi*: [https://www.treccani.it/enciclopedia/suffissi-peggiorativi_\(La-grammatica-italiana\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/suffissi-peggiorativi_(La-grammatica-italiana)/).

menkinamąją reikšmę turi ir antrasis lietuviško dūrinio sandas *-gal-*, artėjantis prie žodžių darybos priesagų (plg. Urbutis 1965: 442-443), taigi semantinis OK žodžio turinys šiame sakinyje perteiktas gerai.

2) Kaip malonu suspausti durtuvo-peilio rankeną arba dar neįkaitusį automato korpusą, tamsiai žalią minosvaidžio vamzdį. [Par, 98]	Come è piacevole stringere il manico del coltello-baionetta o la carcassa del moschetto ancora rovente, la canna verde scuro di un mortaio . [Par, 86]
---	---

Dūrinys *minosvaidis* susideda iš daiktavardžio *mina* ‚mina‘ ir veiksmažodžio *svaidyti* ‚bersagliare, lanciare‘. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚lanciabombe‘ (LŽ2), ‚mortaio‘ (ŽŽ2). Kaip matyti, lietuvišką dūrinį galima versti ir itališku sudurtiniu žodžiu *lanciabombe*, susidedančiu iš veiksmažodžio *lanciare* ‚svaidyti‘ ir daiktavardžio *bombe* ‚bombos‘. Vertėjų pasirinktas sintetinis lotynų k. kilmės daiktavardis *mortaio* turi ne vieną reikšmę, o pateiktame pavyzdyje aptariamoji yra tik ketvirta. Šiuo atveju geresnis pasirinkimas būtų *lanciabombe* dėl darybinio ir semantinio panašumo.

3) jų tikslas nėra ruošti dvasiniams žygdarbiams dėl šventumo. [Rad, 40]	il loro obiettivo non è prepararsi a imprese spirituali per la santità. [Rad, 41]
---	--

Dūrinys *žygdarbis* yra sudarytas iš daiktavardžių *žygis* ‚marcia; gesto; campagna‘ ir *darbas* ‚lavoro‘. Žodynuose pateikiamas ne vienas itališkas atitikmuo: ‚prodezza, atto eroico; *~iai* le gesta, le imprese‘ (LŽ2), ‚atto eroico, azione gloriosa‘ (ŽŽ2). Vertėjas šiuo atveju pasirinko sintetinį atitikmenį *impresa*, lotyniškos kilmės veiksmažodžio *imprendere* ‚pradėti; imtis‘ vedinį. Pagrindinė jo reikšmė yra ‚didelės reikšmės ir sunkumo individualūs ar grupiniai veiksmai‘⁴⁹, o LKŽe šis dūrinys aiškinamas kaip ‚taurus ir garsus darbas‘, taigi abu žodžiai perteikia panašų semantinį turinį.

4) Aš negražiai pavydėjau seseriai, kai ji vaidino karžygę Gražvydą [Šal, 68]	Sono stata invidiosa di mia sorella, quando lei recitò il ruolo della condottiera Gražvyda [Šal, 59]
--	---

Dūrinys *karžygė* susideda iš daiktavardžio *karas* ‚guerra‘ ir veiksmažodžio *žygiuoti* ‚marciare‘. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚eroe, eroina‘ (LŽ2; ŽŽ2). Šaltenio romane ne kartą pavartotas ir šio dūrinio sinonimas *didvyrė*, kuris žodynuose verčiamas taip pat. Siekdamas ir vertimo tekste išlaikyti du sinonimiškai vartojamus žodžius, vertėjas dūrinį *didvyrė* vertė atitikmeniu *eroina*, o jo sinonimą *karžygė* perteikė kitu sintetiniu atitikmeniu *condottiera*, daiktavardžio *condotta* ‚vedimas; vadovavimas‘ vediniu. Semantinis turinys šiuo atveju šiek tiek skiriasi. *Karžygiu* apibūdinamas ‚narsus, dideliais žygiais pasižymėjęs karys, didvyris‘ (DLKŽe), o *condottiero* – vadovaujantis, autoritetingą postą užimantis asmuo⁵⁰, kitaip tariant, vedlys, taigi vienu atveju pabrėžiama narsa, o kitu – autoritetas.

⁴⁹ Treccani. Vocabolario online. *Impresa*: <https://www.treccani.it/vocabolario/impresa/>.

⁵⁰ Treccani. Vocabolario online. *Condottiero*: <https://www.treccani.it/vocabolario/condottiero>.

5) Atsisėda, nusiauna batą, krutina kojos pirštus iššutusiais tarpupirščiais , nusirėžia peiliu skiautę sofos apmušalo, apvynioja juo savo kojas, palieka numestus autakojus ir eina [Šal, 102]	Si siede, si toglie una scarpa, si sgranchisce le dita dei piedi dagli interstizi arrossati, taglia col coltello una striscia della fodera del divano, ci si fascia i piedi, butta via le pezze vecchie e se ne va [Šal, 93]
--	---

Dūrinys *tarpupirščiai* yra sudarytas iš prielinksnio *tarp* ‚tra‘ ir daiktavardžio *pirštai* ‚dita‘. Žodynuose pateikiami šie analitiniai jo atitikmenys: ‚spazio tra le dita‘ (LŽ2), ‚spazio interdigitale‘ (ŽŽ2). Vertėjas šiuo atveju pasirinko sintetinį vertimo būdą. *Interstizio* yra lotyniškas dūrinys (*interstitium*: pamorf. ‚esantis-tarp‘), žymintis tarpelį tarp dviejų kūnų ar kūno dalių⁵¹. Kadangi čia pat minimi pirštai (*dita*), vertėjas pasirinko šį sintetinį vertimo būdą, kad išvengtų to paties žodžio pasikartojimo, o originalo reikšmė būtų išlaikyta.

Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Tai antra pagal dažnumą vertimo procedūra, analizuotuose kūriniuose taikyta 25% atvejų. Verčiant į italų kalbą, ji buvo taikyta dažniau, nei verčiant į lietuvių (14,8%).

6) o bendražygiai nelaimėliai savo dryžuota apranga primena koncentracijos stovyklą [Par, 191]	mentre quegli sventurati dei tuoi compagni di viaggio con il loro abbigliamento a strisce ricordano un campo di concentramento [Par, 168]
---	--

Dūrinį *bendražygiai* sudaro būdvardis *bendras* ‚comune‘ ir veiksmažodžis *žygiuoti* ‚marciare‘. Žodynuose fiksuojami šie itališki atitikmenys: ‚commilitone, compagno -a d'armi‘ (LŽ2), ‚compagno d'armi, compagno (compagna) di lotta‘ (ŽŽ2). Visi šie atitikmenys priklauso karinei tematikai, o šioje romano vietoje pagrindinis veikėjas guli ligoninėje ir bendražygiais vadina drauge su juo gulinčius ligonius. Dėl to vertėjai pasirinko kitą analitinę konstrukciją *compagni di viaggio* (paž. ‚kelionės draugai; bendražygiai‘), kuri perteikia kiek kitokį semantinį turinį. OK dūrinys šiuo atveju perteikia tokią apytikslę reikšmę ‚nelaimės draugai; žmonės, su kuriais sieja tokios pačios aplinkybės‘ ir VK tekste atsidūręs kelionės dėmuo nėra visai tinkamas, nebent būtų suprastas metaforiškai.

7) Kodėl mes neturim gartraukio ? - paklausė Senelė Amigorena, vis dar be žado žiūrėdama į gartraukių reklamą ant apversto žurnalo viršelio. [Rad, 214]	Perché non abbiamo una cappa aspirante ? – chiese Nonna Amigorena, guardando, sempre senza favellare, la pubblicità delle cappe aspiranti sulla copertina di una rivista capovolta. [Rad, 208]
--	---

Dūrinys *gartraukis* susideda iš daiktavardžio *garai* ‚vapore‘ ir veiksmažodžio *traukti* ‚tirare; aspirare‘. Dvikalbiuose žodynuose jo atitikmenys neteikiami. Vertėjas šiuo atveju pasirinko analitinę konstrukciją *cappa aspirante*. *Cappa* yra virš židinio ar krosnies esantis gaubtas, į kurį surenkami dūmai, vėliau pašalinami per kaminą, o *aspirante* reiškia ‚traukiantis į save‘. Šiais laikais minėtu junginiu

⁵¹ Treccani. Vocabolario online. *Interstizio*: <https://www.treccani.it/vocabolario/interstizio>.

dažniausiai įvardijamas virtuvinis gartraukis, todėl vertėjo pasirinkimas yra geras ir perteikiantis semantinį turinį.

8) Keliantis nedidelio malūnsparnio triukšmą. [Rad, 265]	Che faceva la confusione di una piccola pala di mulino . [Rad, 261]
---	--

Dūrinys *malūnsparnis* yra sudarytas iš dviejų daiktavardžių: *malūnas* ‚mulino‘ ir *sparnas* ‚ala‘. Žodynuose pateikti šie jo atitikmenys: ‚elicottero (birotore); aerogiro‘ (LŽ2), ‚elicottero‘ (ŽŽ2). Šiuo atveju į vertimą įsivėlė klaida: *malūnsparniu* lietuviškai įvardijamas sraigtasparnis, o žodžių junginiu *pala di mulino* įvardijamas tikro malūno sparnas. Taigi šiuo atveju dūrinys išskaidomas analitiniu būdu, bet dingsta jo tikroji leksinė reikšmė ir semantinis dūrinys neperteikiamas.

9) Vieškeliu iš miesto dviratį mina mokytojas Vladas Jomantas [Šal, 25]	Dalla città il maestro Vladas Jomantas pedala sulla strada sterrata con la sua bicicletta [Šal, 20]
--	--

Dūrinį *vieškelis* sudaro būdvardis *viešas* ‚pubblico‘ ir daiktavardis *kelias* ‚strada‘. Dvikalbiuose žodynuose galima rasti šiuos atitikmenis: ‚strada (pubblica); strada sterrata‘ (LŽ2), ‚strada pubblica, via sterrata‘ (ŽŽ2). Žodžiu *vieškelis* lietuvių kalboje nusakomas ‚taisomas, platus, bet negrįstas kelias‘ (LKŽe). Panašų semantinį turinį perteikia ir analitinis itališkas atitikmuo *strada sterrata* (paž. ‚negrįstas kelias‘). Kitu atitikmeniu *strada pubblica* įvardijamas viešo naudojimo kelias arba gatvė, bet juo neimplikuojama kelio rūšis.

10) Dabar išvardysi slapyvardžius , ryšininkus... [Šal, 119]	Ora mi dirai uno per uno i nomi segreti , quelli delle staffette... [Šal, 109]
---	---

Dūrinys *slapyvardis* susideda iš būdvardžio *slaptas* ‚segreto‘ ir daiktavardžio *vardas* ‚nome‘. Žodynuose fiksuojamas tik vienas jo atitikmuo ‚pseudonimo‘ (LŽ2; ŽŽ2), tačiau juo žymimi rašytojų, dailininkų ir kitų menininkų išgalvoti kūrybiniai vardai. Kadangi šioje romano vietoje vyksta pagrindinio veikėjo tardymas ir kalbama apie partizanus, vertėjo pasirinkimas versti analitine konstrukcija *nomi segreti* yra logiškas ir pats tinkamiausias šiame kontekste. Šią vertimo galimybę reikėtų įtraukti ir į dvikalbius žodynus.

Parafrazė. Vertimas taikant šią procedūrą sudarė 8,3% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo atvejų. Verčiant iš italų kalbos į lietuvių, ji pasitelkta beveik dvigubai dažniau (16,8%).

11) Mėsgalviai - ne komiški, jie baisūs. [Par, 53]	Le teste di manzo non fanno ridere, fanno paura. [Par, 46]
---	---

Dūrinys *mėsgalviai* yra sudarytas iš daiktavardžių *mėsa* ‚carne‘ ir *galva* ‚testa‘. Panašu, kad tai autoriaus sugalvotas naujadaras, 2020 m. jis įtrauktas į Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyną, kur

pateikta ir tokia jo apibrėžtis: ‚mėsos kalnas su galva – žmogus su vyraujančiu gyvulišku pradū‘⁵². Vertėjai šiuo atveju pasirinko parafrazę *teste di manzo* (paž. ‚jaučio galvos‘). Nors toks junginys nėra įprastas, jis perteikia originalo dūriniu reiškiamą įžeidimą, pabrėžiant gyvuliškumą ir bukumą.

12) ir kas išdrįsta užbėgti iš priekio ir sulaikyti įsismaginusį parašiotą, tas ožys, nieko vertas šunsnukis ir subinlaižys. [Par, 136]	e chi osa correre in avanti e trattenere il paracadute alla deriva, è un testone, un indegno figlio di puttana e leccaculo. [Par, 119]
--	---

Parulskio kūryba išsiskiria gausia keiksmažodžių vartoseną. Šiuo atveju pavartotas plūstamojo tipo keiksmas *šunsnukis*, kurį sudaro daiktavardžiai *šuo* ‚cane‘ ir *snukis* ‚muso‘. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚cane, canaglia; bastardo‘ (LŽ2), ‚canaglia, figlio d'un cane‘ (ŽŽ2). Pritaikius parafrazės procedūrą, vertėjų pasirinktas kitas asmens įžeidimas *figlio di puttana* (paž. ‚kekšės vaikas‘). Semantinius šių atitikmenų skirtumus lemia ir keikimosi įpročiai vienoje ir kitoje kalboje. Anot Jakaitienės (2010: 161, cit. iš Klioštoraitytė 2010: 85), ‚lietuvių kalbos keiksmažodis ne visada turi vulgarumo atspalvį“. Remdamasi De Mauro ir Devoto bei Oli, Klioštoraitytė teigia, kad italų lingvistai keiksmažodžiu laiko ‚vulgarų, nepadorų, įžeidų asmens ar visuomenės atžvilgiu leksikos vienetą“ (Klioštoraitytė 2010: 85). Taigi, itališkas atitikmuo vulgaresnis už lietuvišką originalą, tačiau jų funkcija šiuo atveju sutampa.

13) ją kaip katę iš ventilacijos angos ištrauks savanorių gelbėjimo tarnyba [Rad, 401]	i pompieri la estrarranno come un gatto dal condotto di ventilazione [Rad, 404]
---	--

Dūrinys *savanoris* yra sudarytas iš įvardinio kamieno *sav-* ‚proprio‘ ir daiktavardžio *noras* ‚volontà‘. Žodynuose pateikiamas tik vienas jo atitikmuo *volontario* (LŽ2; ŽŽ2). Lietuviškame tekste esantis junginys *savanorių gelbėjimo tarnyba* nėra tikslus kokios nors įstaigos ar organizacijos pavadinimas, įvedus šį junginį į *Google* paieškos sistemą, pateikiami rezultatai, susiję su savanoriais ugniagesiais ir priešgaisrine gelbėjimo tarnyba. Tai galėjo lemti ir vertėjo pasirinkimą visą šį junginį perteikti parafraze *pompieri* ‚gaisrininkai‘. Tokio vertimo tikslumą kiek sunku įvertinti, nes ir iš lietuviško teksto nėra aišku, ar turimi omenyje būtent savanoriai ugniagesiai, nors to būtų galima tikėtis, turint omenyje kontekstą (mergina įstrigusi senoje lifto šachtoje).

14) Išsikišusi iš vežimo basa koja šokinėja aukštyn žemyn, ant kitos dar laikosi virvele surištas batas atšokusiu puspadžiu . [Šal, 109]	Un piede nudo spunta fuori dal carretto e ballonzola su e giù, su un altro si tiene ancora, legata con un cordino, una scarpa dal tacco mezzo scollato. [Šal, 99]
---	--

Dūrinį *puspadis* sudaro daiktavardžiai *pusė* ‚metà; mezzo‘ ir *padas* ‚suola‘. Žodynuose pateikiamas vienintelis jo atitikmuo ‚(mezza) suola‘ (LŽ2; ŽŽ2). Toks vertimas ir būtų tiksliausias, nes pamorfemiui

⁵² Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas.
<http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?zodis=m%C4%97sgalvis&id=6115>

perteikia lietuvių kalbos dūrinio semantiką, tačiau vertėjas šiuo atveju pasirinko parafrazę *tacco* ‚kulnas, pakulnė‘. Nors netikslus šios detalės vertimas visumai didelės žalos nedaro, vis dėlto reikėtų išlaikyti tikslią reikšmę, ypač kai italų kalbos leksika tai leidžia.

Vertimas skoliniu. Toks vertimo būdas taikytas 5% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo atvejų. Daugiausia versta skoliniais iš anglų ir prancūzų kalbų. Ši procedūra, verčiant iš italų kalbos į lietuvių, taikyta dažniau (7,4%).

15) Tai buvo pirmasis žiniasklaidos triumfas [Par, 74]	È stato il primo trionfo dei mass media [Par, 64-65]
---	---

Dūrinys *žiniasklaida* yra sudarytas iš daiktavardžio *žinia* ‚notizia‘ ir veiksmažodžio *skleisti* ‚diffondere‘. Žodynuose pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚i mass media, i media; mezzi di comunicazione (di massa)‘ (LŽ2), ‚diffusione delle informazioni, mass media‘ (ŽŽ2). Vertėjai pasirinko skolinį iš anglų kalbos *mass media*, kuriame išreikštas ir lietuviškame tekste nesantis dėmuo *masinė* (ang. *mass*). Šis junginys greičiausiai pasirinktas dėl savo paplitimo italų kalboje⁵³ ir taupumo palyginti su kitais indigeniais atitikmenimis, taigi galima teigti, kad pasirinktas variantas yra priimtinas.

16) Ne, paskui į salą atplaukė laukiniai žmogėdros . [Rad, 284]	No, poi sull'isola arrivano dei selvaggi cannibali . [Rad, 281]
--	--

Šiame pavyzdyje esantis dūrinys *žmogėdros* susideda iš daiktavardžio *žmogus* ‚uomo‘ ir veiksmažodžio *ėsti* ‚mangiare; divorare‘. Žodynuose fiksuojami šie atitikmenys: ‚antropofago, cannibale‘ (LŽ2; ŽŽ2). Nusistovėjusio savos darybos žodžio italų kalboje nėra, todėl vertėjas ir šiuo atveju pasirinko skolinį iš ispanų kalbos *canibal* (*caribal*), kuriuo vadinami Karibų salų vietiniai gyventojai, po Amerikos atradimo Europoje pagarsėję kaip žmogėdros. Kitas galimas atitikmuo *antropofago* daugiau vartojamas moksliniame stiliuje, todėl toks vertėjo sprendimas yra motyvuotas ir geras.

17) lyg ilgas kokio nualsinto šuns liežuvis tabaluoja kaklaraištis . [Šal, 12]	la cravatta gli oscilla come la lingua di un cane affannato. [Šal, 8]
---	--

Dūrinys *kaklaraištis* yra sudarytas iš daiktavardžių *kaklas* ‚collo‘ ir raištis ‚laccio, cordoncino‘. Žodynuose randamas tik vienas atitikmuo ‚cravatta‘ (LŽ2; ŽŽ2). Tai skolinys iš prancūzų kalbos (*cravate*), patekęs į ją per kroatų kalbą (pirmieji kaklaraiščius pradėjo rišti kroatų kareiviai, tarnavę Prancūzijoje karaliaus Liudviko XIV karų metu), kurioje *hrvat* reiškia ‚kroatas‘, taigi tiesioginė skolinio

⁵³ Italų kalbos tekstyne PAISÀ tikslios frazės ‚mezzi di comunicazione‘ paieškos duoda 1164 rezultatus, o ‚mass media‘ – 1113, taigi jų vartojimo dažnis gana panašus.

reikšmė yra ‚kroatė‘⁵⁴. Kadangi tai vienintelis plačiai paplitęs šios aprangos detalės pavadinimas, toks vertimas yra logiškas ir geras.

Kalkinis (pamorfeminis) vertimas. Ši vertimo procedūra sudarė 4,4% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo atvejų ir buvo taikyta rečiau, nei verčiant į lietuvių kalbą (12,7%).

18) tačiau viskas baigdavosi beveik lygiai taip pat - keiksmiais, grasinimais, galiausiai - tokiomis gausiomis ir niekaip neišsenkančiomis savigailos ašaromis [Par, 28]	ma tutto si concludeva quasi sempre allo stesso modo: con imprecazioni, minacce, alla fine e lacrime di autocommiserazione [Par, 25]
---	---

Dūrinių *savigaila* sudaro įvardinis kamienas *sav-* ‚proprio‘ ir veiksmažodžio *gailėti* ‚avere compassione; compatire‘. Žodynuose nepateikiami jokie atitikmenys, tačiau italų kalboje egzistuoja pamorfeminis vertimas *autocommiserazione*, kur graikų kilmės pusžodis *auto-* nurodo į save nukreiptą veiksmą, o *commiserazione* reiškia gailėjimą. Toks vertimas perteikia visą OK dūrinio semantinį turinį.

19) Miestas tuščias, tik visu garsumu iš metalinio garsiakalbio aikštėje griaudėja žvalūs maršai [Šal, 144]	La città è vuota, a tutto volume dagli altoparlanti metallici nella piazza rimbombano marce vivaci [Šal, 131]
--	--

Dūrinys *garsiakalbis* yra sudarytas iš būdvardinės kilmės prieveiksmio *garsiai* ‚forte‘ ir veiksmažodžio *parlare* ‚kalbėti‘ esamojo laiko veikiamosios rūšies dalyvio *parlante*. Žodyne pateikiamas tik vienas jo atitikmuo ‚altoparlante‘ (LŽ2; ŽŽ2). Šiuo atveju vertėjas taip pat neturėjo susidurti su didelėmis problemomis – egzistuoja vienintelis ekvivalentas su ta pačia morfemų struktūra, tad jo pasirinkimas yra natūralus.

Morfemų tvarkos keitimas. Verčiant lietuviškus daiktavardinius dūrinius, ši procedūra sudarė 3,5% visų atvejų ir buvo taikoma dažniau, nei itališkus dūrinius verčiant į lietuvių kalbą (1,6%).

20) o akys taip limpa, lyg mano blakstienos būtų pavirtusios bjauriai gelsvais musgaudžiais ... [Par, 92]	mentre gli occhi si appicciano, come se le mie ciglia fossero diventate degli acchiappamosche gialli... [Par, 80]
--	--

Dūrinys *musgaudžiais* susideda iš daiktavardžio *musè* ‚mosca‘ ir veiksmažodžio *gaudyti* ‚acchiappare‘. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚carta muschicida; zanzariera‘ (LŽ2), ‚moschicida‘ (ŽŽ2). Tačiau vertėjai pasirinko vertimą kitu dūriniu *acchiappamosche*, kuriame tie patys lietuviško atitikmens sandai yra sukeisti vietomis. Šis pasirinkimas geriausiai perteikia visą semantinį turinį.

21) O tas padlaižys prancūzas. [Rad, 175]	Quel leccapiedi francese. [Rad, 171]
--	---

⁵⁴ Treccani. Enciclopedia italiana (1931). *Cravatta*: https://www.treccani.it/enciclopedia/cravatta_%28Enciclopedia-Italiana%29/.

Dūrinys *padlaižys* yra sudarytas iš daiktavardžio *padas* ‚piede‘ ir veiksmažodžio *laižyti* ‚leccare‘. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚leccapiedi, lecchino -a‘ (LŽ2), ‚leccapiedi; adulate (ŽŽ2). Vertėjas pasirinko versti iš tų pačių dėmenų sudarytu itališku dūriniu *leccapiedi*, kuriame morfemos sukeistos vietomis, nes italų kalboje papildinys paprastai eina po veiksmažodžio. Toks vertimas laikytinas artimiausiu ekvivalentu.

Praleidimas. Vertimo procese iš viso buvo praleisti 3,2% lietuviškų daiktavardinių dūrinių, o verčiant iš italų kalbos – 2,4%. Taigi abiejų kalbų vertimuose praleistas panašus dūrinių kiekis. Tokios vertimo procedūros pasirinkimą dažniausiai lėmė dėl skirtingų struktūrų atsiradusios elipsės arba tą pačią reikšmę implicitiškai perteikiantys aplinkiniai žodžiai ar viso sakinio kontekstas.

22) Niūrus, prieškarinis vandentiekio bokštas stūkso rytiniame aikštės kampe [Par, 81]	Una tetra torre dell'anteguerra affiorava nell'angolo orientale della piazza [Par, 71]
---	--

Šiame sakinyje esantis dūrinys *vandentiekis* yra sudarytas iš daiktavardžio *vanduo* ‚acqua‘ ir veiksmažodžio *tiekti* ‚fornire; erogare‘. Žodynuose pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚acquedotto‘ (LŽ2), ‚impianto idrico; acquedotto; conduttura dell'acqua‘ (ŽŽ2). Vertimo tekste šis žodis praleidžiamas, dėl to itališkame sakinyje lieka paprasčiausias bokštas be jokios nurodytos paskirties. Vėliau šiame kūrinyje tas pats junginys *vandentiekio bokštas* jau verčiamas atitikmeniu *la torre dell'acquedotto*. Šitame sakinyje esantis būdvardis *prieškarinis* į italų kalbą perteikiamas tokia pačia konstrukcija *di + artik. + dktv.*, todėl dvigubas jos vartojimas sakinyje būtų netinkamas stiliaus atžvilgiu. Greičiausiai vertėjams teko rinktis, kurią reikšmę perteikti VK tekste ir šiuo atveju laimėjo būdvardis, o kita semantinė informacija buvo prarasta.

Adjektyvacija. Daiktavardinių dūrinių vertimas būdvardžiais vertimo tekste buvo gana retai pasitaikanti vertimo procedūra. Iš viso toks keitimas pasirinktas 2,9% visų vertimo atvejų. Palyginti su vertimu į lietuvių kalbą (1,2%), jis sudarė didesnę procentinę dalį.

23) jis visuomet kaip koks prakeiktas stačiatikių šventikas mokydavo mane kantrybės. [Par, 118]	lui come un maledetto prete ortodosso mi insegnava sempre la pazienza. [Par, 104]
--	--

Dūrinys *stačiatikių* susideda išrieveiksmio *stačiai* ‚direttamente; veramente‘ ir veiksmažodžio *tikėti* ‚credere‘. Žodynuose pateikiamas vienintelis atitikmuo ‚ortodosso‘, panašios semantikos graikiškas dūrinys (‚tikratikis‘), perimtas į lotynų kalbą ir iš jos patekęs į italų. Lietuvių kalbai įprasta konstrukcija ‚stačiatikių šventikas‘ išversta pažodžiui italų kalboje skambėtų ne visai natūraliai, kur kas įprastesnis variantas yra ‚šventikas stačiatikis‘, dėl šios priežasties ir pasirinkta adjektyvacija. Toks vertimas yra natūralus ir tinkamas.

Generalizacija. Ši vertimo procedūra sudarė 2% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo atvejų ir buvo taikoma rečiau, nei verčiant į lietuvių kalbą (6,1%).

24) Senelė Amigorena baigė rūkyti cigaretę, išjungė gartraukį, susirado virtuvinį žadintuvą su musmirėmis ant ciferblato [Rad, 242]	Nonna Amigorena finì di fumare la sigaretta, spense la cappa, trovò il timer da cucina con il quadrante raffigurante dei funghi velenosi [Rad, 237]
--	--

Dūrinys *musmirėmis* susideda iš daiktavardžio *musè* ‚mosca‘ ir veiksmazodžio *mirti* ‚morire‘. Lanzos žodyne pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚*bot amanita*; *paprastoji m.* ovolo malefico, *amanita muscaria lot*; *žalsvoji m.* tignosa verdognola, *amanita phalloides*‘. Vertėjas pasirinko generalizaciją *funghi velenosi* (paž. ‚nuodingi grybai‘). Tokį pasirinkimą galėjo lemti tai, kad italų skaitytojui ši grybų rūšis nėra gerai pažįstama. Kaip teigia pats romano vertėjas Adriano Cerri (2016: 344), mikonimai ‚dažniausiai išreiškiami įvairiais liaudiškais pavadinimais‘, o dauguma šių žodyninių atitikmenų yra moksliniai ir kilę iš lotynų kalbos. Vertimo tekste taip prarandama konkretnė reikšmė, kuri kontekstui yra gana svarbi, nes generalizuojant, italų skaitytojo vaizduotėje nesukuriamas aiškus minėto žadintuvo vaizdas. Musmirės savo išvaizda aiškiai išsiskiria iš kitų grybų, o kaip atrodo nekonkretizuoti nuodingi grybai nuspręsti sunku, todėl šiuo atveju vertėjo pasirinkimas nėra pats geriausias.

Meronomija. Meronomijos procedūra rinktasi labai retai ir iš viso sudarė 0,5% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo atvejų. Panaši situacija pastebėta ir itališkų dūrinių vertime į lietuvių kalbą, kur ši procedūra sudarė 0,4% visų atvejų.

25) <u>mina dviratį</u> ir žvalgosi į dangų [Šal, 97]	<u>spinge sui pedali</u> e guarda il cielo [Šal, 88]
---	--

Dūrinys *dviratį* susideda iš skaitvardžio *du* ‚due‘ ir daiktavardžio *ratas* ‚ruota‘. Žodynuose teikiami šie atitikmenys: ‚*bicicletta*, *bici*‘ (LŽ2; ŽŽ2). Šiuo atveju vertėjas pasirinko junginį *mina dviratį* į italų kalbą perteikti fraze *spinge sui pedali* (paž. ‚mina pedalus‘). Pasirinkimą versti meroniminiu junginiu lėmė tai, kad italų kalboje nėra kolokacijos ‚*minti dviratį*‘ – čia *minti* galima tik pedalus⁵⁵. Todėl toks vertėjo pasirinkimas yra logiškas ir tinkamas.

Amplifikacija. Ši procedūra taikyta labai retai ir iš viso sudarė 0,5% visų lietuviškų daiktavardinių dūrinių atvejų. Verčiant iš italų kalbos į lietuvių, ji buvo dažnesnė ir sudarė 1,2%.

26) pagaliau prisiskambinau vienam iš jo bendradarbių ir vargais negalais išdėščiau situaciją [Par, 172]	infine riesco a telefonare a uno dei suoi collegli di lavoro e a spiegargli con grande fatica la situazione [Par, 151-152]
---	---

Dūrinys *bendradarbių* yra sudarytas iš būdvardžio *bendras* ‚comune‘ ir daiktavardžio *darbas* ‚lavoro‘. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚*collaboratore -trice*, *cooperatore -trice*‘ (LŽ2),

⁵⁵ Taip pat egzistuoja sintetinis veiksmazodis *pedalare* ‚minti pedalus; važinėti dviračiu‘.

,collaboratore, collega‘ (ŽŽ2). Kaip matyti, tą patį konceptą į italų kalbą galima perteikti vienu žodžiu, todėl vertėjų pasirinktas atitikmuo *colleghi di lavoro* (paž. ‚darbo kolegos‘) vertintinas kaip amplifikacija, pertekliniais žodžiais perteikianti tą patį semantinį turinį.

Holonimija. Analizuotuose lietuviškuose tekstuose rastas tik vienas holoniminio vertimo atvejis, sudarantis 0,2% visų atvejų. Palyginti su dūrinių vertimu iš italų kalbos į lietuvių, ši procedūra pasirinkta rečiau (0,8%).

27) Ant mano dešiniojo peties, siekianti net žastikaulio sritį, - tiesa, aš mėgstu ją rodyti, ypač moterims, jos tokiems dalykams neabejingos, jas tokie dalykėliai užveda, na, nesvarbu, - ten yra tatuiruotė [Par, 37]	Sulla mia spalla destra, c'è un tatuaggio che arriva fino al braccio a dire il vero, mi piace farlo vedere, specie alle donne, non rimangono indifferenti a queste cose, le fanno andare su di giri, ma non è importante [Par, 33]
---	---

Dūriny *žastikaulis* yra sudarytas iš daiktavardžių *žastas* ‚braccio‘ ir *kaulas* ‚osso‘. Žodynuose pateikiamas tik vienas atitikmuo ‚omero‘. Vertėjų pasirinktas atitikmuo *braccio* taip pat turi reikšmę ‚ranka‘ (nuo peties iki riešo), taigi šiuo atveju galima įžvelgti generalizaciją. Vertėjai negalėjo pasirinkti žodyninio atitikmens *omero*, kuriuo įvardijamas tik pats žastikaulis, nes šiame sakinyje rašoma apie tatuiruotę, kuri kaulo siekti, žinoma, negali. Toks sprendimas yra logiškas ir vykęs, o semantinis turinys išlaikomas.

Adverbalizacija. Sudurtinio daiktavardžio keitimasrieveiksmiu analizuotuose romanuose pasitaikė tik vieną kartą ir sudarė 0,2% visų vertimo atvejų. Priešingos krypties vertimuose ši procedūra netaikyta.

28) <u>ta pačią akimirka</u> ėmė pratisai knarkti. [Par, 15]	inciminciò <u>subito</u> a russare di gusto. [Par, 15]
--	--

Dūrinių *akimirka* sudaro daiktavardis *akis* ‚occhio‘ ir veiksmažodis *merkti* ‚ammiccare‘. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚momento, attimo, istante‘ (LŽ2; ŽŽ2). Kadangi šiuo atveju verčiamas ne pavienis dūriny, o visas junginys *ta pačią akimirka*, vertėjai gana motyvuotai pasirinko šią reikšmę ekonomiškai perteikiantįrieveiksmį *subito* ‚iškart‘, nors buvo galima versti ir leksiškai artimesniu ekvivalentu *in un batter d'occhio* (paž. ‚per vieną akies mirksnį‘).

2.3.3 Itališkų būdvardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos

Verčiant sudurtinius itališkus būdvardžius, labiausiai išsiskyrė trys vertimo procedūros: analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas, parafravimas ir sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Visi kiti vertimo būdai sudarė kur kas mažesnę dalį.

7 lentelė. Būdvardinių dūrinių vertimo iš italų k. į lietuvių k. procedūros

Vertimo strategijos	Baricco	Benni	Calvino	Iš viso	%
Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	5	6	13	24	31,5
Parafrazė	2	7	10	19	25
Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	2	7	8	17	22,3
Kalkinis (pamorfeminis) vertimas	-	2	3	5	6,5
Praleidimas	1	1	1	3	3,9
Vertimas skoliniu	1	1	1	3	3,9
Nominalizacija	-	-	2	2	2,6
Antoniminis vertimas	-	-	1	1	1,3
Generalizacija	-	-	1	1	1,3
Adverbalizacija	-	1	-	1	1,3

Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Ši procedūra, verčiant itališkus būdvardinių dūrinius, rinktasi dažniausiai ir iš viso sudarė 31,5% visų vertimo atvejų. Didelę jų dalį sudarė būdvardžio *qualsiasi* vertimo variantai.

1) lo scolaro più raccomandato d’Europa, occhialuto e triripetente [114]	daugiausia rekomendacijų Europoje turintis moksleivis, akiniuotis, triskart likęs antrus metus [140]
---	---

Šiame sakinyje vartojamas dūrinys *triripetente* yra sudarytas iš lotynų kilmės pusžodžio *tri-* ‚trys‘ ir veiksmažodžio *ripetere* ‚kartoti‘ esamojo laiko veikiamosios rūšies dalyvio *ripetente*. Šiuo dūriniu autorius įvardija trečią kartą kursą kartojančią moksleivį. Analitinis vertimas šiuo atveju yra logiškas ir geras būdas OK dūrinio semantinei informacijai perteikti.

2) e le porte dell’inferno sono larghe abbastanza per qualsiasi pancia. [Ben, 21-22]	o pragaro durys pakankamai plačios bet kokiam pilvui. [Ben, 28]
---	--

Dūrinių *qualsiasi* sudaro būdvardis *quale* ‚koks‘ ir veiksmažodžio *essere* ‚būti‘ esamojo laiko III as. konjunktyvas *sia*. Pamorfeminis šio dūrinio vertimas yra ‚koks bebūtų‘, o žodynuose pateikiami tokie atitikmenys: ‚bet koks -ia; bet kuris; koks nors; kas tik; visoks; eilinis; paprastas‘ (LŽ1), ‚kad ir koks būtų‘ (PŽ), ‚bet koks, bet kuris; *un uomo q.* eilinis žmogus‘ (ŽŽ1). Šis dūrinys itališkuose kūriniuose pasikartojo 69 kartus ir dažniausiai buvo verčiamas analitiniu būdu, nors svarbu paminėti, kad beveik

visais atvejais tai sutapo ir su pronominalizacija. Todėl čia būtų galima skirti dvi vertimo procedūras. Šiame sakinyje vertėja pasirinko sintagmą *bet kokiam*, perteikiančią tokį patį semantinį turinį kaip ir OK dūrinys.

Parafrazė. Ši vertimo procedūra yra antra pagal dažnumą ir sudaro 25% visų itališkų būdvardinių dūrinių vertimo atveju.

3) Sì... ha finto di essere maleducato . [Ben, 142]	Taip... apsimetė nepraustaburniu . [Ben, 174]
--	--

Dūrinys *maleducato* yra sudarytas išrieveksmio *male* ‚blogai‘ ir veiksmažodžio *educare* ‚(iš)auklėti‘ būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvio *educato*. Žodynuose pateikiami šie jo atitikmenys: ‚neišauklėtas, nekultūringas; nemandagus; šiurkštus; storžievis -ė‘ (LŽ1), ‚grubus, netašytas, neišauklėtas‘ (PŽ), ‚nemandagus, atžarus‘ (ŽŽ2). Vertėja šiuo atveju pasirinko artimos reikšmės lietuvišką dūrinį *nepraustaburnis*, kurio perkeltinė reikšmė yra ‚kas negražiai šneka, pliauškia‘ (DLKŽe). Šiame pavyzdyje aptariamas veikėjas iš tiesų kalba nerinkdamas žodžių, įžeidinėja kitus žmones. Kadangi kalbama apie nemandagius žodžius, o ne veiksmus, toks vertėjos pasirinkimas, nors ir yra labiau stilistiškai konotuotas už originalą, konteksto atžvilgiu laikytinas geru.

4) rifinire e completare i testi semilavorati in modo che nessun lettore possa distinguere le parti scritte da una mano o dall'altra... [Cal, 103]	parašyti pabaigą ir papildyti pusiau parašytus darbus taip, kad joks skaitytojas neatskirty, kur kieno ranka rašė... [Cal, 124]
---	--

Dūrinį *semilavorati* sudaro pusžodis *semi-* ‚pusiau‘ ir veiksmažodžio *lavorare* ‚dirbti‘ būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvis *lavorati*. Žodyniniai jo atitikmenys yra šie: ‚pusgaminis, pusfabrikatis‘ (LŽ1; ŽŽ1), ‚pusfabrikačiai‘ (PŽ). Šiame sakinyje kalbama apie rašytojo neužbaigtus, pusiau išdirbtus tekstus ir dūrinys vartojamas šia reikšme. Vertėja pasirinko vykusią, kontekstui tinkančią parafrazę *pusiau parašytus* ir gerai perteikė OK dūrinio semantinį turinį.

Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Ši procedūra buvo renkama gana dažnai ir sudarė 22,3% visų aptariamų kategorijų dūrinių.

5) C'è troppo traffico e siete vecchi e malandati . [Ben, 102]	Čia per daug mašinų, o jūs seni ir nukaršę . [Ben, 125]
---	--

Sudurtinis būdvardis *malandati* yra sudarytas išrieveksmio *male* ir veiksmažodžio *andare* ‚eiti‘ esamojo laiko dalyvio *andante*. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚nuskurdęs; aptriušęs; aplūžęs; sukiaužęs; negaluojuantis; sunykęs‘ (LŽ1), ‚~*andare* nusigyventi, nuskursti; sužlugti‘ (PŽ), ‚sugedęs; apgriuvęs; silpnas‘ (ŽŽ1). Šiame Benni'o apsakyme kalbama apie du senolius, todėl vertėja pasirinko kitą sintetinį atitikmenį *nukaršę*, kuris labiausiai tinka kalbant apie žmones ir deramai perteikia OK dūrinio semantiką.

6) e d'una Zwida che ha solo la consistenza incorporea d'una fotografia sottovetro . [Cal, 36]	ir Zvidos, kuri yra tik bekūnė esybė įstiklintoje nuotraukoje [Cal, 41]
---	--

Dūrinys *sottovetro* susideda iš prielinksnio *sotto* ‚po‘ ir daiktavardžio *vetro* ‚stiklas‘, o žodyninių atitikmenų neturi. Vertėja šiuo atveju vykusiai pasirinko sintetinį vertimo būdą ir semantinę OK dūrinio reikšmę perteikė būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyviu *įstiklintoje*.

Kalkinis (pamorfeminis) vertimas. Ši procedūra buvo pasirinkta 6,5% visų šios kategorijos dūrinių vertimo atvejų. Tai geriausiai OK dūrinio semantiką perteikiantis vertimo būdas.

7) Nemmeno la cimice maiofaga , che mangia le maiuscole o il farfalo, piccolo imenottero che mangia le doppie con preferenza per le “emme” e le “enne” [Ben, 26]	Kirmgrauža pralenkia ir blakę didžrijikę , édančią didžiausias raides, ir drugelį, ir mažą plėviasparnį, graužiantį nosines balse, ypač <i>q</i> ir <i>ę</i> . [Ben, 32]
---	---

Autorinės kūrybos dūrinys *maiofaga* yra sudarytas iš lotyniško būdvardžio *maior* ‚didesnis; didžiausias‘ ir graikiškos kilmės pusžodžio *-fago* ‚tas, kuris valgo‘. Šiuo žodžiu apibūdinamas vienas iš bibliogvivių – blakė, édanti didžiausias raides. Vertėja šiuo atveju pasirinko nesisteminį⁵⁶ kalkinį vertimą *didžrijikę*, visiškai atitinkantį OK dūrinio semantinę turinį.

Praleidimas. Verčiant itališkus būdvardinius dūrinius, praleidimas buvo taikomas tik būdvardžiui *qualsiasi* (praleista 3 kartus) ir sudarė 3,9% visų šios kategorijos vertimo atvejų.

8) stupefatto dalla perdita di qualsiasi peso. [Bar, 75]	apstulbusi dėl savo nesvarumo. [Bar, 69]
---	--

Dūrinys *qualsiasi* jau yra aptartas 2) pavyzdyje. Jo praleidimą šiuo ir daugeliu kitų atvejų būtų galima aiškinti gana plačiai, bet didelio semantinio svorio neturinčia, ir nuo konteksto labai priklausoma reikšme. Pažodžiui ši sakinio vieta galėtų būti verčiama kaip „apstulbusi dėl bet kokio svorio praradimo“. Toks dūrinio praleidimas neatneša jokios žalos vertimo tekstui, o išverstas galėtų pakenkti stiliui.

Vertimas skoliniu. Ši vertimo procedūra pasitaikė retai ir sudarė 3,9% visų itališkų būdvardinių dūrinių vertimo atvejų, o verčiant lietuviškus sudurtinius būdvardžius šis būdas apskritai netaikytas. VK tekste dažniausiai pasirinkti lotynų k. kilmės skoliniai.

9) guarda che orrore dei sandwich lividi dei panini lungodegenti delle torte morte dei tramezzini putrefarciti. [Ben, 152-153]	koks siaubas pamėlynavę dešrainiai stacionarūs sumuštiniai negyvėliai tortai ir pūvančios bandelės. [Ben, 187]
---	---

Dūrinys *lungodegente* yra sudarytas iš būdvardinio prieveiksmio *lungo* ‚ilgai‘ ir daiktavardžio *degente* ‚stacionarinis ligonis‘. Medicininėje kalboje juo nusakomas ligonis, kuriam reikia ilgesnio gydymo liginės stacionare. Šio sakinio kontekste dūrinys reiškia, kad sumuštiniai yra blogos būklės ir

⁵⁶ Šiuo atveju pasirinktas germaniškos struktūros sintetinis dūrinys, sudarytas iš būdvardžio ir veiksmavardinio daiktavardžio su priesaga. Sistemiška kalkė būtų *didžrijė*.

dėl to jau ilgą laiką nėra judinami. Vertėja pasirinko šį dūrinį versti lotynų kilmės skoliniu *stacionarūs* (lot. *stacionarius* – pastovus, nejudamas⁵⁷). Toks sprendimas yra tinkamas, nes perteikia beveik tokį patį semantinį turinį kaip ir OK dūrinys.

Nominalizacija. Kita gramatinių pakeitimų procedūra, kai būdvardinis OK dūrinys keičiamas VK daiktavardžiu, pasitaikė retai ir iš viso sudarė 2,6% visų šios kategorijos vertimo atvejų. Verčiant lietuviškus būdvardinius dūrinius, ši procedūra apskritai netaikyta.

10) Il messaggio extraterrestre è contenuto nel mio diario? [Cal, 158]	Ar ateivių pranešimas slypi mano dienoraštyje? [Cal, 188]
---	--

Dūrinį *extraterrestre* sudaro lotynų kilmės pusžodis *extra* ‚už‘ ir daiktavardinės kilmės būdvardis *terrestre* ‚Žemės‘. Lanzos žodyne pateikiami šie atitikmenys: ‚nežemiškas; ateivių; ateivis -ė‘. Šiuo žodžiu originalo tekste apibūdinamas pranešimas, žinia, tad *extraterrestre* būtų galima versti ir vediniu *nežemiškas*. Tačiau Calvino romane jau prieš tai yra minimi ateiviai, kuriuos stebi skautų būrelis ir kontekstas reikalauja būtent tokio vertėjo pasirinkimo, kuris perteikia tą pačią OK dūrinio reikšmę.

Antoniminis vertimas. Ši vertimo procedūra analizuotuose itališkuose romanuose pasitaikė tik vieną kartą ir sudarė 1,3% visų šios kategorijos dūrinių vertimo atvejų. Priešingos krypties vertime toks vertimo būdas netaikytas.

11) restano povere in confronto di qualsiasi sensazione vissuta [Cal, 36]	neprilygsta jokiam tikram išgyvenimui [Cal, 41]
--	--

Dūrinys *qualsiasi* jau aptartas 2) pavyzdyje. Šiame sakinyje esančią sintagmą *restano povere* (‚lieka skurdžios / menkos‘) vertėjai nusprendus perteikti veiksmažodžiu *neprilygsta*, teko keisti ir įvardį, jis įgavo neigiamą reikšmę, bet sakinio reikšmė dėl to nenukentėjo. Todėl šis vertėjos sprendimas yra priimtinas ir geras.

Generalizacija. Generalizacija analizuotuose tekstuose pasitaikė tik vieną kartą ir sudarė 1,3% visų itališkų būdvardinių dūrinių vertimo atvejų, o verčiant lietuviškus sudurtinius būdvardžius, ši procedūra apskritai netaikyta.

12) contro il cielo grigioperla uniforme e immobile [Cal, 48]	vienodai pilkšvo , nejudraus dangaus fone [Cal, 56]
--	--

Būdvardinį dūrinį *grigioperla* sudaro būdvardis *grigio* ‚pilkas‘ ir daiktavardis *perla* ‚perlas‘. Taip sudarytais dūriniais, kurių pirmuoju sandu eina spalvos pavadinimas, o antruoju semantiškai susijęs daiktavardis, nusakoma tiksliai kokio nors realybės objekto spalva. Šiuo atveju OK sakinyje dangaus

⁵⁷ Tarptautinių žodžių žodynas (TŽŽ). *Stacionaras*: <https://tzz.lt/s/stacionaras/>.

pilkumas prilyginamas perlui, tačiau vertimo tekste atsiranda generalizacija *pilkšvas*. Taip prarandamas palyginimas, bet toks sprendimas vertimo kalboje yra ekonomiškesnis. Turint omenyje, kad šalia yra ir kitas būdvardis, tiesioginis vertimas per daug apkrautų tekstą.

Adverbalizacija. Būdvardžio vertimasrieveiksmiu pasitaikė labai retai, tokia vertimo procedūra buvo taikoma 1,3% visų būdvardinių dūrinių atvejų.

13) e sulle gote pallide c'era un maldestro tocco di cipria. [Ben, 75]	o blyškūs skruostai nevykusiai nupudruoti. [Ben, 93]
---	---

Dūrinys *maldestro* susideda išrieveiksmio *male* ‚blogai‘ ir būdvardžio *destro* ‚miklus; nagingas‘. Žodynuose pateikiami šie atitikmenys: ‚nevikrus; nerangus‘ (LŽ1), ‚nepatyręs, negabus, niekam tikęs‘ (ŽŽ1). Kadangi OK sakinyje vartojama daiktavardinė konstrukcija ‚ant skruostų buvo potėpis‘, pažodinis jos vertimas į lietuvių kalbą būtų laikomas blogu stiliumi. Todėl vertėja rinkosi veiksmažodinę konstrukciją, kuri lemia ir būdvardžio virtimąrieveiksmiu.

2.3.4 Lietuviškų būdvardinių dūrinių vertimo procedūros ir tendencijos

Nors lietuviškų sudurtinių būdvardžių buvo rasta kiek daugiau nei itališkų, jų vertimo procedūrų skaičius nesiskyrė. Verčiant lietuviškus sudurtinius būdvardžius, taip pat daugiausiai kartų pasitelkta analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūra, kuri apėmė beveik pusę visų vertimo atvejų. Kitą ketvirtadalį sudarė sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas, o likusios procedūros buvo taikomos rečiau.

8 lentelė. Būdvardinių dūrinių vertimo iš lietuvių k. į italų k. procedūros

Vertimo strategijos	Parulskis	Radzevičiūtė	Šaltenis	Iš viso	%
Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	28	6	6	40	46,5
Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas	7	10	5	22	25,5
Parafrazė	4	2	4	10	11,6
Kalkinis (pamorfeminis) vertimas	3	2	-	5	5,8
Praleidimas	-	1	2	3	3,4
Adverbalizacija	2	-	-	2	2,3
Amplifikacija	-	-	1	1	1,1
Meronimija	-	-	1	1	1,1
Morfemų tvarkos keitimas	1	-	-	1	1,1
Verbalizacija	1	-	-	1	1,1

Analitinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Verčiant lietuviškus būdvardinius dūrinius, ši procedūra buvo pasitelkiama dažniausiai ir sudarė 46,5% visų vertimo atvejų. Toks pasirinkimas buvo dažnesnis nei verčiant itališkus sudurtinius būdvardžius (31,5%).

1) vaiposi, bet nepadeda, ir vėl pranyksta dvivèrèse katilinės duryse [Par, 88]	fa delle smorfie, ma non ci aiuta, e di nuovo scompare tra la porta a due ante della sala caldaie [Par, 76]
--	--

Dūrinys *dvivèrèse* susideda iš skaitvardžio *du (dvi)* ‚due‘ ir veiksmažodžio *verti* ‚aprire‘. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚~ès *durys* porta a due battenti‘ (LŽ2), ‚che si chiude da entrambi i lati; ~ès *durys* porta a due battenti‘ (ŽŽ2). Vertėjai šiuo atveju pasirinko kitą analitinę konstrukciją *a due ante* (paž. ‚dviejų sąvarų‘), kuri tiksliai perteikia OK dūrinio semantiką.

2) Tos sienos tuščiavidurès . [Rad, 160]	Erano muri vuoti all'interno . [Rad, 157]
---	--

Būdvardinis dūrinys *tuščiaviduris* yra sudarytas iš būdvardžio *tuščias* ‚vuoto‘ ir daiktavardžio *vidurys* ‚mezzo; centro‘. Žodynuose pateikiami sintetiniai jo atitikmenys: ‚cavo‘ (LŽ2; ŽŽ2), ‚vuoto‘ (ŽŽ2). Vertėjas šiuo atveju pasirinko analitinę konstrukciją *vuoti all'interno* ‚tušti iš vidaus‘, perteikiančią tą pačią semantinę informaciją kaip ir OK dūrinys.

3) Jaunavedys mokytojas blaškosi su slystančiu nuo pečių švarku [Šal, 19]	Il maestro, sposo di fresco , corre qua e là con la giacca che gli scivola dalle spalle [Šal, 14]
--	--

Dūrinys *jaunavedys* susideda iš būdvardžio *jaunas* ‚giovane‘ ir veiksmažodžio *vesti* ‚sposare‘. Žodynuose pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚sposino; sposo novello, giovane sposo‘ (LŽ2), ‚sposo novello‘ (ŽŽ2). Beveik visuose juose taip pat yra dėmuo, reiškiantis jaunystę, naujumą. Tačiau šiuo atveju vertėjas pasirinko dar kitą analitinę raišką. Jo vartojamame junginyje *sposo di fresco* dėmuo *di fresco* reiškia ‚ką tik‘. Taip išlaikomas panašus semantinis turinys, nors ir pasitelkiama kita raiška (iki tol romane vartoti atitikmenys *sposo novello* ir *novello sposo*).

Sintetinis semantinių komponentų distribucijos keitimas. Ši vertimo procedūra sudarė 25,5% visų lietuviškų būdvardinių dūrinių vertimo atvejų ir buvo taikoma panašiu dažnumu kaip verčiant į lietuvių kalbą (22,3%).

4) Išleisim kompaktinį diską, pardavinėsim laikraščių kioskuose. [Rad, 294]	Pubblichiamo un CD e lo vendiamo nelle edicole. [Rad, 292]
---	--

Dūrinys *laikraštis* yra sudarytas iš daiktavardžių *laikas* ‚tempo‘ ir *raštas* ‚testo, scritto‘. Žodynuose pateikiami tokie jo atitikmenys: ‚giornale‘ (LŽ2), ‚giornale; quotidiano; gazzetta‘ (ŽŽ2). Šiame sakinyje dūrinys vartojamas kolokacijoje su žodžiu *kioskuose*, todėl ir vertime į italų kalbą matome šį junginį išverstą sintetiniu semantinių komponentų distribucijos keitimo būdu kaip visumą. Viena iš lotynų k. kilmės žodžio *edicola* reikšmių ir yra ‚(spaudos) kioskas‘.

5) Tuo savo išrinktuuju, tuo ilganosiu Volteru. [Rad, 374]	Di quel suo prescelto, di quel nasone di Voltaire. [Rad, 377]
---	--

Dūrinį *ilganosis* sudaro būdvardis *ilgas* ‚lungo‘ ir daiktavardis *nosis* ‚naso‘. Žodyne pateikiami šie atitikmenys: ‚dal naso lungo, nasone‘ (ŽŽ2). Vertėjas šiuo atveju pasirinko versti sintetiniu būdu. *Nasone* yra žodžio *naso* ‚nosis‘ vedinys, o priesaga *-one* perteikia didumo reikšmę, taigi išlaikomas ta pati OK dūrinio reikšmė.

Parafrazė. Šis vertimo būdas buvo pasirinktas 11,6% atvejų ir buvo taikytas gerokai rečiau, nei verčiant itališkus būdvardinius dūrinius (25%).

6) aukšta spygliuotos vielos tvora man liejasi su žemaūgių pušaičių siena [Par, 33]	per me l'alto recinto di filo spinato si fonde con il muro di giovani pini nani [Par, 29]
--	--

Dūrinys *žemaūgių* yra sudarytas iš būdvardžio *žemas* ‚basso‘ ir daiktavardžio *ūgis* ‚altezza, statura‘. Žodynuose randami tokie jo atitikmenys: ‚di bassa statura‘ (LŽ2; ŽŽ2), ‚basso‘ (LŽ2). Vertėjai šį dūrinį išvertė parafraze *nano* ‚nykštukas; nykštukinis‘. Toks pasirinkimas yra logiškas ir motyvuotas, nes italų kalboje būdvardiniu junginiu *di bassa statura* gali būti apibūdinami tik žmonės ir kai kurie gyvūnai (tik jie turi ūgį, kitiems objektams vartojamas žodis *aukštis*). Šiuo atveju kalbama apie tam tikrą žemų pušaičių rūšį, o botaniniame kontekste tinkamiausias vertimas ir yra *nani* ‚nykštukiniai‘.

7) Teodorico Pedrini – stambus ir geraširdis . [Rad, 105]	Teodorico Pedrini robusto e magnanimo . [Rad, 105]
--	---

Dūrinį *geraširdis* sudaro būdvardis *geras* ‚buono‘ ir daiktavardis *širdis* ‚cuore‘. Žodynuose pateikiami šie jo atitikmenys: ‚di buon cuore‘ (LŽ2; ŽŽ2), ‚benevolo, indulgente‘ (ŽŽ2). Šiame pavyzdyje matome parafrazę, nes vertėjo pasirinktas dūrinys *magnanimo*, išvertus pamorfemiui, reiškia ‚didžiadvasis‘. Nors *geraširdis* labiau perteikia reikšmę ‚nuoširdus, gailestingas‘ (DLKŽe; Treccani), o *didžiadvasis* – ‚kilnus, dosnus‘ (DLKŽe; Treccani) ir jie nėra absoliutūs sinonimai, tačiau toks vertimas neiškraipo lietuviško teksto reikšmės ir yra tinkamas.

Kalkinis (pamorfeminis) vertimas. Šis vertimo būdas buvo taikytas 5,8% visų lietuviškų būdvardinių dūrinių. Verčiant į lietuvių kalbą, ši procedūra pasikartojo 6,5% atvejų.

8) panešioti, bet dar gerai atrodantys batai, ir visuomet po vieną, be poros, tarsi kitapus jūros gyventų vienakojai ciklopai [Par, 60]	scarpe vecchie, ma non del tutto consumate, e sempre singole, spaiate, come se dall'altra parte del mare vivessero ciclopi monopiedi [Par, 54]
--	---

Dūrinys *vienakojis* susideda iš skaitvardžio *vienas* ‚uno‘ ir daiktavardžio *koja* ‚gamba; piede‘. Žodyne pateikiamas tik vienas analitinis atitikmuo ‚con una sola gamba‘ (ŽŽ2), tačiau čia vertėjai pasirinko pamorfeminį vertimą *monopiedi*, tokiu būdu tiksliai perteikdami OK dūrinį. Šią reikšmę taip pat reikėtų įtraukti į dvikalbius žodynus.

Praleidimas. Verčiant lietuviškus būdvardinius dūrinius, iš viso buvo praleisti 3 sudurtiniai būdvardžiai. Toks pasirinkimas sudarė 3,4% visų vertimo atvejų. Tiek pat dūrinių buvo praleista ir verčiant į lietuvių kalbą, tik čia ši procedūra sudarė 3,9% visų šios kategorijos dūrinių vertimo atvejų.

9) paslaugus ir labai draugiškas jaunas vyrukas įbruka jai į rankas pilną daugiabriaunę stiklinę degtinės [Šal, 122]	un giovane servizievole e molto amichevole le rifila fra le mani un bicchiere di vodka pieno sino all'orlo [Šal, 111]
---	---

Dūrinį *daugiabriaunis* sudarorieveksmis *daug* ‚molto‘ ir daiktavardis *briauna* ‚bordo; spigolo‘. Žodynuose fiksuojami šie atitikmenys: ‚poliedrico‘ (LŽ2; ŽŽ2), ‚multiforme‘ (ŽŽ2). Tokios stiklinės itališkai dar įvardijamos prancūzišku būdvardžiu *plissé*, tačiau vertimo tekste ši reikšmė praleista. Nors iš pažiūros tai gali atrodyti kaip nesvarbi detalė, šiuo dūriniu perteikiama ir tam tikra kultūrinė reikšmė. Daugiabriaunės stiklinės, Sovietų Sąjungoje pradėtos plačiai gaminti dar 1943 m., netrukus po ją išplito ir virto ‚liaudies stikline‘, naudojama visose viešojo maitinimo įstaigose, gazuotų gėrimų automatuose⁵⁸. Šioje romano vietoje kalbama būtent apie antrąją Lietuvos sovietizaciją, prasidėjusią Antrojo pasaulinio karo pabaigoje, ir apie pagrindinės veikėjos tardymą saugumiečių būstinėje. Taigi, praleidus šį dūrinį

⁵⁸ Foroudi, Layli 2017. Design classic: the bevelled glass by Vera Mukhina. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/91c11118-550e-11e7-9fed-c19e2700005f>.

kaip neaktualų arba nelabai aktualų (plg. Pažūsis 2014: 615), prarandama ir kultūrinė reikšmė, kurianti bendrą romano koloritą.

Adverbalizacija. Sudurtinio būdvardžio keitimasrieveiksmiu analizuotuose romanuose pasitaikė tik 2 kartus ir sudarė 2,3% visų vertimo atvejų. Dar rečiau ši procedūra buvo taikoma verčiant iš italų kalbos, kur buvo pasitelkta tik 1,3% visų atvejų.

10) Kai keturpėščias nusigavau į nedidelę, po tankiai susipynusių šakų guotu įsikurtą slėptuvę, pyktis manyje grūmėsi su malonumu [Par, 111]	Quando procedendo gattoni arrivai in un piccolo nascondiglio sotto un gruppo di rami fittamente intrecciati, in me la rabbia si azzuffò con il piacere. [Par, 97]
---	--

Dūrinys *keturpėščias* susideda iš skaitvardžio *keturi* ‚quattro‘ ir būdvardžio *pėščias* ‚a piedi‘. Tai bene vienintelis tokio modelio dūrybos pavyzdys lietuvių kalboje. Žodynuose randami tokie itališki atitikmenys: ‚a quattro zampe‘ (LŽ2; ŽŽ2), ‚carponi‘ (ŽŽ2). Šiuo atveju vertėjai pasirinko į žodynus neįtrauktąrieveiksmį *gattoni*, išvestą iš daiktavardžio *gatto* ‚katė‘. Toks pasirinkimas implikuoja ir palyginimą, todėl semantinė atitikmenų informacija šiek tiek skiriasi, bet dėl to vertimo tekstas nenukenčia.

Amplifikacija. Analizuotuose lietuviškų romanų vertimuose rastas tik vienas šios vertimo procedūros pavyzdys, sudarantis 1,1% visų vertimo atvejų. Verčiant į lietuvių kalbą, ši procedūra netaikyta.

11) Į koridorių išgriūva pats prokuroras su galifė kelnėm ir petnešom ant marškinių, įraudęs, be švarko, stambus, plika blizgančia kaip ir jo ilgaauliai batai galva [Šal, 121-2]	Nel corridoio crolla il procuratore in persona con pantaloni à la Galife e le bretelle sulla camicia rosso in viso, senza giacca, corpulento, la testa calva luccicante come i suoi stivali dai lunghi gambali [Šal, 111]
--	--

Dūrinys *ilgaaulis* yra sudarytas iš būdvardžio *ilgas* ‚lungo‘ ir daiktavardžio *aulas* ‚gambale‘. Žodynuose jo atitikmenys neteikiami. Galima manyti, kad vertėjas šiuo atveju pasirinko versti analitine konstrukcija, tačiau čia pat vertimo tekste yra daiktavardis *stivali* ‚auliniai batai‘. Remiantis Treccani žodyne užfiksuota pirmąja šio žodžio reikšme, tai ilgaauliai batai, dengiantys koją iki kelio ar dar aukščiau. Taigi šiuo atveju junginys *dai lunghi gambali* yra perteklinis, vertimo tekstas išplėstas, tačiau perteikiama reikšmė dėl to nenukenčia.

Meronimija. Analizuotuose lietuviškų kūrinių vertimuose rastas tik vienas meronimijos pavyzdys, sudarantis 1,1% visų vertimo atvejų. Itališkus būdvardinius dūrinius verčiant į lietuvių kalbą, ši procedūra netaikyta.

12) vienmarškinis apeina aplink namą, apžiūri sniege neaiškius pėdsakus. [Šal, 63]	fa il giro della casa in maniche di camicia , esamina le tracce poco chiare nella neve. [Šal, 55]
---	--

Dūrinį *vienmarškinis* sudaro skaitvardis *vienas* ‚uno‘ ir daiktavardis *marškiniai* ‚camicia‘. Žodynuose fiksuojami tokie jo atitikmenys: ‚in maglietta‘ (LŽ2), ‚in camicia, senza giacca‘ (ŽŽ2). Vertėjas pasirinko meroniminį vertimą *in maniche di camicia* (paž. ‚marškinių rankovėse‘). Tai italų kalboje vartojamas junginys, įtrauktas į vienakalbius žodynus ir turintis tą pačią reikšmę kaip *vienmarškinis*. Dėl tokio vertimo semantinis turinys nė kiek nenukenčia, nes kalbose skiriasi tik požiūrio taškas į tą patį dalyką.

Morfemų tvarkos keitimas. Priešingai nei daiktavardinių dūrinių atveju, analizuojant sudurtinių būdvardžių vertimą, rastas tik vienas morfemų tvarkos keitimo pavyzdys, kuris sudaro 1,1% visų šios kategorijos dūrinių vertimo atvejų. Sudurtinių būdvardžių vertime į lietuvių kalbą ši procedūra netaikyta.

13) Palyginti su juo, aš – Jonas Auksaburnis . [Par, 149]	In confronto a lui, io sono Giovanni Boccadoro . [Par, 131]
--	--

Dūrinys *Auksaburnis* yra sudarytas iš daiktavardžių *auksas* ‚oro‘ ir *burna* ‚bocca‘. Žindžiūtės-Michelini žodyne pateiktas tik vienas jo atitikmuo ‚boccadoro‘. Kadangi italų kalboje pažymins įprastai eina po pažymimojo žodžio, čia dėmuo, žymintis auksą, atsiduria po dėmens, žyminčio burną. Šiame pavyzdyje vartojamas dūrinys drauge yra ir tikrinis daiktavardis, krikščionių šventojo vardas, kuriuo jis buvo pramintas dėl savo iškalbos. Iki XIV a. plačiausiai jis buvo žinomas graikišku tos pačios sandaros ir reikšmės vardu *Crisostomo*, vėliau šis buvo išverstas į italų kalbą. Taigi egzistuoja dvi galimybės versti šį dūrinį į italų kalbą. Nors graikiškas variantas yra dažnesnis, *Boccadoro* taip pat yra tinkamas.

Verbalizacija. Ši gramatinio vertimo procedūra analizuotuose lietuviškuose romanuose pasitaikė tik vieną kartą ir sudarė 1,1% visų šios kategorijos dūrinių vertimo atvejų. Verčiant itališkus būdvardinius dūrinius ši procedūra netaikyta.

14) Rausvaplaukė , bet nedažyta, natūrali, ilgakojė [Par, 75]	Ha i capelli rossi , non tinti, naturali, con le gambe lunghe [Par, 66]
--	--

Dūrinį *rausvaplaukė* sudaro būdvardis *rausvas* ‚rossastro; rossiccio‘ ir daiktavardis *plaukai* ‚capelli‘. Žodynuose jo atitikmenys neteikiami. Kadangi itališkame sakinyje, priešingai nei lietuviškame, tarinys privalo būti išreikštas, vertėjai šiuo atveju ir pasirinko verbalizaciją *ha i capelli rossi* (paž. ‚turi raudonus plaukus‘). Tai vienas iš būtinųjų gramatinių keitimų, kurie keisdami gramatinę verčiamų žodžių formą, ištikimai perteikia reikšmę.

Šiame skyriuje aptartos procedūros leidžia nustatyti bendras dūrinių vertimo tendencijas italų ir lietuvių kalbose. Akivaizdu, kad verčiant tiek sudurtinius daiktavardžius, tiek būdvardžius, dažniausiai

pasitelkiamos sintetinio ir analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo bei parafrazės procedūros. Rečiausiai – meronimija, amplifikacija, holonimija, kultūrinė adaptacija, antoniminis vertimas, verbalizacija, pronominalizacija ir adverbizacija. Kai kuriais atvejais analizuojamą pavyzdį galima priskirti išsyk dviem (ar daugiau) procedūroms, todėl kitokia nei šiame darbe pasirinkta interpretacija galėtų pakeisti kai kuriuos iš čia pateiktų skaičių. Suprantant šį ribotumą vis tiek manytina, jog šis tyrimas gali prisidėti prie visiems priimtinos ir išsamios dūrinių vertimo metodologijos sukūrimo. Šiame darbe pasirinkta žvelgti giliau ir analizuoti ne gan plačias ir generalizuotas vertimo strategijas, o smulkesnes ir konkretesnes procedūras. Net jeigu jame ir neišvengta kai kurių netobulumų, tikimasi, kad tai gali atverti kelią naujam požiūriui į dūrinių vertimo problemas ir galimybes.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad autoriaus stiliaus ir kultūrinio savitumo išlaikymas vertimo tekste labai priklauso nuo kūriniuose vartojamos kalbos turtingumo, vertėjo atidos, kalbinio ir kultūrinio pasiruošimo. Stilių ir savitumą išlaikyti lengviausia buvo verčiant tuos romanus, kuriuose vartojama gana paprasta kalba, esama nedaug autorinės kūrybos ar retesnių, žodynuose nefiksuojamų dūrinių. Išskyrus keletą netikslių vertimų, tai gerai pasisėkė Baricco ir Radzevičiūtės romanų vertėjams.

Calvino ir Šaltenio romanų vertimą galėtume laikyti sudėtingesniais atvejais. Calvino kūrinys išsiskiria turtinga leksika, įvairių pasakojimo stilių derme ir didžiausia skirtingų dūrybos modelių vartoseną. Nors kai kuriais atvejais vertėja galėjo susidurti su iššūkiomis, autoriaus stilius ir kultūrinė informacija apskritai perteikti gana gerai. Šaltenio romanas buvo išskirtinis dėl aprašomo Lietuvos karo ir pokario, provincijos gyvenimo kolorito. Nors autorinių dūrinių čia nerasta, pasitaikė ne vienas realijas perteikiantis dūrinys, tačiau tik dalis jų į italų kalbą išversti išlaikant tikslią OK dūrinio reikšmę.

Parulskio ir Benni'o kūriniai labiausiai išsiskyrė autorinių dūrinių, puikiai charakterizuojančių šių rašytojų stilių, gausa. Verčiant Parulskio romaną, beveik visų autoriaus sugalvotų ar retesnių, žodynuose nefiksuojamų, sudurtinių žodžių reikšmės vertimo kalboje perteiktos tiksliai arba nusakytos tą pačią funkciją atliekančiomis parafrazėmis. Benni'o sukurti dūriniai neabejotinai tapo nemenku išbandymu knygos vertėjai. Beveik pusė jų vertimo kalboje buvo pakeisti ir, nors perteikė artimą, panašią reikšmę, bet ne visada atspindėjo autoriaus kūrybiškumą. Kultūrinės reikšmės vertimo kalboje dažniausiai buvo praleistos, adaptuotos lietuvių kalboje arba parafrazuotos, taigi neutralizuotos ir perteiktos netiksliai.

Aptarus vertimo procedūras ir jų tendencijas, toliau šiame darbe bus trumpai pristatytas dūrinių vertimo analizės metu sudarytas žodynėlis.

2.4 Žodynėlis

Šiais laikais pagrindinis vertėjų darbo instrumentas yra vienakalbiai žodynai (plg. Černiuvienė 2013: 97; Osimo 2011: 218-219). Juose fiksuojami išsamūs reikšmių aiškinimai ir gauseni, platesni kontekstą perteikiantys pavyzdžiai nei dvikalbiuose žodynuose. Tačiau ne visi vienakalbiai žodynai yra vienodai tikslūs. Šiek tiek panagrinėjus Didįjį lietuvių kalbos ir Treccani žodynus, matyti, kad juose pateikiami žodžių aiškinimai gerokai skiriasi. Paimkime, pavyzdžiui, žodžius *obuolys* ir *mela*. LKŽe pateikiami tokie su vaisiumi susiję paaiškinimai: „1. obelies vaisius; 2. apskritas obuolio pavidalo vaisius“⁵⁹. Kaip matyti, jie yra gana tautologiški ir užsienio vertėjui nepateikia konkretnės informacijos (net jei ir mažai tikėtina, kad vertėjui šio žodžio reikšmė būtų nežinoma). Menkai tepadedą ir daugiausia tarminiai iliustraciniai pavyzdžiai (*vakaras – ir eina obuoliuóosna; tik šakų nelaužykít, é óbuolius imat* ir kt.). O Treccani žodyne pateikiamas gerokai išsamesnis žodžio *mela* paaiškinimas: pasakoma, kad tai obels vaisius, įvardijamas botaninis pavadinimas, apibūdinama jo forma (apvalus, paplokščias, galuose turi bambos pavidalo įdubas), minkštimas (traškus, kartais miltingas), rūšys (vasariniai, rudeniai, žieminiai), išvardijamos populiaros veislės ir iš šio vaisiaus gaminami produktai (uogienės, sirupai, actas, sidras)⁶⁰. Taip kitakalbiui vertėjui, užmiršusiam ar nežinančiam šio žodžio reikšmės, suteikiama visa reikalinga informacija minimam vaisiui nustatyti, o LKŽe atveju jau tampa parankiau kliautis dvikalbiu žodynu, kuris iš karto pateikia to paties reiškinio pavadinimą savąja kalba.

Čia, savaime aišku, parodytas tik vienas pavyzdys ir daugeliu kitų atvejų Didžiajame lietuvių kalbos žodyne pateikiami tikslesni žodžių aiškinimai, tačiau tuo tik norėta parodyti, kad neverta visiškai sumenkinti ir dvikalbių žodynų reikšmės. Nuolatinis jų atnaujinimas, koregavimas ir plėtimas, idant būtų užtikrinta kuo aukštesnė šio įrankio kokybė, turėtų būti svarbus uždavinys, siekiant palengvinti vertėjo darbą ir pagerinti tarpkultūrinę komunikaciją. Todėl šio darbo prieduose (žr. priedas nr. 5) pateikiame glaustą analizuotuose kūriniuose rastų sudurtinių žodžių žodynėlį, kuris gali praversti vertėjams, ieškantiems geriausio vieno ar kito dūrinio atitikmens ar norintiems pasitikrinti, kaip tą patį žodį vertė kitas vertėjas. Kadangi kai kurie iš tų dūrinių (ar tam tikros jų reikšmės) nėra įtraukti į dvikalbius žodynus, tai gali tapti paskata atnaujinti bei papildyti jų medžiagą.

⁵⁹ LKŽe. *Obuolys*: <http://www.lkz.lt/?zodis=obuolys&id=21001340000>.

⁶⁰ Treccani (Vocabolario on line). *Mela*: <https://www.treccani.it/vocabolario/mela/>.

Išvados

Apibendrinus šio tyrimo rezultatus, galima pateikti tokias išvadas:

1. Itališkuose kūriniuose vyravo V+N, P+N ir sW+N tipo daiktavardiniai bei Adv+V, sW+Adj ir sW+V tipo būdvardiniai dūriniai. O lietuviškuose romanuose dažniausiai pasitaikė N+N, N+V, Adj+N modelio daiktavardiniai ir Adj+N, Num+N būdvardiniai dūriniai. Lietuviškų sudurtinių žodžių vartoseną šiuo atveju geriau atspindi gramatikose pateiktą sisteminių dūrybos aprašą. Italų kalboje gana nemažą dalį analizuotų žodžių sudaro gramatikose periferiniais laikomi dūriniai su klasikinės kilmės pusžodžiais. Atliktas tyrimas taip pat parodė, kad itališkuose romanuose vartojama kur kas daugiau būdvardinių dūrinių modelių, nei tai numato italų kalbos gramatikos.

2. Verčiant abiejų kalbų sudurtinius vardažodžius, dažniausiai pasitelktos sintetinio ir analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūros bei parafrazavimas. Abiejų kalbų daiktavardiniai dūriniai dažniausiai versti sintetiniu, o būdvardžiai – analitiniu būdu.

2.1. Ir itališkų, ir lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertime vyraujanti sintetinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūra leidžia teigti, kad ir vienus, ir kitus sudurtinius daiktavardžius įprasta versti vienašakniais paprastaisiais arba išvestiniais kitos kalbos žodžiais.

2.2. Sudurtinių būdvardžių atveju dominuojanti analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūra atskleidžia tendenciją būdvardinius dūrinius vertimo tekste perteikti kelių žodžių junginiais. Paprastai tokį pasirinkimą lemia italų kalboje įprasti būdvardžio funkciją atliekantys žodžių junginiai (pvz., *keturaukštis* → *a quattro ripiani*; *šleivakojė* → *con le gambe storte*). O tarp itališkų būdvardžių gausiai pasitaikęs dūrinys *qualsiasi* nulėmė dažną šios procedūros taikymą verčiant ir į lietuvių kalbą.

2.3. Parafrazės bene geriausiai atskleidžia kūrybines vertėjo paieškas, kai dėl gramatinių, kultūrinių ar kontekstinių priežasčių OK dūrinys vertimo kalboje turi būti įvardytas kitais žodžiais. Tendencija gana dažnai rinktis šią vertimo procedūrą rodo, kad tarp kalbų neretai pasitaikantys skirtumai reikalauja nemažos vertėjo išmonės ir atidumo, jautrumo abiejų tekstų atžvilgiu.

3. Ištyrus skirtingus abiejų kalbų dūrinių vertimo atvejus, nustatyta, kad:

3.1. Kaip buvo tikimasi išsikeltoje hipotezėje, dalis, t. y. 13,5% itališkų ir 8,5% lietuviškų, daiktavardinių dūrinių iš tiesų buvo išversti kitos kalbos dūriniu. Antroji hipotezė pasitvirtino tik iš dalies: itališki daiktavardiniai dūriniai į lietuvių kalbą dažniausiai buvo verčiami išvestiniu (35,3%) o lietuviški dūriniai į italų kalbą – paprastuoju žodžiu (43,3%). Tai rodo, kad tų pačių tikrovės objektų

ir reiškinių, kurie būtų įvardijami sudurtiniais žodžiais, abiejose kultūrose yra nedaug. Italų ir lietuvių kalbos yra ne giminiškos, ne kaimyninės, kultūriškai nevienodos, o tai ir lemia kalbinius skirtumus.

3.2. Tik 2,6% itališkų ir 5,6% lietuviškų būdvardinių dūrinių buvo verčiami kitos kalbos dūriniu. Ir itališki, ir lietuviški sudurtiniai būdvardžiai į kitą kalbą dažniausiai verčiami žodžių junginiu (atitinkamai 44,7% ir 53,4 %), perteikiant OK dūrinio dėmenis keliais vertimo kalbos žodžiais. Tai dažniausiai lemia atitikmenų asimetriškumas ir nevienodos kalbų dūrybos galimybės: kas vienoje kalboje ekonomiškai išreiškiama dūriniu, kitoje kalboje nusakoma analitiniu būdu. Būdvardinių dūrinių vertimo atveju antroji hipotezė nepasitvirtino.

4. Tiriamojame medžiagoje pasitaikę netikslūs vertimo atvejai dažniausiai buvo nulemti kultūrinių kalbų skirtumų: vienoje kalboje neegzistuojanti ar nusistovėjęs, plačiai vartojamo pavadinimo neturinti realija į kitą kalbą buvo verčiama kultūrine adaptacija (architrave → *langinės*; *tresette* → *durnius*) arba kokiu nors netolimos reikšmės žodžiu (*passamontagna* → *gobtuvas*; *raudonviršis* → *rossella*). Kai kurie netikslumai atsirado ir dėl to, kad vertėjai neteisingai interpretavo dūrinio reikšmę (*malagrazia* → *negrakštumas*; *malūnsparnis* → *pala di mulino*). Taip pat aptikta ir paprasčiausių neapdairumo klaidų (*penktadienis* → *lunedì*; *vienaragis* → *cameleoparda*).

5. Vienas pagrindinių šio darbo ribotumų – nevienoda dūrinio samprata kalbose, paskatinusi susiaurinti itališką tiriamosios medžiagos dalį ir priartinti ją prie lietuvių kalbai būdingo dūrybos standarto. Todėl ateities tyrimuose būtų naudinga pažvelgti į šį klausimą ir iš italų kalbos perspektyvos, kuri galėtų atskleisti kitokius rezultatus. Tolimesni šios srities tyrimai taip pat galėtų apimti kitų žanrų ir stilių tekstus – galbūt tokia analizė parodytų tam tikrus dūrinių vertimo skirtumus, priklausančius nuo teksto pobūdžio. Dūrinių vertimą būtų prasminga palyginti ir platesniame romanų ir baltų kalbų kontekste, kur, tikėtina, išryškėtų bendresnių vertimo tendencijų.

Literatūra

1. Ambrazas, Saulius 1993. *Daiktavardžių darybos raida* I t. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
2. Bisetto, Antonietta, Scalise, Sergio 2005. The Classification of Compounds. *Lingue e linguaggio* Vol. 2: 319-332. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
https://www.academia.edu/37476957/THE_CLASSIFICATION_OF_COMPOUNDS
3. Cerri, Adriano 2018. Lietuvių literatūros vertimai į italų kalbą: dešimtmečio apžvalga (2008–2018). *Vertimo studijos* vol. 11: 100-110. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 2 d.
<https://www.zurnalai.vu.lt/vertimo-studijos/article/view/12603/11128>
4. Černiuvienė, Liucija 2013. *Vertimo minties raida Europoje*. Vilnius: Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2013_Mokomoji_knyga_Europos_vertimo_minties_raidai.pdf
5. Deltuvaitė, Eglė, Klioštoraitytė, Rasa 2013. Realijų perteikimas C. Collodi *Pinokio* nuotykių vertime į lietuvių kalbą. *Vertimo studijos* vol. 6: 115-129. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 2 d.
<https://www.zurnalai.vu.lt/vertimo-studijos/article/view/10549/8556>
6. Dovydenas, Artūras 2019. *Anglų-Lietuvių buriavimo terminų aiškinamasis žodynas*. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
http://www.buriavimomokykla.sailing.lt/Zodynelis_terminai_lietuviskai.htm
7. Eco, Umberto. *Dire quasi la stessa cosa. Esperienze di traduzione*. Milano: Bompiani, 2003.
8. Fabb, Nigel 2001. Compounding. In: *The Handbook of Morphology*. Spencer, Andrew and Zwicky, Arnold M. (eds). Blackwell Publishing: 51-62. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. balandžio 15 d.
<https://doi.org/10.1002/9781405166348.ch3>
9. Foroudi, Layli 2017. Design classic: the bevelled glass by Vera Mukhina. *Financial Times*. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. balandžio 20 d.
<https://www.ft.com/content/91c11118-550e-11e7-9fed-c19e2700005f>
10. Haspelmath, Martin, Sims, Andrea D. 2010. *Understanding Morphology*. Jungtinė Karalystė: Hodder Education. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 20 d.

<https://arkitekturadellenguaje.files.wordpress.com/2012/12/understanding-morphology-second-edition.pdf>

11. Inčiuraitė, Lina 2013. Kognityvinis požiūris į žodžių darybą. *Taikomoji kalbotyra 2*: 1-24. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
<https://www.journals.vu.lt/taikomojikalbotyra/article/view/17257>
12. Inčiuraitė-Noreikienė, Lina 2015. Lietuvių kalbos dūriniai su neoklasikiniais dėmenimis. *Baltistica L(2)*: 245-259. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 3 d.
<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:15016329/datastreams/MAIN/content>
13. Jacomuzzi, Vincenzo, Milani, Maria Rosaria, Sauro, Francesca Romana 2010. *Trame del testo e dell'immaginario* Vol. A. Torino: SEI. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. balandžio 23 d.
https://cdn2.scuolabook.it/Uploaded/sei_03019A_preview/sei_03019A_preview.pdf
14. Klioštoraitytė, Rasa, Spurgevičiūtė, Lina 2010. Apie keiksmažodžių vertimą iš italų kalbos į lietuvių kalbą: I. Calvino romano *Vorų lizdų takais* keiksmažodžių vertimo analizė. *Vertimo studijos* vol. 3: 84-92. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 2 d.
<https://www.zurnalai.vu.lt/vertimo-studijos/article/view/10591/8598>
15. La storia del tresette. *Vivere fano. Il quotidiano della città e del territorio* (2020-11-17). Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://vivere.me/bCi5>
16. Lanza, Stefano M. 2009. Dėl trijų skolinių iš italų kulinarijos. *Kalbos kultūra* 82: 308-316. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 3 d.
<http://journals.iki.lt/bendrinekalba/article/view/323/388>
17. Lanza, Stefano M. 2009. *Italų kilmės žodžiai (italizmai) ir jų adaptacija lietuvių kalboje*. Daktaro disertacija (mokslinė vadovė prof. dr. Danguolė Mikulėnienė). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 3 d.
<http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2081715/datastreams/MAIN/content>
18. Lanza, Stefano M. 2011. Morfologinė italizmų adaptacija lietuvių kalboje. *Kalbos kultūra* 84: 202-213. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 3 d.
<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367181199567/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
19. Leonavičienė, Aurelija 2014. *Kultūrinių teksto reikšmių interpretacija ir vertimas*. Kaunas: KTU leidykla Technologija.

20. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas. *Mėsgalvis*. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<http://naujazodziai.lki.lt/Index.asp?zodis=m%C4%97sgalvis&id=6115>
21. LKŽe – Lietuvių kalbos žodynas (I–XX, 1941–2002), elektroninis variantas. Vyr. redaktorė G. Naktinienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, atnaujinta versija, 2008. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 22 d.
www.lkz.lt
22. Louw, Theo A. W. van der 2007. *Transformation in the Septuagint. Towards an Interaction of Septuagint Studies and Translation Studies*. Leuven: Peeters. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. balandžio 21 d.
https://books.google.lt/books?id=F6DHBsnDnwoC&pg=PR9&hl=lt&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false
23. Lûdskanov, Aleksandăr 2008. *Un approccio semiotico alla traduzione. Dalla prospettiva informatica alla scienza traduttiva*. A cura di B. Osimo. Milano: Hoepli.
24. Masini, Francesca 2019. Compounds and multi-word expressions in Italian. In: *Complex Lexical Units* (edit. Barbara Schlücker). De Gruyter. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 10 d.
<https://doi.org/10.1515/9783110632446-006>
25. Micheli, Maria Silvia 2018. *Composizione italiana in diacronia. Le parole composte dell'italiano nel quadro della Morfologia delle Costruzioni*. Tesi di dottorato (tutor Elisabetta Ježek). Università degli studi di Pavia & Università degli studi di Bergamo (a. a. 2017/2018). Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. balandžio 21 d.
https://aisberg.unibg.it/retrieve/handle/10446/128637/272374/TDUnibg_Micheli-MariaSilvia.pdf
26. Munday, Jeremy 2012. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London, New York: Routledge. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
https://www.academia.edu/35098158/Introducing_Translation_Studies_Theories_and_Applications
27. Murmulaitytė, Daiva 2019. Lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių naujadara ir bendrinės kalbos normos. *Baltų filologija XXVIII* (2): 107-122. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
<https://doi.org/10.22364/bf.28.2.03>

28. Ortega y Gasset, José (1939) 2012. Vertimo skurdas ir spindesys. *Metai* Nr. 10. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
<http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/727-2012-m-nr-10-spalis/7047-jose-ortega-y-gasset-vertimo-skurdas-ir-spindesys>
29. Osimo, Bruno 2011. *Manuale del traduttore*. Milano: Hoepli. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 9 d.
<https://docplayer.it/68877495-Manuale-del-traduttore.html>
30. Pažūsis, Lionginas 2014. *Kalba ir vertimas*. Vilnius: Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
http://www.vsk.flf.vu.lt/upl/File/knygos/Kalba_ir_vertimas.pdf
31. Petravičius, Leonas. Vertimo istorija (paskaitų Vilniaus universitete medžiaga). Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 20 d.
<https://www.llvs.lt/vertimo-kritika/263>
32. Pierini, Patrizia 2015. Translating English compound adjectives into Italian: problems and strategies. *The International Journal for Translation & Interpreting Research* Vol. 7 No. 2: 17-29. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
<http://www.trans-int.org/index.php/transint/article/view/429>
33. Ragaišienė, Irena 2008. Intertekstualumo ir kultūrinės informacijos perteikimo problemos Helenos Fielding Bridžitos Džouns dienoraščio vertime į lietuvių kalbą. *Kalbų studijos* 13 nr.: 44-50. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta 2021 m. gegužės 7 d.
<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163762973/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
34. Rutkienė, Lina 2019. Hibridiniai statybos terminijos dūriniai su klasikiniais prepoziciniais sietiniais kamienais. *Terminologija* (26): 140-161. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 3 d.
<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2019~1589395471814/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
35. Scalise, Sergio 1994. *Morfologia*. Bologna: Il Mulino.
36. Scalise, Sergio, Bisetto, Antonietta 2008. *La struttura delle parole*. Bologna: Il Mulino.
37. Serianni, Luca 1991. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria*. UTET università.
38. Serianni, Luca, Della Valle, Valeria, Patota, Giuseppe 1996. *Lingua Italiana : La Norma, L'uso, I Testi*. Milano: Archimede.

39. Stundžia, Bonifacas 2017. Dvikalbė Mažosios Lietuvos raštija ir daiktavardžių dūriniai XVII-XVIII a. *Gimtasis žodis* (rugsėjis): 3-7.
40. Stundžia, Bonifacas, Jarmalavičius, Dalius 2019. *Daiktavardžių dūryba vokiškuose XVII-XVIII a. baltų kalbų žodynuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
41. Štekauer, Pavol and Lieber, Rochelle (eds.) 2005. *Handbook of Word-Formation*. Dordrecht (The Netherlands): Springer.
42. Tarptautinių žodžių žodynas (TŽŽ). *Stacionaras*. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://tzz.lt/s/stacionaras/>
43. Tóth, Gabriella 2010. „Tendenze della formazione delle parole nell’italiano contemporaneo: la composizione“. *Verbum Analecta Neolatina* XII/2: 517-532. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 15 d.
<http://www.verbum-analectaneolatina.hu/pdf/12-2-22.pdf>
44. Treccani. *Avanspettacolo* in Enciclopedia on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/enciclopedia/avanspettacolo/>
45. Treccani. *Compleanno* in Vocabolario on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/compleanno/>
46. Treccani. *Composizione* in Enciclopedia dell’Italiano (2010). Claudio Iacobini. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 11 d.
[https://www.treccani.it/enciclopedia/composizione_\(Enciclopedia-dell%27Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/composizione_(Enciclopedia-dell%27Italiano)/)
47. Treccani. *Condottiero* in Vocabolario online. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/condottiero>
48. Treccani. *Cravatta* in Enciclopedia italiana (1931). Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
https://www.treccani.it/enciclopedia/cravatta_%28Enciclopedia-Italiana%29/
49. Treccani. *Impresa* in Vocabolario on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/impresa/>

50. Treccani. *Interstizio* in Vocabolario online. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/interstizio>
51. Treccani. *Mela* in Vocabolario on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/mela/>
52. Treccani. *Pianoforte* in Enciclopedia on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/enciclopedia/pianoforte/>
53. Treccani. *Sopra-, sovra-* in La grammatica italiana (2012). Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
https://www.treccani.it/enciclopedia/sovra-sopra_%28La-grammatica-italiana%29/
54. Treccani. *Soprabito* in Vocabolario on line. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.treccani.it/vocabolario/soprabito/>
55. Treccani. *Suffissi peggiorativi* in La grammatica italiana (2012). Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
[https://www.treccani.it/enciclopedia/suffissi-peggiorativi_\(La-grammatica-italiana\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/suffissi-peggiorativi_(La-grammatica-italiana)/)
56. Ulozienė, Paulina, Leonavičienė, Aurelija 2020. Lyginamoji italų ir prancūzų meninių tekstų leksinių analitinių konstrukcijų vartojimo ir vertimo į lietuvių kalbą analizė. *Darnioji daugiakalbystė (Sustainable Multilingualism)* 16: 175-204. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 2 d.
<https://doi.org/10.2478/sm-2020-0009>
57. Umbrasas, Alvydas 2018. Informatikos ir kompiuterijos terminai naujadarai. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Kolektyvinė monografija (A. Auksoriūtė, J. Gaivenytė-Butler, S. Labanauskienė, A. Mitkevičienė, R. Stunžinas, A. Umbrasas, P. Zemlevičiūtė). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. 94–149.
58. Urbutis, Vincas 1965. Daiktavardžių daryba. In: Kazys Ulvydas (red.). *Lietuvių kalbos gramatika* (I tomas). Vilnius: Mintis.
59. Urbutis, Vincas 1978. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo.
60. Urbutis, Vincas, 1994. Daiktavardžių daryba. In: Vytautas Ambrazas (red.) *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

61. Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana. *Tressette, Tresette*. Prieiga per internetą. Paskutinį kartą žiūrėta: 2021 m. gegužės 21 d.
<https://www.etimo.it/?term=tressette>

Šaltiniai

1. Baricco, Alessandro 2014. *Questa storia*. In collana “Universale economica”. Milano: Feltrinelli.
2. Baricco, Alessandro 2007. *Toji istorija*. Vert. Inga Tuliševskaitė. Vilnius: Alma littera. Vert. Inga Tuliševskaitė.
3. Benni, Stefano 2006. *Baras po jūra*. Vilnius: Tyto alba. Vert. Kristina Nastopkaitė.
4. Benni, Stefano 2015. *Il bar sotto il mare*. In collana “Universale economica”. Milano: Feltrinelli. Elektroninė Kindle edition versija.
5. Calvino, Italo 2006. *Jeigu keleivis žiemos naktį*. Vilnius: Baltos lankos. Vert. Asta Žūkaitė.
6. Calvino, Italo 2002. *Se un viaggiatore una notte d’inverno*. In collana “La Biblioteca di Repubblica: Novecento” (4). Roma: Repubblica.
7. Lanza, Stefano M. 2010. *Italų-lietuvių kalbų žodynas. Dizionario italiano-lituano*. Kaunas: Aesti.
8. Lanza, Stefano M. 2003. *Lietuvių-italų kalbų žodynas. Dizionario lituano-italiano*. Vilnius: Tyto alba.
9. Parulskis, Sigitas 2005. *Tre secondi di cielo*. Milano: Isbn edizioni. Vert. Birutė Žindžiūtė-Michelini ir Guido Michelini.
10. Parulskis, Sigitas 2002. *Trys sekundės dangaus*. Vilnius: Baltos lankos.
11. Petrauskas, Valdas 1993. *Italų-lietuvių kalbų žodynas. Dizionario italiano-lituano*. Vilnius: Žodynas.
12. Radzevičiūtė, Undinė 2018. *Pesci e draghi*. Milano: Mimesis edizioni. Vert. Adriano Cerri.
13. Radzevičiūtė, Undinė 2013. *Žuvys ir drakonai*. Vilnius: Baltos lankos.
14. Šaltenis, Saulius 2019. *Diario di una principessa ebrea*. Novi Ligure: Joker. Vert. Pietro U. Dini.
15. Šaltenis, Saulius 2015. *Žydų karalaitės dienoraštis*. Vilnius: Tyto alba.
16. Žindžiūtė-Michelini, Birutė 2009. *Italų-lietuvių, lietuvių-italų kalbų žodynas*. Vilnius: Žodynas.
17. Žindžiūtė-Michelini, Birutė 2005. *Lietuvių-italų kalbų žodynas. Dizionario lituano-italiano*. Vilnius: Žodynas.

Dūriniai ir jų atitikmenys italų ir lietuvių kalbose (remiantis moderniosios prozos vertimais) (santrauka)

Dėl Italijoje vis augančio susidomėjimo lietuvių literatūra ir neslopstančio itališkų kūrinių populiarumo Lietuvoje vertimų tyrimai kalbiniu ir kultūriniu požiūriu yra labai svarbūs, siekiant užtikrinti kiek galima aukštesnę vertimų kokybę.

Šio MA darbo *objektas* – itališki ir lietuviški sudurtiniai vardažodžiai ir jų atitikmenys moderniosios prozos vertimuose.

Tyrimo tikslas – išanalizavus po tris italų ir lietuvių autorių kūrinius bei jų vertimus, nustatyti dūrinių vertimo procedūras ir jų tendencijas.

Tikslui pasiekti išsikelti šie *uždaviniai*:

1. Iš tyrimui pasirinktų prozos kūrinių išrinkti vardažodinius dūrinius, išanalizuoti jų dūrybos modelius, nustatyti vartosenos bei vertimo tendencijas.
2. Išsiaiškinti, kokias dūrinių vertimo procedūras vertėjai taiko dažniausiai ir kaip jomis perteikiama originalo dūrinio semantika.
3. Palyginti itališkų ir lietuviškų dūrinių vertimą, nustatyti skirtumus ir panašumus.
4. Sukurti dvikalbį visų analizuotų dūrinių žodynėlį, galintį padėti vertėjams surasti geriausią dūrinio atitikmenį, kurio kartais nefiksuoja didieji žodynai, ir pasiūlyti kai kurių sudurtinių žodžių reikšmių įtraukimą į dvikalbius žodynus.

Darbe ieškota atsakymų į šiuos *tiriamuosius klausimus*: kokie dūrybos tipai vyrauja abiejų kalbų kūriniuose? Kokie atitikmenys renkamiesi verčiant paprastus ir nestandartinius dūrinius? Kurios dūrinių vertimo procedūros pasitelkiamos dažniausiai ir kokias tendencijas jos atskleidžia? Kaip, pasirinkus vieną ar kitą procedūrą, buvo išlaikytas autoriaus kalbos ir kultūrinis savitumas, ar jis tinkamai perteikiamas?

Siekiant į juos atsakyti, buvo taikomi sinchroninės darybinės analizės, gretinamosios kalbinės analizės vertimo aspektu ir kalbinės kokybinės analizės *metodai*.

Remiantis teorine medžiaga, buvo išsikeltos dvi *hipotezės*:

1. Dalis itališkų ir lietuviškų dūrinių bus perteikti atitinkamu kitos kalbos dūriniu.
2. Didžioji dalis dūrinių atitikmenų abiejose kalbose bus vediniai.

Pirmoji hipotezė pasitvirtino, nors tokie dūriniai ir sudarė negausią grupę visų vertimo atvejų. Antroji pasitvirtino tik iš dalies: itališki dūriniai į lietuvių kalbą iš tiesų daugiausiai versti išvestiniais žodžiais, o lietuviški dūriniai į italų kalbą dažniau perteikti paprastaisiais žodžiais.

Tiriamąją medžiagą sudaro 225 skirtingi itališki ir 279 lietuviški sudurtiniai žodžiai. Medžiaga surinkta iš trijų itališkų ir trijų lietuviškų kūrinių bei jų vertimo atitinkamai į lietuvių ir italų kalbas. Darbe analizuojami kūriniai: Alessandro Baricco *Questa storia*, Stefano Benni *Il bar sotto il mare*, Italo Calvino *Se un viaggiatore una notte d'inverno*, Sigito Parulskio *Trys sekundės dangaus*, Undinės Radzevičiūtės *Žuvis ir drakonai*, Sauliaus Šaltenio *Žydų karalaitės dienoraštis*.

Teorinėje magistro darbo dalyje apžvelgta dūrybos samprata ir probleminiai jos aspektai, trumpai pristatyti keli dūrinių klasifikacijos būdai ir aptartos vertimo strategijos bei jas sudarančios vertimo procedūros.

Tiriamajoje darbo dalyje nagrinėti pasirinktuose kūriniuose rastų dūrinių modeliai ir jų atitikmenys vertimo kalboje, didelis dėmesys buvo skirtas vertimo procedūroms bei jų tendencijoms.

Svarbiausios *tyrimo* išvados:

1. Itališkuose kūriniuose vyravo V+N, P+N ir sW+N tipo daiktavardiniai bei Adv+V, sW+Adj ir sW+V tipo būdvardiniai dūriniai. O lietuviškuose romanuose dažniausiai pasitaikė N+N, N+V, Adj+N modelio daiktavardiniai ir Adj+N, Num+N būdvardiniai dūriniai. Lietuviškų sudurtinių žodžių vartoseną šiuo atveju geriau atspindi gramatikose pateiktą sisteminę dūrybos aprašą.
2. Verčiant abiejų kalbų sudurtinius vardažodžius, dažniausiai pasitelktos sintetinio ir analitinio semantinių komponentų distribucijos keitimo procedūros bei parafravimas. Abiejų kalbų daiktavardiniai dūriniai dažniausiai versti sintetiniu, o būdvardžiai – analitiniu būdu.
3. 13,5% itališkų ir 8,5% lietuviškų daiktavardinių dūrinių buvo išversti kitos kalbos dūriniu. Apskritai, itališki daiktavardiniai dūriniai analizuotuose kūriniuose dažniausiai buvo verčiami išvestiniu (35,3%) o lietuviški – paprastuoju žodžiu (43,3%).
4. Tik 2,6% itališkų ir 5,4% lietuviškų būdvardinių dūrinių buvo verčiami kitos kalbos dūriniu. Ir itališki, ir lietuviški sudurtiniai būdvardžiai į kitą kalbą dažniausiai verčiami žodžių junginiu (atitinkamai 44,7% ir 53,4%), išskaidant OK dūrinio dėmenis keliuose vertimo kalbos žodžiuose.

Šis darbas gali būti naudingas visiems, besidomintiems gretinamąja kalbotyra, vertimu ar žodžių daryba.

Raktažodžiai: dūriniai, sudurtiniai daiktavardžiai, sudurtiniai būdvardžiai, italų kalba, lietuvių kalba, vertimas, vertimo procedūros, dūrinių semantika.

Compounds and Their Equivalents in Italian and Lithuanian Languages Based on the Translation of Modern Prose (Summary)

Due to the increasing interest in Lithuanian literature in Italy and the stable popularity of Italian novels in Lithuania, it is very important to investigate and ensure the linguistic and cultural quality of these translations. In the past few years, the research of compounds has received more and more attention, but in Lithuania it still has not been developed widely yet. That is why *the object* of this MA thesis are Italian and Lithuanian compounds and their equivalents in the target language.

The main goal of this research is to carry out the analysis of three Italian and three Lithuanian novels and to define tendencies of translation procedures while translating nominal and adjectival compounds from Lithuanian to Italian and vice versa.

To reach this goal, the following *tasks* were chosen:

1. To gather all the nominal and adjectival compounds in the analysed novels, to examine the patterns of compounding and to define their tendencies of usage and translation.
2. To find out which translation procedures are used the most and how they render the semantics of the source language compounds.
3. To compare the translation of Italian and Lithuanian compounds and to define their similarities and differences.
4. To create a small Italian-Lithuanian, Lithuanian-Italian dictionary of compound words found in the chosen material.

The research aims to answer the following *questions*: which compounding patterns dominate in the selected novels? Which equivalents are being chosen while translating standard and non-standard compounds? Which translation procedures are the most common and what tendencies do they reveal? How did the translators manage to render the peculiarity of author's style and cultural background?

The *methods* applied in this research were synchronic word-formation analysis, qualitative comparative linguistic analysis regarding the translation and qualitative linguistic analysis.

The hypotheses for this research are the following:

1. A part of Italian and Lithuanian compounds will be replaced by other compounds in the target language.
2. The majority of the compound equivalents in both languages will be derived words.

The research confirmed the first hypothesis, while the second was confirmed only in part. The majority of Italian compounds was actually replaced by derived words in the target language, but Lithuanian compounds more frequently were translated using simple words.

The research material consists of 225 unique Italian and of 279 unique Lithuanian compounds. This material was gathered from three Italian novels, three Lithuanian novels and their respective translations in Lithuanian and Italian languages. The novels chosen for this thesis were *Questa storia* by Alessandro Baricco, *Il bar sotto il mare* by Stefano Benni, *Se un viaggiatore una notte d'inverno* by Italo Calvino, *Trys sekundės dangaus* by Sigitas Parulskis, *Žuvys ir drakonai* by Undinė Radzevičiūtė and *Žydy karalaitės dienoraštis* by Saulius Šaltenis.

The theoretical part of the master's thesis was dedicated to the concept of compounding and its problems and a brief presentation of classifications of compounds and translation procedures.

The research part was dedicated to the analysis of compounding patterns found in the above-mentioned novels and their equivalents in the target language and to the examination of translation procedures and their tendencies.

The main **conclusions** of the study are the following:

1. In the Italian novels V+N, P+N, sW+N nominal compounds and Adv+V, sW+Adj, sW+V adjectival compounds were predominant. The majority of Lithuanian nominal compounds belonged to the N+N, N+V, Adj+N patterns while the majority of adjectival compounds were of the Adj+N and Num+N type. The usage of Lithuanian compounds better reflects the grammatical standard than the usage of Italian compounds.

2. The most common translation procedure of the nominal compounds in both languages is synthetic change of the distribution of semantic components, whereas the adjectival compounds tend to be translated using the analytic change of the distribution of semantic components.

3. 13,5% of Italian nominal compounds and 8,5% of Lithuanian nominal compounds were translated using the target language compounds. The majority of Italian nominal compounds were translated in Lithuanian using the derived nouns (35,3%), while the biggest part of Lithuanian nominal compounds was translated in Italian using the simple nouns (43,3%).

4. Only 2,6% of Italian adjectival compounds and 5,4% of Lithuanian adjectival compounds were translated using the target language compounds. The adjectival compounds of both languages tend to be translated using the combination of words (respectively 44,7% and 53,4 %).

This paper might be useful for anyone whose interests are comparative linguistics, translation or word-formation.

Key words: compounds, nominal compounds, adjectival compounds, Italian language, Lithuanian language, translation, translation procedures, semantics of compounds.

Sutrumpinimai

Adj – būdvardis

AdjP – būdvardinė frazė

Adv –rieveiksmis

Bar – Alessandro Baricco *Questa storia / Toji istorija*.

Ben – Stefano Benni *Il bar sotto il mare / Baras po jūra*.

Cal – Italo Calvino *Se un viaggiatore una notte d'inverno / Jeigu keleivis žiemos naktį*.

LŽ1 – Stefano Lanza *Italų-lietuvių kalbų žodynas. Dizionario italiano-lituano*.

LŽ2 – Stefano Lanza *Lietuvių-italų kalbų žodynas. Dizionario lituano-italiano*.

N – daiktavardis

NP – daiktavardinė frazė

Num – skaitvardis

P – prielinksnis

Par – Sigitas Parulskis *Trys sekundės dangaus / Tre secondi di cielo*.

PartP – dalyvinė frazė

Past Part – būtojo laiko dalyvis

PP – prielinksninė frazė

Pro –rieveiksmis

PŽ – Valdas Petrauskas *Italų-lietuvių kalbų žodynas. Dizionario Italiano-Lituano*.

Rad – Undinė Radzevičiūtė *Žuvys ir drakonai / Pesci e draghi*.

SSB – skirtingi sudurtiniai būdvardžiai

SSD – skirtingi sudurtiniai daiktavardžiai

SVA – skirtingi vertimo atvejai

sW – pusžodis

Šal – Saulius Šaltenis *Žydu karalaitės dienoraštis / Diario di una principessa ebrea*.

V – veiksmažodis

VP – veiksmažodinė frazė

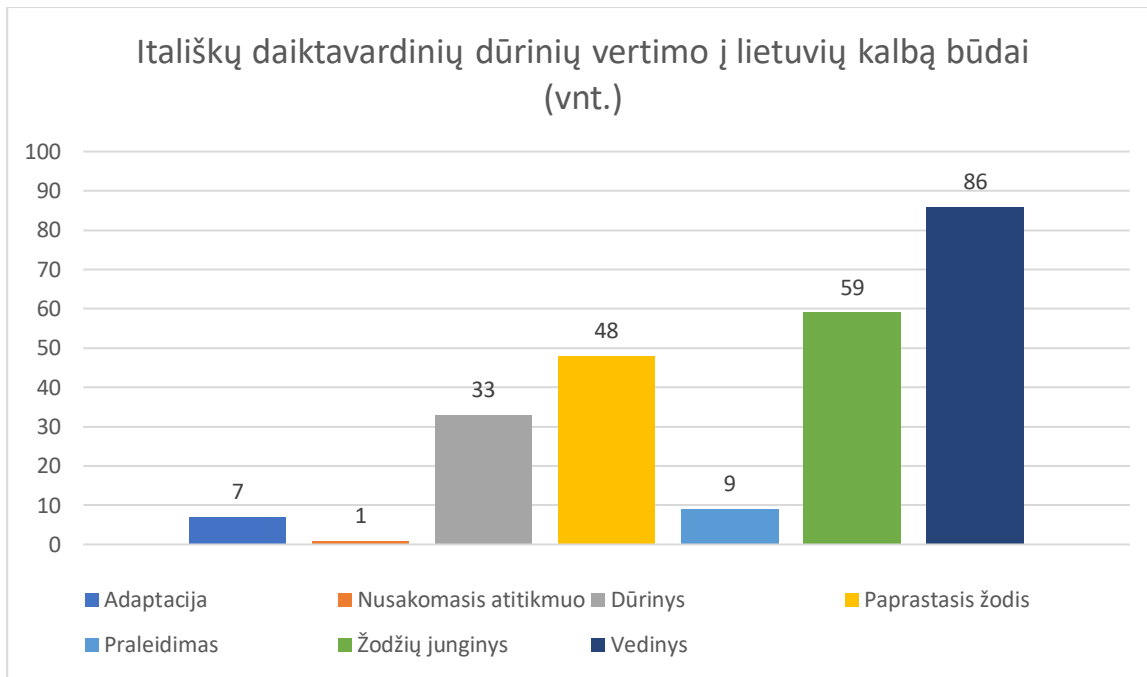
ŽŽ1 – Birutė Žindžiūtė-Michelini *Italų-lietuvių, lietuvių-italų kalbų žodynas. Dizionario italiano-lituano, lituano-italiano*.

ŽŽ2 – Birutė Žindžiūtė-Michelini *Lietuvių-italų kalbų žodynas. Dizionario lituano-italiano*.

PRIEDAI

Priedas nr. 1

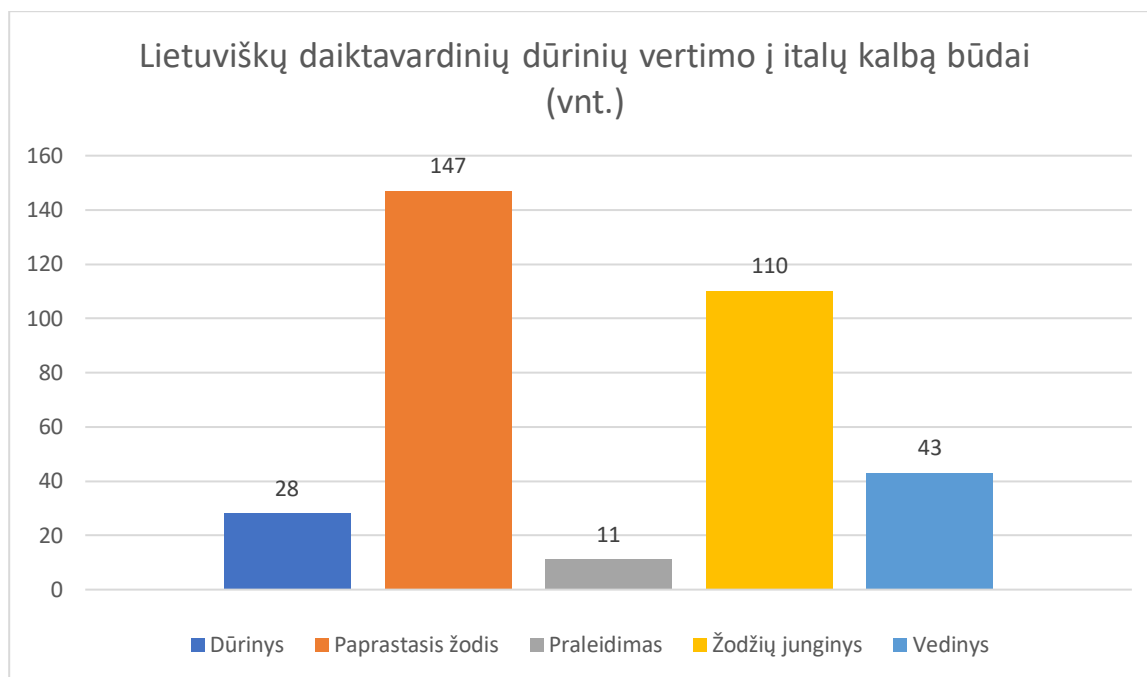
Itališkų daiktavardinių dūrinių vertimo į lietuvių kalbą būdai buvo adaptacija (2,8%), nusakomasis atitikmuo (0,4%), vertimo kalbos dūrinys (13,5%), paprastasis žodis (19,7%), praleidimas (3,7%), žodžių junginys (24,2%) ir vedinys (35,3%).

5 pav. Itališkų daiktavardinių dūrinių vertimo į lietuvių kalbą būdai

Priedas nr. 2

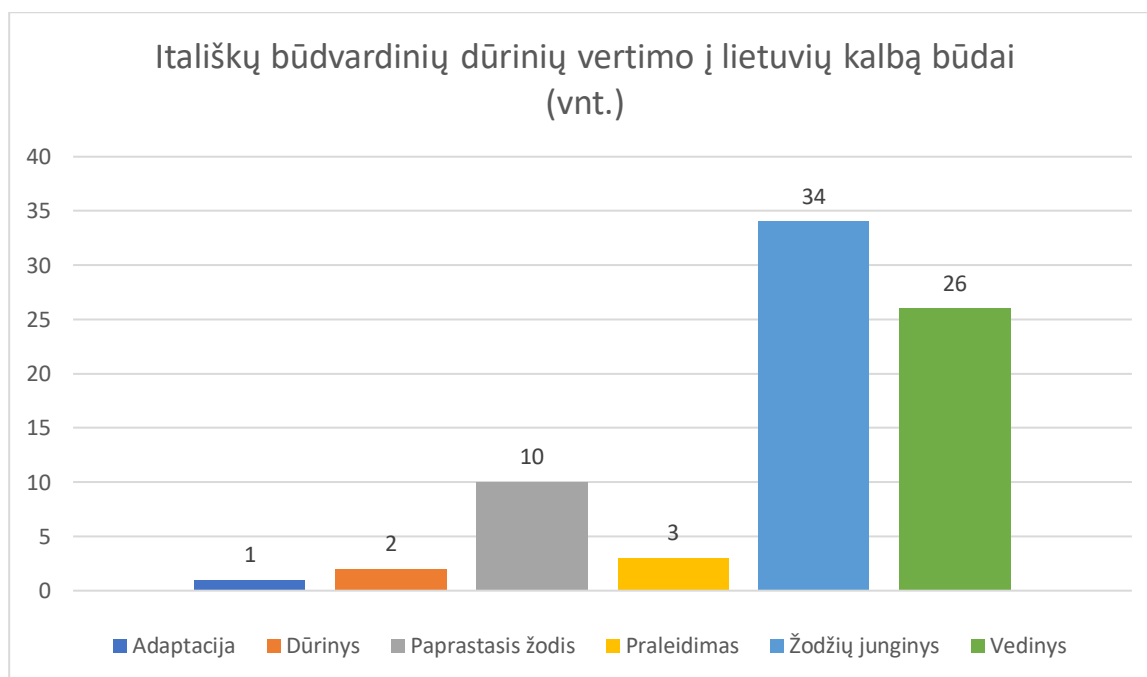
Lietuviški daiktavardiniai dūriniai į italų kalbą buvo versti dūriniu (8,2%), paprastuoju žodžiu (43,3%), praleidžiant (3,2%), žodžių junginiu (32,4%) ir vediniu (12,6%).

6 pav. *Lietuviškų daiktavardinių dūrinių vertimo į italų kalbą būdai*

Priedas nr. 3

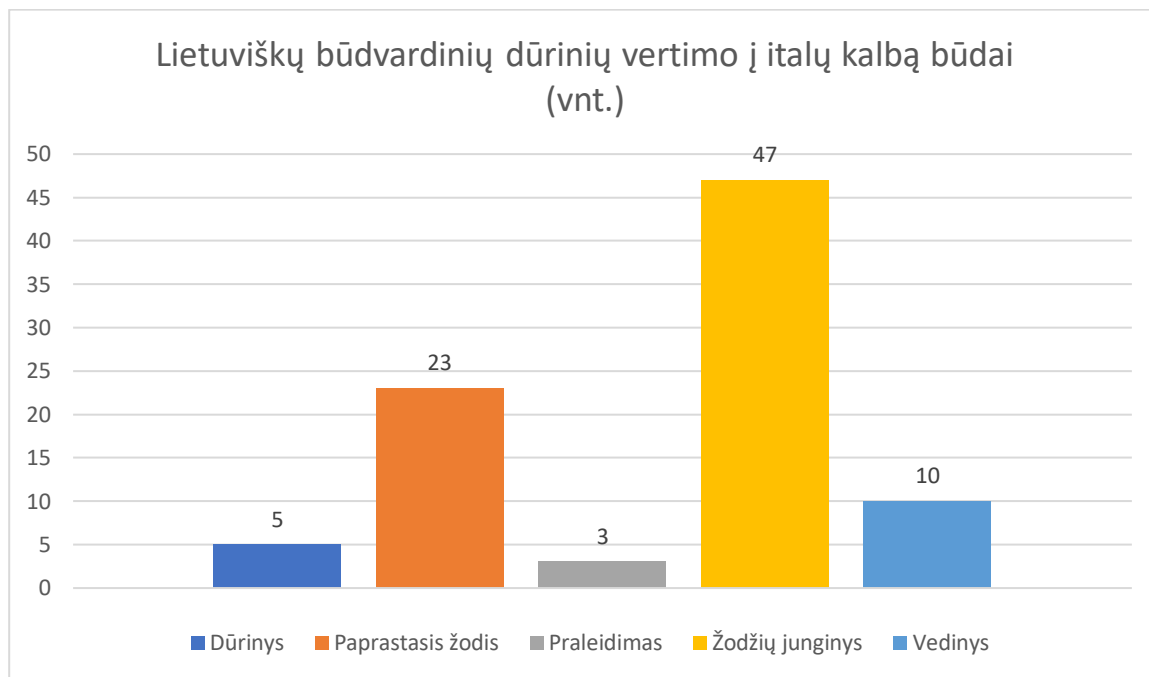
Itališkų būdvardinių dūrinių vertimo į lietuvių kalbą būdai buvo adaptacija (1,3%), VK dūrinys (2,6%), paprastas žodis (13,1%), praleidimas (3,9%), žodžių junginys (44,7%) ir vedinys (34,2%).

7 pav. *Itališkų būdvardinių dūrinių vertimo į lietuvių kalbą būdai*

Priedas nr. 4

Lietuviški būdvardiniai dūriniai į lietuvių kalbą buvo versti dūriniu (5,6%), paprastuoju žodžiu (26,1%), praleidžiant (3,4%), žodžių junginiu (53,4%) ir vediniu (11,3%).

8 pav. Lietuviškų būdvardinių dūrinių vertimo į italų kalbą būdai

Priedas nr. 5

Toliau pateikiamuose žodynėliuose pateikti visų analizuotuose kūriniuose rastų skirtingų dūrinių vertimo atvejai, taip pat V. Petrausko, S. M. Lanzos ir B. Žindžiūtės-Michelini žodynuose siūlomi vertimo atitikmenys. Kai kuriais atvejais vertėjų pasirinkimas sutapo su žodynuose pateiktais variantais, o kitais – ne. Iš čia ir kilo mintis pasiūlyti atnaujinti kai kurių dūrinių apibrėžtis arba įtraukti naujų, iki šiol žodynuose nefiksuotų dūrinių. **Paryškintu šriftu** pažymėti tie atvejai, kuriuos būtų galima įtraukti į naujus ar atnaujinamus dvikalbius žodynus, o pabraukimu žymėjome galimas įtraukti papildomas dūrinių reikšmes arba sinonimiškas formas. Žvaigždute (*) pažymėtas netikslus vertimas. Taip pat pateiktas dūrinių pasikartojimo dažnis ir šaltinių, kuriuose galima rasti vartosenos pavyzdį, informacija.

Italų-lietuvių k. dūrinių vertimo žodynelis:

DŪRINYS	VERTIMAS ANALIZUOTUOSE KŪRINIUOSE	ŽODYNO ATITIKMUO	PASIKARTOJIMO DAŽNIS IR ŠALTINIS ⁶¹
A			
acquamarina <i>dkt</i>	akvamarinas	akvamarinas (LŽ1); akvamarinas (PŽ)	1 [Cal 105/126]
aeroporto <i>dkt</i>	oro uostas	oro uostas (LŽ1); aerouostas (PŽ); oro uostas, aerodoromas (ŽŽ)	8 [Bar 209/194, 263/243; Ben 45/54; Cal 101/122, 108/130, 180/213, 181/214]
affettacavoli <i>dkt</i>	kopūstams pjaustyti	kopūstų pjaustyklė	1 [Ben 32/39]
allucinogeno <i>bdv, dkt</i>	<u>haliucinacijas</u> <u>sukeliantis</u>	haliucinogenas (LŽ1)	1 [Cal 100/120]
altopiano <i>dkt</i>	<u>plokštikalnė</u>	plokščiakalnis (LŽ1); plokščiakalnis (PŽ); plokščiakalnis, plynaukštė (ŽŽ)	2 [Cal 181/215, 184/218]
alزاباندiera <i>dkt</i>	vėliavos kėlimas	vėliavos pakėlimas (PŽ)	1 [Ben 34/31]
andirivieni <i>dkt</i>	pasivažinėjimai; <u>vaikščiojimas pirmyn</u> <u>atgal</u> ; važinėjimas	zujimas; bruzdesys (LŽ1); nenutrūkstamas vaikščiojimas (ŽŽ)	4 [Cal 16-17/18, 25/28, 94/113, 140/168]
apribottiglie <i>dkt</i>	atkimštukas	atkimštukas; atidarytuvas; kamščiatraukis (LŽ1); kamščiatraukis (ŽŽ)	1 [Ben 65/79]
architrave <i>dkt</i>	langinės*	architravas (LŽ1); architravas (PŽ); architravas; skersinė sija (ŽŽ)	1 [Ben 75/93]
arcobaleno <i>dkt</i>	vaivorykštė	vaivorykštė, laumės juosta (LŽ1); vaivorykštė, laumės juosta (PŽ); vaivorykštė (ŽŽ)	1 [Cal 58/68]
arricciaburro <i>dkt</i>	peilis; peilis, kuriuo jis tepa sviestą; peilis sviestui	peilis forminiam sviesto pjaustymui	5 [Cal 33/37-38]
asciugamano <i>dkt</i>	rankšluostis	rankšluostis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 128/157]
astrocane <i>dkt</i>	astrošuo	-	1 [Ben 65/79]
autobotte <i>dkt</i>	<u>rezervuaras</u>	autocisterna (LŽ1; PŽ)	1 [Ben 52/64]

⁶¹ Skliaustuose nurodytas pavartojimo šaltinis, OK ir VK tekstų puslapiai (pirma nurodytas OK teksto puslapis, paskui – VK).

autocarro <i>dkt</i>	sunkvežimis	sunkvežimis, krovininis automobilis (LŽ1); sunkvežimis, autokaras, turistinis autobusas (PŽ); sunkvežimis; <i>a. ribaltabile savivartis</i> (ŽŽ)	1 [Bar 54/51]
autoscontro <i>dkt</i>	autodromas	atrakcionų parkų autodromas (<i>su elektriniais automobiliukais</i>) (LŽ1)	1 [Ben 111/135]
autostrada <i>dkt</i>	greitkelis	magistralė, greitkelis; autostrada (LŽ1); autostrada (PŽ); greitkelis (ŽŽ)	3 [Ben 110/134, 150/183, 151/185]
avambraccio <i>dkt</i>	dilbis	dilbis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 200/236]
avanspettacolo <i>dkt</i>	-	spektaklis prieš kino seansą (PŽ)	1 [Bar 62/58]
aviogetto <i>dkt</i>	reaktyvinis lėktuvas	reaktyvinis lėktuvas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 61/71]
B			
bacciamano <i>dkt</i>	<i>fare il b.</i> bučiuoti ranką	rankos pabučiavimas; <i>fare il b.</i> pabučiuoti ranką (LŽ1); pabučiavimas į ranką; oro bučiny (PŽ)	1 [Ben 139/170]
bancarotta <i>dkt</i>	banko žlugimas	bankrotas; (su)bankrutavimas (LŽ1); (su)bankrutavimas, bankrotas (PŽ); bankrotas, bankrutavimas (ŽŽ)	1 [Cal 138/165]
barbabetola <i>dkt</i>	burokas	runkelis, <i>b. rossa</i> burokėlis, <i>b. da zucchero</i> cukrinis runkelis (LŽ1); runkelis, burokas (PŽ); burokėlis; cukrinis runkelis (ŽŽ)	3 [Ben 7/9, 151/185]
batticarne <i>dkt</i>	muštukas mėsai	muštukas (<i>mėsai</i>) (PŽ); žlėgtuvas, muštukas (<i>mėsai</i>) (ŽŽ)	1 [Cal 33/37-38]
batticuore <i>dkt</i>	<i>certi b.</i> širdis daužydavosi	smarkus (/pašėlęs) širdies plakimas; <i>avere il b.</i> nerimauti, nerimastauti (LŽ1); širdies plakimas; nerimastingas laukimas (PŽ); širdies plakimas; <i>prk.</i> nerimas (ŽŽ)	1 [Bar 236/218]
belvedere <i>dkt</i>	belvederis	belvederis; panoraminė terasa (LŽ1); boštas,	2 [Cal 49/58]

		terasa, altana (<i>iš kur matosi apylinkės reginys</i>); <i>glžk.</i> prabangus minkštasis vagonas (PŽ)	
benessere <i>dkt</i>	gerovė	gerovė; (<i>senso di b.</i>) gera savijauta (LŽ1); gerovė, pasiturimas gyvenimas, išteklius; prabanga; pasitenkinimas, maloni savijauta (PŽ); gera savijauta, palaima; gerovė; išteklius; pasiturimas gyvenimas (ŽŽ)	1 [Ben 152/186]
benvenuto <i>dkt</i>	sveikinimas	sveikas atvykęs!; <i>tu sei sempre il b.</i> tu visada laukiama; <i>dare il b.</i> pasveikinti (<i>atvykus</i>) (LŽ1); <i>escl.</i> sveikas atvykęs! (PŽ); sveikas atvykęs (ŽŽ)	1 [Ben 45/54]
benzoleone <i>dkt</i>	turboliūtas	-	1 [Ben 106/130]
Biancaneve <i>dkt</i>	Snieguolė	Snieguolė (LŽ1; PŽ)	1 [Ben 105/128]
biblioanimale <i>dkt</i>	bibliogyvis	-	2 [Ben 26/32, 26/33]
(di) buongusto <i>dkt</i>	gerų manierų	skonis; skoningumas; <i>di b.</i> skoningas (LŽ1); skonis, skoningumas (ŽŽ)	1 [Ben 138/169]
C			
cacciavite <i>dkt</i>	atsuktuvai	atsuktuvai (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 109/133]
caffelatte <i>dkt</i>	<u>balinta kava</u>	kava su pienu (LŽ1); kava su pienu; pusryčiai (PŽ)	1 [Bar 269/248]
cannocchiale <i>dkt</i>	žiūronas	(vienvamzdis) žiūronas (LŽ1); binoklis; žiūronas (PŽ); žiūronas (ŽŽ)	18 [Cal 103/124, 108/129, 109/132, 129/155, 144/172, 145/173, 145/174, 146/174, 147/175, 147/176, 148/177, 158/188, 164/195, 164/196, 166/197]
capoclasse <i>dkt</i>	klasės vadeiva	klasės seniūnas -ė (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 78/96]
capodivisione <i>dkt</i>	<u>skyriaus vadovas</u>	skyriaus vedėjas (PŽ)	1 [Cal 212/249]

capodoglio <i>dkt</i>	banginis*	kašalotas (LŽ1); kašalotas (ŽŽ)	4 [Ben 38/46, 39/48, 41/50, 43/52]
capogiro <i>dkt</i>	galvos svaigimas; <i>mi verrebbe il c.</i> man imtų svaigti galva	galvos sukimasis, (ap)svaigimas; svaigulys; <i>da c.</i> svaiginantis (<i>ppr. apie kainą</i>) (LŽ1); galvos svaigimas, sukimasis (PŽ); galvos svaigimas (ŽŽ)	2 [Cal 72/85]
capolavoro <i>dkt</i>	šedevras	šedevras (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	3 [Ben 17/21; Cal 85/101, 111/133]
caporeparto <i>dkt</i>	skyriaus vedėjas	skyriaus viršininkas -ė; cecho viršininkas -ė (LŽ1); cecho viršininkas (PŽ); cecho viršininkas; skyriaus vedėjas (ŽŽ)	1 [Cal 212/250]
caposaldo <i>dkt</i>	placdarms	<i>fig</i> pagrindas; kertinis akmuo (LŽ1); pagrindinė atrama; ramstis; pagrindas; <i>kar.</i> atsparos punktas; placdarms; <i>prk.</i> pagrindas; pamatas; pradmenys; <i>prk.</i> išeities taškas (PŽ); įtvirtinimas; atsparos taškas (ŽŽ)	1 [Bar 85/79]
capostazione <i>dkt</i>	stoties viršininkas	stoties viršininkas (LŽ1); stoties viršininkas (PŽ); geležinkelio stoties viršininkas (ŽŽ)	1 [Ben 7/9]
capoverso <i>dkt</i>	pastraipa	pastraipos pradžia; įtrauka; pastraipa; skirsnis, punktas (LŽ1); pastraipa; įtrauka (PŽ); pastraipa, įtrauka (ŽŽ)	8 [Cal 13/14, 25/28, 86/103, 151/180, 151/181, 152/181]
catarifrangente <i>dkt</i>	atšvaitas	atšvaitas (LŽ1)	1 [Ben 58/70]
cavalcavia <i>dkt</i>	tiltas	viadukas (LŽ1; ŽŽ); viadukas; tiltas (viršum gatvės) (PŽ)	2 [Ben 109/132, 110/134]
centrifugo <i>bdv</i>	<i>nel senso c.</i> centrifugos principu; <i>forza ~a</i> išcentrinė jėga	<i>fis forza ~a</i> išcentrinė jėga (LŽ1); išcentrinis (PŽ); išcentrinis (ŽŽ)	4 [Bar 43/40, 274/253; Cal 141/169, 219/257]
chiaroscuro <i>dkt</i>	šviesotamsa	šviesotamsa, kiaroskuro (LŽ1); šviesotamsa; atspalvis; antitezė (PŽ)	1 [Cal 52/61]

cinegiornale <i>dkt</i>	<u>dokumentinis filmas</u>	kino žurnalas (PŽ)	1 [Ben 161/197]
contachilometri <i>dkt</i>	skaitiklis	kilometražo skaitiklis; spidometras (LŽ1); spidometras (ŽŽ)	1 [Cal 90/108]
contrabbasso <i>dkt</i>	kontrabosas	kontrabosas (LŽ; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 67/79]
contrattempo <i>dkt</i>	<u>sugaištas laikas</u>	nesklandumas, nenumatyta kliūtis; <i>ho avuto un c. mane užlaikė</i> (LŽ1); netikėta kliūtis; nemalonumas (PŽ); netikėta kliūtis, sutrukdytas (ŽŽ)	1 [Cal 27/31]
controcorrente <i>bdv</i>	prieš srovę; priešais atskubantis	priešsrovė; <i>prv</i> prieš srovę; <i>fig</i> eiti prieš srovę (LŽ1); priešsrovė, priešinė srovė; <i>andar ~corrente prk.</i> plaukti prieš srovę (PŽ); priešsrovė (ŽŽ)	3 [Bar 133/122; Ben 56/68; Cal 132/159]
controffensiva <i>dkt</i>	kontrpuolimas	kontrpuolimas, kontrofenzyva (LŽ); kontrpuolimas, kontrsmūgis (ŽŽ)	1 [Ben 158/193]
controfigura <i>dkt</i>	dubleris	dubleris (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [139/167]
contromossa <i>dkt</i>	atsakas	atsakas; atsakomasis ėjimas	1 [Bar 85/78]
controparte <i>dkt</i>	pusė	priešinga šalis (LŽ1); <i>teis.</i> priešinga šalis; <i>muz.</i> antra partija (PŽ); priešinga šalis (ŽŽ)	1 [Cal 146/175]
contropartita <i>dkt</i>	<u>mainai</u>	<i>fig</i> atpildas, atlygis (LŽ1); dublikatas, kopija; priešingybė; priešinga nuomonė; priešinė pozicija; kompensacija; atlyginimas (PŽ); atlygis, kompensacija (ŽŽ)	1 [Cal 102/123]
contropiano <i>dkt</i>	kontraplanas	kontraplanas	3 [Cal 142/170]
(preso in) contropiede <i>dkt</i>	<u>nustebeš; užkluptas iš netyčių</u>	kontrataka (LŽ); netikėtas puolimas (ŽŽ)	2 [Bar 53/50; 101/122]
contropotere <i>dkt</i>	priešiška jėga	priešiška jėga	1 [Cal 187/221]

controprova <i>dkt</i>	<u>patvirtinimas</u>	bandymo patikrinimas; paneigimą remiantis įrodymas (LŽ1)	1 [Cal 160/191]
controrivoluzione <i>dkt</i>	kontrevoliucija	kontrevoliucija (PŽ; ŽŽ)	3 [Cal 182/215, 183/217]
controsenso <i>dkt</i>	<u>nesusipratimas</u> ; <u>priešinga kryptis</u> ; prieštaravimas	akivaizdus prieštaravimas; nenuoseklumas (LŽ1); prieštaravimas; prieštaringi žodžiai; priešinga prasmė; absurdas, nesąmonė (PŽ); absurdas, nesąmonė (ŽŽ)	3 [Bar 116/106; Cal 11/12, 85/102]
controspinta <i>dkt</i>	įsirežus stabdyti	statybinio elemento reakcijos jėga, besipriešinanti kito elemento spaudimui; astr. palydovo stabdymo veiksmas, siekiant sumažinti jo greitį	1 [Cal 70/83]
cosiddetto <i>bdv</i>	vadinamasis	vadinamasis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Bar 81/75]
crepacuore <i>dkt</i>	<i>morto di c.</i> plyšo širdis	širdgėla, sielvartas (LŽ1; ŽŽ); sielvartas, širdgėla, širdperša (PŽ)	1 [Bar 114/104]
D			
dattilocritto <i>dkt</i>	mašinėraštis	mašinėraštis (LŽ; ŽŽ)	2 [Cal 98/118, 106/127]
dopobarba <i>dkt</i>	skutimosi losjonas	losjonas po skutimosi (LŽ1); kremas po skutimosi (ŽŽ)	1 [Ben 154/188]
E			
elettrodomestici <i>dkt</i>	buitiniai elektros prietaisai	(buitinis) elektrinis prietaisas (LŽ1); buitiniai elektros prietaisai (PŽ); buitinis elektros prietaisas (ŽŽ)	1 [Cal 121/145]
extraconiugale <i>bdv</i>	nesantuokinis	nevedybinis, nesantuokinis (PŽ)	1 [Cal 139/167]
extraeuropeo <i>bdv</i>	už Europos ribų	ne Europos (LŽ1)	1 [Cal 109/132]
extraparlamentare <i>bdv</i>	neparlamentinis	neparlamentinis	1 [Ben 55/66]
extraterrestre <i>bdv</i>	1. <i>dktv</i> ateivis; 2. <i>bdv</i> antžemiškas, ateivių	nežemiškas; ateivių; ateivis -ė (LŽ1)	2 [Cal 110/132, 158/188]

extraumano <i>bdv</i>	antžmogiškas	antžmogiškas	1 [Cal 110/132]
F			
<i>ferrovia dkt</i>	geležinkelis	geležinkelis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	3 [Bar 40/38, 41/38-39; Cal 24/27]
<i>fondovalle dkt</i>	slėnio giluma; slėnis	slėnio giluma (LŽ1); žemutinė slėnio dalis (ŽŽ)	7 [Bar 73/67, 94/86, 94/87, 95/87; Cal 148/177, 164/196]
<i>fotocopia dkt</i>	<u>atšviestas lapas</u> ; lapas	kopija, fotokopija (LŽ1); fotokopija (ŽŽ)	3 [Cal 86/103, 87/104]
<i>francobollo dkt</i>	pašto ženklas	pašto ženklas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 99/119]
<i>fuoriclasse dkt</i>	<u>išimtis</u>	asas -ė (LŽ); neeilinis, ypatingas (ŽŽ)	1 [Ben 16/20]
<i>fuorilegge dkt</i>	<u>nusikalstama organizacija</u> ; nusikaltėlis	už įstatymo ribų; nusikaltėlis -ė (LŽ1); plėšikas (PŽ)	2 [Cal 139/166, 141-142/170]
G			
<i>gentiluomo dkt</i>	<u>didikas</u> ; džentelmenas	džentelmenas; bajoras (LŽ1); bajoras; džentelmenas, taurus žmogus, tauruolis (PŽ); džentelmenas (ŽŽ)	11 [Bar 270/249; Ben 15/19, 30/37, 30/38, 32/40, 33/40, 35/43, 94/115, 143/175]
<i>giradischi dkt</i>	patefonas	patefonas (LŽ1; ŽŽ); elektrinis patefonas (PŽ)	2 [Ben 94/115, 120/144]
<i>granoturco dkt</i>	kukurūzai	kukurūzas, kukurūzai (LŽ1); kukurūzas (PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 159/194]
<i>grattacielo dkt</i>	dangoraižis	dangoraižis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	3 [Ben 8/11, Cal 104/126, 210/247]
grigioperla <i>bdv</i>	pilkšvas	perlo pilkumo; pilkšvas	1 [Cal 48/56]
<i>grillotalpa dkt</i>	kurklys	kurklys (LŽ1; ŽŽ); kurklys, turklys (PŽ)	1 [Ben 158/193]
<i>guardaroba dkt</i>	garderobas	rūbinė, drabužinė; garderobas (LŽ1); rūbų spinta; kambarys skalbiniams laikyti; garderobas, drabužiai, rūbai, drapanos; rūbinė (PŽ); garderobas; rūbinė, drabužinė (ŽŽ)	1 [Ben 28/35]

I			
internazionale <i>bdv</i>	tarptautinis	tarptautinis, internacionalinis (LŽ1); internacionalinis, tarptautinis (PŽ); internacionalinis, tarptautinis; internacionalas (ŽŽ)	1 [Cal 99/120]
L			
lavastoviglie <i>dkt</i>	indaplovė	indaplovė (LŽ1); indu plautuvė, indu plovimo mašina (PŽ); indaplovė (ŽŽ)	1 [Cal 186/220]
lungodegente <i>bdv</i>	stacionarus	stacionaro ligo	1 [Ben 152-153/187]
lungofiume <i>dkt</i>	krantinė	(upės) krantinė (LŽ1); upės krantinė; paupio kelias (PŽ); upės krantinė (ŽŽ)	1 [Cal 71/84]
lungomare <i>dkt</i>	-	pajūrio kelias; pajūrio bulvaras (LŽ1); pajūrio krantinė; pajūrio kelias (PŽ); pajūris, krantinė (ŽŽ)	1 [Ben 131/160]
M			
macrocanocchio <i>dkt</i>	makrožiūronai	-	2 [Ben 60/73]
madreperla <i>dkt</i>	1. <i>dkt</i> perlas; 2. <i>bdv</i> perlamutrinis	perlamutras; <i>di m., in m.</i> perlamutrinis (LŽ1); perlamutras (PŽ); perlamutras (ŽŽ)	2 [Ben 42/51, 134/164]
maiofaga <i>bdv</i>	didžrijikė	-	1 [Ben 26/32]
malafede <i>dkt</i>	apgaulė	nesąžiningumas; <i>agire/essere in m.</i> nesąžiningai/piktybiškai elgtis (LŽ1); nesąžingumas; apgaulė, suktybė (PŽ); nelojalumas; nesąžiningumas (ŽŽ)	2 [Cal 111/133]
malagrazia <i>dkt</i>	negrakštumas*	šiurkštumas; nemandagus elgesys; gerų manierų stygius	1 [143-144/176]

malandato <i>bdv</i>	<u>nukaršęs</u>	nuskurdęs; aptriušęs; aplūžęs; sukiužęs; negalaujantis; sunykęs (LŽ1); ~ <i>andare</i> nusigyventi, nuskursti; sužlugti (PŽ); sugedęs; apgriuvęs; silpnas (ŽŽ)	1 [Ben 102/125]
malaugurio <i>dkt</i>	nelaimė	blogas ženklas; <i>essere di m.</i> nešti nelaimę, nešti nesėkmę (LŽ1); blogas ženklas; nelaimės pranašas (PŽ); blogas palinkėjimas, negeras ženklas (ŽŽ)	1 [Cal 69/82]
malavita <i>dkt</i>	<u>mafija</u>	nusikalstamas pasaulis; <i>m. organizzata</i> organizuotas nusikalstamumas (LŽ1); nedoras gyvenimas; nusikaltėlių pasaulis (ŽŽ)	2 [Cal 140/168, 141/169]
maldestro <i>bdv</i>	nevykusiai	nevikrus; nerangus (LŽ1); nepatyręs, negabus, niekam tikęs (ŽŽ)	1 [Ben 75/93]
maldicenze <i>dkt</i>	<u>paskalos</u> ; melas	apkalba; liežuviai (LŽ1); apšnekėjimas, šmeižtas (ŽŽ)	2 [Bar 94/87; Cal 191/225]
maleducato <i>bdv</i>	nemandagus, nepraustaburnis	neišauklėtas, nekultūringas; nemandagus; šiurkštus; storžievis -ė (LŽ1); grubus, netašytas, neišauklėtas (PŽ); nemandagus, atžarus (ŽŽ)	4 [Ben 139/170, 142/174, 143/175]
malinteso <i>dkt, bdv</i>	nesusipratimas	nesusipratimas (LŽ1; ŽŽ); blogai suprastas; nesusipratimas (PŽ)	2 [Cal 178/211, 205/242]
malraso <i>bdv</i>	barba ~ <i>a</i> neskusta barzda	-	1 [Cal 74/87]
malriposto <i>bdv</i>	nepateisinamas	apgaulingas, iliuzinis	1 [Cal 77/91]
malsano <i>bdv</i>	nesveikas	nesveikas; žalingas sveikatai; <i>fig</i> žalingas, kenksmingas (LŽ1); nesveikas (PŽ); ligotas, paliegęs; <i>prk.</i> nepadorus, amoralus (ŽŽ)	1 [Cal 199/234]
mangiaquazz <i>dkt</i>	valgyk vadzas	-	1 [Ben 63/76]
Manolenza <i>dkt</i>	Kišenė	-	1

			[Ben 104/126]
manrovescio <i>dkt</i>	antausis	smūgis atgalia ranka (LŽ1); kirtis atgalia ranka; kirtis atsivėdėjus (PŽ); antausis, kirtis (ŽŽ)	1 [Cal 196/231]
mezzaluna <i>dkt</i>	pusmėnulis	pusmėnulis; mėnulio pjautuvas; pusmėnulio formos (smulkinimo) peilis (<i>su dviem rankenomis</i>) (LŽ1); pusmėnulis; kaponė (PŽ); pusmėnulis; kapoklė, kaponė (ŽŽ)	1 [Cal 121/146]
mezzanotte <i>dkt</i>	vidurnaktis	vidurnaktis, pusiaunaktis; <i>a m.</i> vidurnaktį; dvyliką valandą; <i>verso m.</i> apie vidurnaktį (LŽ1); vidurnaktis; dvylikta valanda nakties; šiaurė (PŽ); vidurnaktis, pusiaunaktis (ŽŽ)	2 [Ben 74/91, 99/121]
mezzogiorno <i>dkt</i>	dvylika; vidudienis; vidurdienis	vidurdienis, pusiaudienis, pietūs (LŽ1); vidurdienis; pietūs (PŽ); vidurdienis; pietūs, šalies pietinė dalis (ŽŽ)	7 [Bar 11/11, 28/25, 44/42; Ben 24/30, 120/146; Cal 8/8, 51/59]
microlettore <i>dkt</i>	mikroskaitytuvas	mikroskaitytuvas	1 [Cal 204/240]
mietitrebbia <i>dkt</i>	javapjovė, žoliapjovė	mietitrebbiatrice (javų) kombainas (LŽ1); javapjovė (ŽŽ)	2 [Ben 110/134, 158/193]
minigonna <i>dkt</i>	trumpas sijonukas; mini sijonas; trumpas sijonas	mini sijonas (LŽ1)	3 [Ben 105/128, 106/129, 114/139]
minorenne <i>bdv, dkt</i>	nepilnametis	nepilnametis -ė (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 110/134]
montacarichi <i>dkt</i>	skirtas kroviniam [Cal]	krovininis liftas (LŽ1); keltuvas, krovininis liftas (PŽ); keltuvas (ŽŽ)	1 [Cal 110/133]
N			
nerovestito <i>bdv</i>	juodai apsirengęs, juodais drabužiais	-	2 [Cal 53/62, 139/167]
nobildonna <i>dkt</i>	aristokratė	didikė (LŽ1); aristokratė; bajorė (PŽ); dama, ponija (ŽŽ)	2 [Ben 109/132; Cal 69/82]

nobiluomo <i>dkt</i>	aristokratas; didikas; džentelmenas	didikas (LŽ1); aristokratas; bajoras (PŽ); aukštos kilmės žmogus, ponas (ŽŽ)	6 [Ben 28/35, 29/36, 33/41, 41/50, 109/132]
P			
palcoscenico <i>dkt</i>	scena	scena; pakyla (LŽ1); scena (PŽ); scena; teatras (ŽŽ)	2 [Bar 154/142; Ben 36/45]
pallavolo <i>dkt</i>	tinklinis	tinklinis (LŽ1; ŽŽ)	3 [Ben 78/96, 118/145, 119/146]
pandolce <i>dkt</i>	-	„pandolčė“ (tradicinis kalėdinis pyragas)	1 [Ben 152/186]
pandoro <i>dkt</i>	-	„pandoras“ (tradicinis kalėdinis pyragas)	1 [Ben 152/186]
panpepato <i>dkt</i>	-	meduolis (PŽ); „panpepatas“ (tradicinis kalėdinis saldumynas panašus į panfortą)	1 [Ben 152/186]
pappataci <i>dkt</i>	vabalėliai	Viduržemio jūros regione paplitę, į uodus panašūs dvisparniai kraujasiurbiai vabzdžiai	1 [Ben 105/128]
parabordo <i>dkt</i>	-	jūr. krancas (PŽ)	1 [Ben 129/158]
parabrezza <i>dkt</i>	priekinis stiklas	priekinis stiklas (LŽ1); priekinis stiklas (PŽ); priekinis automobilio stiklas (ŽŽ)	3 [Ben 74/91, 150-151/184, 151-152/185]
paracarro <i>dkt</i>	akmeninis šalikelės stulpelis; kelio atatvaras	kelkraščio stulpelis (LŽ1); apsauginis stulpelis (šalikelėje) (PŽ); apsauginis kelio stulpelis (ŽŽ)	2 [Bar 9/9, 252/253]
parafango <i>dkt</i>	mašinos sparnas	sparnas (<i>virš automobilio rato</i>); purvasaugis (LŽ1); aut. sparnas (PŽ); purvasaugis (ŽŽ)	1 [Ben 101/123]
parapetto <i>dkt</i>	turėklas	parapetas, turėklai (LŽ1; ŽŽ); parapetas; turėklai; kar. brustveras (PŽ)	1 [Cal 89/106]
paravento <i>dkt</i>	širma	širma; fig širma, priedanga (LŽ1); širma (PŽ); paravanas, širma (ŽŽ)	2 [Cal 74/88]
passamontagna <i>dkt</i>	gobtuvas	slidininko kaukė (PŽ1); megzta kepuraitė (PŽ);	1 [Cal 57/67]

		(<i>aptemta vilnonė</i>) kepurė (ŽŽ)	
passaporto <i>dkt</i>	pasas	pasas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	2 [Cal 91/109, 180/213-214]
passatempo <i>dkt</i>	laiko stūmimas; pramoga	laisvalaikio pomėgis; pramoga; hobis (LŽ1); malonus laiko (pra)leidimas; pramoga; laiko (nu)stūmimas (PŽ); laiko praleidimas, pramoga, hobis (ŽŽ)	2 [Cal 20/22, 202/239]
pellerossa <i>dkt</i>	indėnas	raudonodis -ė (LŽ1); raudonodis, -ė; indėnas, -ė (PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 68/83]
pescecanne <i>dkt</i>	ryklis	ryklis; <i>fig</i> spekuliantas (LŽ1); ryklis (PŽ; ŽŽ)	2 [Ben 21/27, 36/44]
pianoforte <i>dkt</i>	fortepijonas; pianinas	fortepijonas; <i>suonare il p.</i> skambinti / groti pianinu; <i>studiare p.</i> mokytis skambinti pianinu (LŽ1); fortepijonas (PŽ); pianinas; <i>p. a coda</i> fortepijonas (ŽŽ)	61 [Bar 141/129, 142/130, 144/131, 144/132, 144-145/132, 145/132, 146/133, 146/134, 147/135, 148/135, 148/136, 149/137, 150/137, 150/138, 152/140, 153/140, 155/142, 155/143, 156/143, 159/146, 162/149, 162-163/149, 163/149-150, 163/150, 168/155, 171/158, 174/160, 175/162, 178/164, 179/165, 180/165, 182/167, 183/168, 183/169, 244/226, 265/245; Cal 7-8/8]
pianterreno <i>dkt</i>	apatinis aukštas	pirmas/apatinis aukštas; <i>al p.</i> pirmame aukšte (LŽ1); pirmas aukštas (PŽ); apatinis aukštas (ŽŽ)	1 [Cal 97/116]
pedistallo <i>dkt</i>	pjėdestalas	pjėdestalas (LŽ1; PŽ); pjėdestalas, postamentas (ŽŽ)	1 [Ben 18/23]
pornosabato <i>dkt</i>	pornošeštadienis	-	2

			[Ben 156/190, 159/195]
portacenere <i>dkt</i>	peleninė	peleninė (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 8/8]
portaferito <i>dkt</i>	sanitaras	kar. sanitaras	1 [Cal 69/82]
portafoglio (- i) <i>dkt</i>	piniginė	piniginė; portfelis; aplankas (LŽ1); piniginė; ministro portfelis; ministro postas; <i>fin.</i> vertybiniai popieriai (PŽ); piniginė; portfelis; ministro pareigos (ŽŽ)	4 [Bar 250/231; Ben 104/126, 152/186; Cal77/92]
portauova <i>dkt</i>	kiaušinių dėklas	kiaušinių dėklas	1 [Cal 121/146]
portavoce <i>dkt</i>	<u>skleidėjas; žinianešys</u>	atstovas -ė (spaudai) (LŽ1); ruporas; garsiakalbis; pataikūnas; pakalikas; oficialus organas (PŽ); atstovas spaudai (ŽŽ)	2 [Cal 58/68, 146/174]
prillarrosto <i>dkt</i>	iešmas	-	1 [Ben 52/63]
profosauro <i>dkt</i>	mokytozauras	-	1 [Ben 115/141]
purosangue <i>bdv, dkt</i>	grynakraujis	grynakraujis; (gryno kraujo / veislinis) žirgas (LŽ1); grynakraujis žirgas (PŽ); grynakraujis, grynaveislis (ŽŽ)	2 [Ben 144/176]
Q			
qualsiasi <i>bdv</i>	bet kada; bet kas; bet koks; bet kuris; joks; kad ir kas; kad ir koks; kad ir kur; kaip ir visi; ką tik norite; kiekvienas; koks; koks nors; kur pakliūva; nereikšmingas; paprastčiausias; paprastas; pirmas pasitaikęs; šioks; tai, kas; visas; viskas; visi įmanomi	bet koks -ia; <i>uno q.</i> bet kuris; koks nors; <i>uno q.</i> bet kuris; <i>q. cosa</i> bet kas; kas tik; <i>a q. ora</i> bet kuriuo metu; <i>in q. momento</i> bet kada; <i>q. cosa tu dica</i> kad ir ką sakytum, ką besakytum; visoks; eilinis; paprastas (LŽ1); kad ir koks būtų (PŽ); bet koks, bet kuris; <i>un uomo q.</i> eilinis žmogus (ŽŽ)	69 [Bar 9/9, 13/12, 68/64, 75/69, 79/73, 81/74, 94/86, 99/91, 101/93, 104/95-96, 107/98, 116/107, 117/107, 125-126//115, 131/121, 132/121, 134/123, 143/130, 144/132, 199/185, 259/239, 267/247; Ben 6/8, 21-22/28, 23/29, 37/45, 59/72, 61/75, 65/79, 89-90/110, 92/112, 113/139, 118/144, 126/155, 134/164, 138/169, 158/193; Cal 17/19,

			18-19/21, 22/25, 29/33, 36/41, 74/88, 91/109, 93/111, 117/141, 126/152, 127/153, 128/155, 132/159, 139/166, 139/167, 145/173, 147/175, 155/185, 161/192, 162/193, 171/203, 186/220, 189/223, 211/248, 214/252]
quattordicenne <i>bdv, dkt</i>	keturiolikametė	keturiolikmetis -ė (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 114/140]
R			
ragnatela <i>dkt</i>	raizginys; voratinklis	voratinklis; <i>fig</i> raizginys (LŽ1); voratinklis (PŽ; ŽŽ)	3 [Bar 92/84, 219/202, 219/203]
resoconto <i>dkt</i>	ataskaita	ataskaita; raportas; pasakojimas (LŽ1); ataskaita; pranešimas (PŽ); ataskaita, raportas (ŽŽ)	1 [Bar 260/240]
retrobottega <i>dkt</i>	galinės durys; galinis parduotuvės kambarys; krautuvė	(parduotuvės) tarnybinė patalpa; (parduotuvės) sandėlis (LŽ1)	3 [Bar 8/8; Cal 19/21, 92/110]
retrocopertina <i>dkt</i>	nugarėlė	knygos nugarėlė	1 [Cal 12/12]
retroguardia <i>dkt</i>	<u>užnugaris</u>	<i>mil</i> ariergardas (LŽ1); <i>kar.</i> ariergardas, užpakalinė sauga (PŽ); ariergardas (ŽŽ)	1 [Bar 119/109]
retrogusto <i>dkt</i>	prieskonis	poskonis, prieskonis (LŽ1)	1 [Ben 14/19]
retroscena <i>dkt</i>	užkulisiai; veiklos užkulisiai	užkulisiai (LŽ1); užkulisis (PŽ); arierscena, užscenis; užkulisis, slapta veikimo sritis (ŽŽ)	2 [Cal 95-96/114, 162/193]
retrovia <i>dkt</i>	užnugaris	užnugaris, užfrontė (LŽ1); <i>kar.</i> užnugaris (PŽ); užnugaris; užfrontė (ŽŽ)	5 [Bar 107/98, 116/106, 118/109, 121/111, 130/119]
roccaforte <i>dkt</i>	pilis; tvirtovė	tvirtovė, citadelė (LŽ1); tvirtovė; atrama; susitelkimo taškas (ŽŽ)	2 [Bar 93/86; Cal 9-10/10]

rubacuori <i>dkt</i>	širdžių ėdikas	širdžių ėdikas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 88/105]
S			
scorzobianca <i>dkt</i>	salsvienis	bot. salsvienis, valgomasis pūtelis	1 [Cal 121/146]
seggiovia <i>dkt</i>	keltas*	kalnų keltuvas, kėdinis keltuvas (LŽ1); keltuvas (ŽŽ)	1 [Ben 55/67]
segnalibro <i>dkt</i>	žymeklis	skirtukas; žymeklis (LŽ1)	2 [Cal 124/149, 208/245]
semiaperto <i>bdv</i>	pravertas	praviras (PŽ)	1 [Ben 163/200]
semicancellato <i>bdv</i>	pusiau sunykęs	-	1 [Cal 50/59]
semicerchio <i>dkt</i>	puslankis	pusratis (LŽ1); pusapskritimis (PŽ); puslankis, pusratis (ŽŽ)	1 [Cal 49/58]
semioscenza <i>dkt</i>	tarp sąmonės ir pasąmonės	pusiau sąmoninga būseną	1 [Cal 132/159]
semilavorato <i>dkt</i>	pusiau parašytas	pusgaminis, pusfabrikatis (LŽ1; ŽŽ); pusfabrikačiai (PŽ)	1 [Cal 103/124]
semioscurità <i>dkt</i>	prietema	prietema	1 [Ben 66/81]
Sompazzo <i>dkt</i>	Sompacas	-	11 [Ben 7/9, 8/10, 9/11-12, 9/12, 47/57, 52/64, 53/65, 58/70, 156/190, 156/191]
soprabito <i>dkt</i>	lietpaltis; paltas; puspaltis	apsiaustas; puspaltis; lietpaltis (LŽ1); paltas; surdutas (PŽ); apsiaustas, paltas (ŽŽ)	5 [Cal 13/14, 19/21, 23/26, 51/60, 209/246]
sopracciglio (-a) <i>dkt</i>	antakis (-iai)	antakis (LŽ1; ŽŽ); antakis; <i>archit.</i> architravas (PŽ)	9 [Ben 13/17, 29/36, 30/37, 52/64, 76/94, 94-95/115-116; Cal 143/171, 195/230]
sopraffino <i>bdv</i>	ypatingas; subtilus	Aukščiausios kokybės; labai rafinuotas; nepaprastai gardus (LŽ1); labai subtilus, rafinuotas; rinktinis (PŽ); aukščiausio lygio, puikus, subtilus (ŽŽ)	2 [Bar 274/254; Cal 207/244]
sopraluogo <i>dkt</i>	įvykio vietos apžiūrėjimas	apsilankymas (<i>vietoje</i>); įvykio vietos apžiūra	1 [Cal 131-132/158]

		(LŽ1); nusikaltimo vietos apžiūrėjimas (PŽ); apžiūrėjimas, patikrinimas (ŽŽ)	
soprammobili <i>dkt</i>	įvairios smulkmenos	dekoratyvinis daiktas; suvenyras; figūrėlė (LŽ1); niekniekis; statulėlė (PŽ); dekoratyvinis ant baldų dedamas daiktas (ŽŽ)	1 [Cal 122-123/147]
sopruso <i>dkt</i>	prievarta	savivalė; skriauda; piktnaudžiavimas valdžia; <i>subire un s.</i> būti / likti nuskriaustam (LŽ1); piktnaudžiavimas; prievarta, smurtas; savivalė (PŽ); piktnaudžiavimas, prievarta (ŽŽ)	1 [Bar 117/108]
sotterraneo <i>bdv, dkt</i>	1. <i>bdv</i> požeminis; 2. <i>dkt</i> požemis	požeminis; <i>fig</i> pogrindinis; pogrindis; požemis (LŽ1); požeminis; slaptas; požemis, rūsys; pogrindis (ŽŽ)	3 [Cal 67/79, 160/190]
sottobosco <i>dkt</i>	pomiškis	pomiškis (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Cal 160/190]
sottogola <i>dkt</i>	laikiklis	(šalmo) smakro dirželis	1 [Cal 109/131]
sottomarino <i>bdv, dkt</i>	povandeninis	povandeninis; povandeninis laivas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Ben 38/47]
sottoprodotti <i>dkt</i>	antrinės žaliavos	šalutinis produktas, subproduktas (LŽ1); antrinės žaliavos (PŽ); antrinė žaliava; nekokybiškas produktas (ŽŽ)	1 [Cal 41/48]
sottoproletari <i>dkt</i>	padugnės	<i>sottoproletariato</i> liumpenproletariatas (LŽ1); <i>~proletariato</i> liumpenproletariatas (PŽ); <i>sottoproletariato</i> liumpenproletariatas (ŽŽ)	1 [Cal 160/190]
sottoscala <i>dkt</i>	palaiptė	patalpa (/plotas) po laiptais; polaiptis (LŽ1); palaiptė (ŽŽ)	2 [Cal 46/53, 160/190]
sottosopra <i>prv, bdv</i>	sugadintas	aukštyn kojomis; <i>mettere s.</i> sujaukti (LŽ1); aukštyn kojomis; netvarka, suirutė,	1 [Cal 84/100]

		sąmyšis (PŽ); aukštyn kojomis, be tvarkos (ŽŽ)	
sottosuolo <i>dkt</i>	rūsysis	požemis (LŽ1); žemės gelmė; pagrindis; rūsysis (PŽ); podirvis (ŽŽ)	1 [Cal 43/50]
sottotenente <i>dkt</i>	jaunesnysis leitenantas	jaunesnysis leitenantas (LŽ1; PŽ; ŽŽ)	1 [Bar 83/77]
sottoterra <i>dkt</i>	požemiai	<i>prv</i> po žeme (LŽ1); požemis, rūsysis (PŽ)	1 [Bar 86/79]
sottoveste <i>dkt</i>	apatiniai	apatinukas (LŽ1); apatinukas; liemenė (PŽ); apatinis, apatinukas (ŽŽ)	3 [Ben 128/157, 132/161; Cal 160/190]
sottovetro <i>bdv</i>	įstiklintas	įstiklintas, po stiklu	1 [Cal 36/41]
sovaccarico <i>bdv</i>	perkrautas	perkrautas; perkrovimas; antsvoris (LŽ1); perkrautas; perkrova, apkrovimas (ŽŽ)	2 [Cal 75/89, 210/247]
sovracoperta <i>dkt</i>	<u>viršelis</u>	aplankas (LŽ1)	1 [Cal 128/154]
sparapippe <i>dkt</i>	onanistas	-	1 [Ben 50/61]
spartiacque <i>dkt</i>	takoskyra	vandenskyra (LŽ1); takoskyra, vandenskyra (PŽ; ŽŽ)	1 [Bar 101/92-93]
Sudafrica <i>dkt</i>	Pietų Afrika	Pietų Afrika	2 [Ben 56/68]
T			
tagliacarte <i>dkt</i>	peilis; pjaustiklis; popieriaus pjaustiklis	popieriaus peilis; laiškų peilis (LŽ1); peilis popieriui pjaustyti (PŽ); pjaustiklis (popieriui) (ŽŽ)	5 [Cal 31/35, 38/44, 38/44-45, 39/45, 40/47]
telegiornale <i>dkt</i>	žinios	(televizijos) žinios (LŽ1); televizijos žurnalas (PŽ); televizijos žinių laida (ŽŽ)	1 [Ben 63/77]
telenovele <i>dkt</i>	televizijos serialai	muilo opera; (televizijos) serialas (<i>ppr.</i> lotynų Amerikos) (LŽ1); televizijos filmas, serialas (ŽŽ)	1 [Ben 59/71]
tergicristallo (-i) <i>dkt</i>	priekinis langas*; valytuvai	(priekinio stiklo) valytuvas (LŽ1); (<i>automobilio</i>) stiklo valytuvas (ŽŽ)	3 [Ben 74/91, 108/131]
terraferma <i>dkt</i>	<u>žemė</u>	sausuma, žemynas (LŽ1); žemynas (PŽ); sausuma, žemynas (ŽŽ)	1 [Ben 6/8]

<i>terrapieno dkt</i>	pylimas	pylimas (LŽ1); pylimas, sankasa (PŽ); sankasa, pylimas, damba (ŽŽ)	5 [Bar 87/80, 88/81, 90/83, 91/83]
<i>treppiede dkt</i>	trikojis	trikojis; trikojis stovas (LŽ1); pastovas; trikojis; <i>mat.</i> trikampis (PŽ); trikojis, pastovas, stovas (ŽŽ)	1 [Cal 108/129]
<i>tresette dkt</i>	durnius	„tresetas“ (toks kortų žaidimas) (LŽ1)	1 [Ben 50/61]
<i>triripetente bdv</i>	triskart likęs antrus metus	-	1 [Ben 114/140]
U			
<i>ultraproibito bdv</i>	ypač griežtai draudžiamas	-	1 [Cal 203/239]
<i>ultraterreno bdv</i>	pomirtinis	pomirtinis (LŽ1); nežemiškas; pomirtinis (ŽŽ)	1 [Cal 57/67]
V			
<i>verderame dkt</i>	pesticidai; pesticidė	vario sulfatas; žalia patina; vario žalis (LŽ1); vario žaluma (PŽ); vario žalėsiai (ŽŽ)	2 [Ben 49/61, 159/194]
<i>versinsulto dkt</i>	įžeidimas	-	1 [Ben 49/60]
<i>viandante dkt</i>	jie*	klajotojas, klajūnas (LŽ1) pakeleivis, keliauninkas (ŽŽ)	1 [Ben 152/186]
<i>(nel) viavai dkt</i>	vaikštinėdamas	bruzdesys; judėjimas (LŽ1); bėgiojimas, lakstymas, vaikščiojimas; judrus eismas (PŽ); bėgiojimas, lakstymas (ŽŽ)	1 [Cal 210/247]
<i>vicepresidente dkt</i>	viceprezidentas	pirmininko pavaduotojas - a; viceprezidentas -ė (LŽ1)	1 [Ben 42/51]
<i>videocassetta dkt</i>	vaizdajuostė	vaizdo kasetė, vaizdajuostė (LŽ1); vaizdo kasetė, vaizdajuostė (ŽŽ)	5 [Ben 97/119, 152/186, 153/187, 154/188]

Lietuvių-italų k. dūrinių vertimo žodynėlis:

DŪRINYS	VERTIMAS ANALIZUOTUOSE KŪRINIUOSE	ŽODYNO ATITIKMUO	PASIKARTOJIMO DAŽNIS IR ŠALTINIS
A			
abipusis <i>agg</i>	reciproco	mutuo, reciproco, bilaterale (LŽ2); reciproco, vicendevole, mutuo, scambievole (ŽŽ)	1 [Par 160/141]
akiduobė <i>s</i>	occhiaia	orbita, occhiaia (LŽ2); occhiaia, orbita (dell'occhio) (ŽŽ)	3 [Par 84/73, 208/182- 183, 208/183]
akimirka / akimirksnis <i>s</i>	attimo; istante; momento; subito	momento, attimo, istante (LŽ2); attimo, istante, momento (ŽŽ)	25 [Par 14/14, 15/15, 18/18, 27/24, 52/46, 69/61, 86/75, 143/125, 144/126, 156/137, 172/151, 209/184; Rad 13/15, 79/79, 83/83, 135/132, 354/355; Šal 18/14, 19/15, 67/58, 83/75]
akivaizda <i>s</i>	di fronte; in presenza	presenza; <i>visų ~oje</i> di fronte a tutti, al cospetto di tutti, in presenza di tutti (LŽ2); presenza; <i>mano</i> <i>~oje</i> in mia presenza, al mio cospetto, dinanzi a me, me presente; <i>pavojaus</i> <i>~oje</i> di fronte al pericolo (ŽŽ)	5 [Par 80/70, 118/104; Rad 307/304, 371/371, 375/378]
akligatvis <i>s</i>	vicolo cieco	strada senz'uscita; vicolo cieco (LŽ2); vicolo cieco (ŽŽ)	2 [Rad 162/158]
ančiasnapis <i>s</i>	ornitorinco	ornitorinco (LŽ2; ŽŽ)	1 [Rad 366/368]
antradienis <i>s</i>	martedì	martedì; <i>~iais</i> di martedì, al martedì, il martedì (LŽ2); martedì (ŽŽ)	1 [Rad 253/248]
artipilnis <i>agg</i>	appena iniziato	quasi pieno; semipieno (LŽ2); semipieno (ŽŽ)	1 [Rad 107/93]
aštuoniolikmetis <i>s, agg</i>	di diciott'anni	diciottenne (LŽ2); <i>~iolikos metu</i>	1 [Rad 191/187]

		<i>jaunuolis</i> diciotenne (ŽŽ)	
aštuonkampis <i>agg</i>	ottagonale	ottagonale (LŽ2); ottagono (ŽŽ)	1 [Rad 156/153]
Auksaburnis <i>agg</i>	Boccadoro	boccadoro (ŽŽ)	1 [Par 149/131]
aukštakrosnė <i>s</i>	altoforno	altoforno (LŽ2); alto forno, forno fusorio (ŽŽ)	1 [Par 86/74]
autakojis <i>s</i>	pezza; pezza da piedi	<i>autas</i> panno per tenere caldi piedi e gambe (LŽ2); pezza da piedi (ŽŽ)	3 [Šal 102/93, 143/130]
B			
baltaplaukis <i>agg</i>	dai capelli bianchi	dai capelli bianchi, biondi (ŽŽ)	1 [Rad 279/277]
bananžuvė <i>s</i>	pesce banana	-	1 [Par 209/184]
batsiuovys <i>s</i>	calzolaio	calzolaio -a, ciabattino -a (LŽ2); calzolaio (ŽŽ)	1 [Šal 48/41]
bendraautorius <i>s</i>	coautore	coautore -trice (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 29/25; Rad 362/364]
bendrabutis <i>s</i>	casa dello studente; coabitazione	ostello, dormitorio; <i>studentų b.</i> casa dello studente, ostello degli studenti (LŽ2); convitto, pensione; <i>studentų b.</i> casa dello studente (ŽŽ)	9 [Par 10/9, 124/108, 125/109, 126/110, 130/113, 164/144]
bendradarbis <i>s</i>	collega di lavoro	collaboratore -trice, cooperatore -trice (LŽ2); collaboratore, collega (ŽŽ)	2 [Par 172/151-152, 173/152]
bendražygis <i>s</i>	compagno d'arme; compagno di viaggio	(<i>kariuomenėje</i>) commilitone, compagno -a d'armi (LŽ2); compagno d'armi, compagno (compagna) di lotta (ŽŽ)	2 [Par 151/132, 191/168]
brangakmenis <i>s</i>	pietra preziosa	pietra preziosa, gemma (LŽ2; ŽŽ)	4 [Par 175/153, 191/168; Šal 9/5]

bukaprotis <i>agg</i>	tonto	insensato, duro di mente, tonto (ŽŽ)	1 [Par 70/62]
bukasukis <i>agg</i>	testa di legno	muso schiacciato (ŽŽ)	1 [Par 186/163]
bulviakasis <i>s</i>	raccolta di patate	stagione della raccolta delle patate (LŽ2); raccolta di patate (ŽŽ)	1 [Šal 109/99]
burlaivis <i>s</i>	barca a vela	barca a vela (LŽ2); nave (barca) a vela, veliero (ŽŽ)	1 [Šal 33/27]
Č			
čiabuvis <i>s</i>	autoctono	indigeno -a, autoctono -a (LŽ2); indigeno, aborigeno, autoctono (ŽŽ)	1 [Par 181/158]
D			
dangoraižis <i>s</i>	grattacielo	grattacielo (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 195/171]
darbymetis <i>s</i>	turno di lavoro	stagione lavorativa (LŽ2); periodo di grossi lavori (ŽŽ)	1 [Šal 109/99-100]
daugiaaukštis <i>s, agg</i>	condominio	con molti appartamenti; <i>d.</i> <i>namas</i> casamento, casermone (LŽ2); condominio (ŽŽ)	1 [Par 164/144]
daugiabriaunis <i>agg</i>	-	poliedrico (LŽ2); poliedrico, multiforme (ŽŽ)	1 [Šal 122/111]
daugiabutis <i>s, agg</i>	condominio	con molti appartamenti; <i>d.</i> <i>namas</i> casamento, casermone (LŽ2); condominio (ŽŽ)	1 [Par 161/142]
daugiskaita <i>s</i>	-	plurale (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 175/154]
dešimtmetis <i>s, agg</i>	1. <i>dktv 6-asis d.</i> anni cinquanta; decennio; 2. <i>bdv</i> che ha dieci anni; di dieci anni	decennio (LŽ2; ŽŽ)	7 [Par 7-8/7, 20/19; Rad 11/13, 31/32-33, 77/77, 98/98, 359/361]
didvyris, -ė <i>s</i>	eroe, eroina	eroe, eroina (LŽ2; ŽŽ)	21 [Par 48/43, 49/43, 196/172, 204/179; Rad 318/316, 328/327, 336/335, 337/336, 338/337, 341/341,

			382/384; Šal 28/22, 72/64, 92/83, 94/85]
didžiakrūtė <i>agg</i>	dal petto robusto; prosperosa	dal petto robusto	2 [Par 97/84; Šal 129/118]
didžianosis <i>agg</i>	con il naso grosso	con il naso grosso	1 [Par 81/70]
dienoraštis <i>s</i>	diario	diario (LŽ2; ŽŽ)	15 [Par 214/188; Rad 66/65, 283/281; Šal 45/38, 58/50, 59/50, 70/62, 81/73, 82/73, 148/135, 149/136]
dienraštis <i>s</i>	quotidiano	giornale (LŽ2); giornale; quotidiano; gazzetta (ŽŽ)	2 [Rad 317/315, 392/394]
dujokaukė <i>s</i>	maschera antigas	maschera antigas (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 101/88-89, 182/159]
dvibriaunis <i>agg</i>	a due face	a due bordi, a due face (ŽŽ)	1 [Par 123/108]
dvideginis <i>s</i>	diossidio	diossidio, biossidio; <i>anglies d.</i> diossido di carbonio (LŽ2); biossidio; <i>anglies d.</i> biossidio di carbonio (ŽŽ)	1 [Par 114/100]
dvidešimtmetis <i>s, agg</i>	ventenne	ventenne, di vent'anni (LŽ2); ventenne (ŽŽ)	1 [Rad 83/83]
dviragis <i>s, agg</i>	bicorno	bicorne (ŽŽ)	1 [Rad 119/117]
dviratis <i>s</i>	bicicletta, bici	bicicletta, bici; <i>kalnu</i> <i>d.</i> mountain bike, rampichino (LŽ2); bicicletta; bici (ŽŽ)	26 [Par 101/88; Rad 281/279; Šal 12/8, 18/13, 18/14, 19/14, 22/17, 22/18, 25/20, 26/20, 33/27, 66/57, 73/65, 78/70; 83/75, 97/88, 101/92, 134/122, 140/127, 141/128]
dvivėrės <i>agg</i>	<u>a due ante</u>	~ės <i>dury</i> s porta a due battenti (LŽ2); che si chiude da entrambi i lati; ~ės <i>dury</i> s porta a due battenti (ŽŽ)	2 [Par 88/76, 156/137]
E, Ė			
eglišakė <i>s</i>	ramo d'abete, ramoscello d'abete	ramo di abete (LŽ2); ramo d'abete (ŽŽ)	3 [Par 93/81, 207/182]

eilēraštis <i>s</i>	poesia; verso -i	poesia; lirica (LŽ2); poesia, versi (ŽŽ)	6 [Rad 158/155, 237/232, 406/409; Šal 82/73, 96/87, 131/120]
F			
figmedis <i>s</i>	fico	(albero) di fico (LŽ2); albero di fico (ŽŽ)	3 [Par 119/105, 120/105]
G			
gaktiplaukiai <i>s</i>	pelì del pube	-	2 [Par 206/181, 212/186]
galugalis <i>s</i>	poppa	-	1 [Par 48/42]
galvūgalis <i>s</i>	parte della testa; testata; testiera	testata (del letto), testiera; capezzale (LŽ2); capoletto, capezzale (ŽŽ)	3 [Par 57/50, 145/127; Šal 49/41]
garlaivis <i>s</i>	piroscafo	battello a vapore, piroscafo; vaporetto, vaporino (LŽ2); nave, battello a vapore, vapore (ŽŽ)	1 [293/290]
garsiakalbis <i>s</i>	altoparlante	altoparlante (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 144/131]
gartraukis <i>s</i>	cappa, cappa aspirante	cappa aspirante	34 [Rad 214/208, 215/208, 216/209, 235/230, 238/232, 238/233, 239/233, 239/234, 241/235, 241/236, 242/236, 242/237, 243/238, 244/239, 245/240, 261/257, 264/260, 347/348, 371/374]
garvežys <i>s</i>	locomotiva, locomotiva a vapore	locomotiva a vapore (LŽ2); locomotiva a vapore, vaporiera (ŽŽ)	2 [Šal 17/13, 144/131]
geležinkelis <i>s</i>	ferrovia; <i>~io stotis</i> stazione del treno, stazione ferroviaria, stazione	ferrovia; <i>~io stotis</i> stazione (ferroviaria) (LŽ2); ferrovia (ŽŽ)	24 [Par 41/36, 82/71, 84/73, 92/80, 94/81, 96/84, 97/84, 97/85, 108/94, 175/154, 181/158; Šal 12/8, 17/13, 50/42, 50/43, 51/43, 65/57, 76/67- 68, 104/95, 144/131]
gelžgalys <i>s</i>	ferro; ferraglia; pezzo di ferro	(pezzo di) ferro (LŽ2); pezzo di ferro (ŽŽ)	4

			[Par 50/44, 93/80, 95/82-83, 187/164]
geraširdis <i>agg</i>	benevolo; magnanimo	di buon cuore (LŽ2); di buon cuore, benevolo, indulgente (ŽŽ)	2 [Par 146/128; Rad 105/105]
gimtadienis <i>s</i>	compleanno	compleanno (LŽ2; ŽŽ)	4 [Rad 226/221; Šal 126/115, 127/116]
gyvaplaukiai <i>s</i>	peluria	pelo; ~iai peluria (LŽ2); peluria, lanugine (ŽŽ)	3 [Par 105/92, 133/117]
gyvenvietė <i>s</i>	<u>centro rurale</u>	(centro) abitato; località (LŽ2); borgata, borgo, cittadina, villaggio; <i>miesto tipo g.</i> abitato cittadino (ŽŽ)	1 [Par 68/60]
granatsvaidis <i>s</i>	lanciagranate	lanciagranate (LŽ2); lanciagranate, lanciabombe terrestre (ŽŽ)	3 [Par 30/26, 182/159, 197/173]
greitaeigis <i>agg</i>	veloce	(che va) veloce (LŽ2); rapido, veloce (ŽŽ)	1 [Par 67/59]
I, I, Y			
ilgaauliai <i>s, agg</i>	1. <i>dktv</i> stivali lunghi; stivali; 2. <i>bdv</i> dai lunghi gambali	stivali; dai lunghi gambali	3 [Par 41/36; Šal 120/109, 121-122/111]
ilgakojis <i>agg</i>	con le gambe lunghe	dalle gambe lunghe (ŽŽ)	1 [Par 75/66]
ilgametis <i>agg</i>	-	di lunga data; <i>i.</i> <i>direktorius</i> un direttore in carica da molti anni (LŽ2); pluriennale, duraturo (ŽŽ)	3 [Rad 365/367, 366/368]
ilganosis <i>agg</i>	nasone	dal naso lungo, nasone (ŽŽ)	2 [Par 210/184-185; Rad 374/377]
J			
jaunavedys <i>s</i>	novello sposo; sposo novello; sposo di fresco	sposino -a; sposo -a novello -a, giovane sposo -a (LŽ2); sposo novello (ŽŽ)	4 [Šal 15/11, 17/13, 18/14, 19/14]

jonvabalis <i>s</i>	lucciola	lucciola; <i>zool</i> lampiride (LŽ2); lucciola (ŽŽ)	1 [Rad 156/152]
juodašiknis <i>agg</i>	culo nero	-	1 [Par 184/161]
juodžemis <i>s</i>	argilla; terra nera	terra grassa (nerastra) (LŽ2); terra nera (ŽŽ)	2 [Par 67/59; Šal 80/72]
K			
kaklaraištis <i>s</i>	cravatta	cravatta (LŽ2; ŽŽ)	4 [Par 49/43; Šal 12/8, 22/17, 32/26]
kaminkrėtys <i>s</i>	spazzacamino	spazzacamino (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 110/96]
karžygys -ė <i>s</i>	ardimentoso; condottiera; eroina	eroe, eroina (LŽ2; ŽŽ)	9 [Rad 220/214; Šal 27/22, 28/22, 68/59, 89/81, 91/82, 98/89, 132/121, 133/121]
keiksmožodis <i>s</i>	bestemmia; imprecazione	parolaccia; imprecazione (LŽ2) blasfema, parolaccia (ŽŽ)	3 [Par 12/11; Rad 15/16, 143/141]
kelrodė <i>agg</i>	del cammino	~ė žvaigždė stella polare (<i>propr. quella</i> <i>"che mostra il</i> <i>cammino"</i>) (LŽ2); cartello stradale; guida; di guida; ~ė žvaigždė stella polare (ŽŽ)	1 [Par 147/129]
keturaukštis <i>agg</i>	a quattro ripieni	di (a) quattro piani (ŽŽ)	1 [Šal 80/72]
keturkampis <i>s, agg</i>	quadrangolare	quadrangolare (LŽ2; ŽŽ)	2 [Šal 110/101, 139/126]
keturpėsčias <i>agg</i>	carponi, <u>gattoni</u>	a quattro zampe (LŽ2); <i>keturiom(is)</i> a quattro zampe, carponi (ŽŽ)	2 [Par 20/19, 111/97]
keturratis <i>s, agg</i>	a quattro ruote	a quattro ruote (ŽŽ)	1 [Par 52/46]
ketvirtadienis <i>s</i>	giovedì	giovedì (LŽ2; ŽŽ)	4 [Rad 242/236, 242/237, 257/253, 285/283]
kiauliaganis <i>s</i>	<u>custode di maiali</u>	guardiano di porci, porcaio (ŽŽ)	1 [Par 88/77]

kietasprandis <i>s, agg</i>	cocciuto	testa dura, cocciuto (ŽŽ)	1 [Par 55/49]
kojūgalis <i>s</i>	estremità	pedi del letto (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 145/127]
kraugerys <i>s</i>	sanguinario	sanguinario (LŽ2); dissanguatore; sfruttatore, oppressore (ŽŽ)	1 [Šal 74/66]
kraujosrūva <i>s</i>	ecchimosi	ecchimosi (ŽŽ)	1 [Par 104/91]
krikštatėvis <i>s</i>	padrino	padrino (LŽ2; ŽŽ)	2 [Rad 20/22; Šal 48/40]
kulkosvaidis <i>s</i>	mitragliatrice	mitragliatrice; <i>rankinis k.</i> mitragliatore, mitra; <i>sunkusis k.</i> mitragliera (LŽ2); mitragliatrice (ŽŽ)	5 [Par 49/43, 81/71]
kupranugaris <i>s</i>	cammello	cammello; <i>vienkupris k.</i> dromedario (LŽ2); cammello; <i>vienkupris ~is</i> dromedario (ŽŽ)	5 [Rad 117/115-116, 117/116, 119/117, 194/189, 205/199]
kūjagalvis <i>s</i>	girino	scazzone; girino	1 [Par 62/55]
L			
labdara <i>s</i>	beneficienza	carità, beneficenza; <i>~os organizacija</i> organizzazione caritativa (LŽ2); beneficienza; carità (ŽŽ)	1 [Šal 106/96]
laikotarpis <i>s</i>	periodo	periodo, epoca (LŽ2); periodo (ŽŽ)	8 [Par 149/131, 150/132, 151/132, 152/133, 160/141, 194/170; Rad 154/151;]
laikraštis <i>s</i>	giornale; <i>~ių kioskas edicola</i>	giornale (LŽ2); giornale; quotidiano; gazzetta (ŽŽ)	20 [Par 69/61, 74/64, 74/65, 166/146, 168-169/148; Rad 19/21, 20/22, 196/192, 294/292, 321/318, 321/319, 333/331, 333/332; Šal 14/10, 51/44, 81/73, 96/87, 137/124, 139/126]
laikrodis <i>s</i>	orologio; <i>pagal ~io rodyklę in senso orario</i>	orologio; <i>saulės l.</i> la meridiana (LŽ2); orologio (ŽŽ)	22 [Par 10/10, 22/20, 115/100, 206/181,

			208/182-183; Rad 255/251, 260/256-257, 264/260, 282/280, 284/282, 305/302, 313/310, Šal 104/95, 134/122, 137/124]
laisvalaikis <i>s</i>	tempo libero	tempo libero (LŽ2); tempo libero (perso), ore di riposo (ŽŽ)	2 [Par 132/116, 138/121]
laivagalis <i>s</i>	poppa	poppa (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 48/43]
lapkritis <i>s</i>	novembre	novembre (LŽ2; ŽŽ)	1 [Rad 391/394]
laumžirgis <i>s</i>	libellula	libellula; escnide (LŽ2); libellula (ŽŽ)	2 [Rad 78/78, 393/396]
lavonmaišis <i>s</i>	cadavere insaccato*	-	1 [Par 178/156]
lengvabūdis <i>agg</i>	<u>dal carattere leggero</u>	facilone (LŽ2); persona spensierata, poco seria (ŽŽ)	1 [Par 174/153]
lentgalis <i>s</i>	<u>pezzo di tavola</u> ; tavola; tavola di legno	pezzo di legno, tavolaccio (ŽŽ)	3 [Par 60/54, 83/73; Šal 30/24]
lietpaltis <i>s</i>	impermeabile	impermeabile (LŽ2; ŽŽ)	15 [Rad 213/207, 215/209, 256/252; Šal 12/8, 13/9, 60/52, 61/52, 112/102, 116/106, 117/107, 118/107, 134/122, 136/123]
lietvamzdis <i>s</i>	grondaia	grondaia (LŽ2); gronda, grondaia (ŽŽ)	1 [Rad 396/399]
M			
maldaknygē <i>s</i>	breviario*	libro di preghiere (LŽ2; ŽŽ)	8 [Par 116/102, 128/112, 143/125, 190/167, 204/180, 215/189]
malūnšparnis <i>s</i>	pala di mulino*	elicottero (birotore); aerogiro (LŽ2); elicottero (ŽŽ)	1 [Rad 265/261]
medkirtys <i>s</i>	taglialegna	taglialegna (LŽ2); boscaiolo, legnaiolo (ŽŽ)	2 [Par 57/50; Rad 73/72]
menkavertis <i>agg</i>	<u>di poco conto</u>	di scarso valore, scadente, dappoco (LŽ2); di poco prezzo, di poco valore (ŽŽ)	1 [Rad 369/371]

menkniekis <i>s</i>	faccenda da nulla	sciocchezza, inezia, bazzecola (LŽ2); cosa da nulla, di poco valore; inezia; nonnulla; sciocchezza (ŽŽ)	1 [Rad 200/195]
meškerykotis <i>s</i>	canna da pesca	canna (<i>della canna da pesca</i>) (LŽ2); canna (<i>da pesca</i>) (ŽŽ)	1 [Par 11/11]
mėsgalis <i>s</i>	pezzo di carne	pezzo di carne (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 105/96]
mėsgalvis <i>s</i>	testa rasata; testa di manzo	-	2 [Par 53/46]
minkštasuolis <i>s</i>	canapè	divanetto; canapè (LŽ2)	1 [Šal 49/42]
minosvaidis <i>s</i>	mortaio	lanciabombe (LŽ2); mortaio (ŽŽ)	2 [Par 98/86, 162/142]
musgaudis <i>s</i>	acchiappamosche [Par]	carta muschicida; zanzariera (LŽ2); moschicida (ŽŽ)	1 [Par 92/80]
musmirė <i>s</i>	fungo velenoso	<i>bot amanita; paprastoji m.</i> ovolo malefico, amanita muscaria <i>lot; žalsvoji m.</i> tignosa verdognola, amanita phalloides (LŽ2)	1 [Rad 242/237]
N			
niekniekis <i>s</i>	una cosa così piccola	minuzia, bazzecola, inezia; <i>n.!</i> non è niente, non fa niente (LŽ2); inezia, bagattella, bazzecola, sciocchezza (ŽŽ)	1 [Par 17/16]
P			
padlaižys <i>s</i>	leccapiedi	leccapiedi, leccchino -a (LŽ2); leccapiedi; adulatore (ŽŽ)	1 [Rad 175/171]
pasaulėjauta <i>s</i>	ideologia	disposizione d'animo (LŽ2); percezione del mondo (ŽŽ)	1 [Par 174/152]
pasiutligė <i>s</i>	rabbia	rabbia, idrofobia (LŽ2; ŽŽ)	1 [Rad 218/212]
paukščiažmogis <i>s</i>	uomo-uccello	-	2

			[Rad 327/325]
pēdsakas <i>s</i>	orma; traccia	orma, impronta; traccia, segno; ~ <i>ai</i> tracce (LŽ2); orma; traccia; impronta; <i>ppr. dgs.</i> tracce; presenza (ŽŽ)	13 [Par 68/60, 93/80, 151/132, 205/180; Šal 26/20-21, 44/37, 63/55, 81/73, 82/73, 91/93]
penkiakampis <i>s, agg</i>	a cinque punte; pentagonale	pentagonale; ~ <i>é</i> <i>žvaigždē</i> stella a cinque punte (LŽ2); pentagonale (ŽŽ)	3 [Rad 73/72; Šal 34/27, 109/99-100]
penkiapirštis <i>agg</i>	a cinque artigli	-	2 [Rad 193/188, 193/189]
penkiasdešimtmetis <i>s, agg</i>	cinquant'anni	cinquantennio; cinquantenario, cinquantennale (LŽ2); cinquentenario; cinquantesimo anniversario; cinquantennio (ŽŽ)	1 [Rad 78/78]
penktadienis <i>s</i>	venerdī	venerdī; ~ <i>iais</i> di venerdī, al venerdī, il venerdī (LŽ2); venerdī (ŽŽ)	9 [Rad 137/135, 139/137, 217/210, 222/216, 245/240, 258/254, 259/255, 285/283, 389/392]
petnešos <i>s</i>	bretelle	bretelle (LŽ2; ŽŽ)	2 [Šal 121-122/111, 144/131]
pietryčiai <i>s</i>	sud-est	sud-est (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 112/102]
piktžolē <i>s</i>	erbaccia	erbaccia (LŽ2); malerba; erbaccia (ŽŽ)	1 [Šal 96/87]
pilnapadis <i>agg</i>	chi aveva i piedi piatti	dai piedi piatti (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 10/9]
pilnateisis <i>agg</i>	con pieno diritto	con pieni diritti (LŽ2); che gode tutti i diritti (ŽŽ)	1 [Par 200/176]
pirmadienis <i>s</i>	lunedī	lunedī; ~ <i>iais</i> di lunedì, al lunedì, il lunedì (LŽ2; ŽŽ); lunedì (ŽŽ)	3 [Rad 233/228, 251/247, 252/247; Šal 70/62]
plačiajuostis <i>agg</i>	a banda larga	a banda larga	1 [Šal 74/65]
plačiaveidis <i>agg</i>	dal volto largo	dal volto largo	1 [Šal 67/59]

plaukakarėiai <i>s</i>	pele guerrieri	-	1 [Par 169/148]
plytgalis <i>s</i>	pezzo di mattone	mezzo mattone, mattone spezzato (LŽ2); pezzo di mattone (ŽŽ)	1 [Šal 37/30]
plokščiakrūtė <i>agg</i>	con il petto piatto	-	1 [Par 81/70]
plokščiapadis <i>agg</i>	dai piedi piatti	dai piedi piatti (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 122/107]
pusaklis <i>agg</i>	<u>semicieco</u>	mezzo cieco; guercio (LŽ2); dalla vista debole (ŽŽ)	1 [Par 10/9]
pusamžis <i>agg</i>	di mezza età	di mezza età (LŽ2); mezzo secolo; di mezza età (ŽŽ)	1 [Par 126/111]
pusbrolis <i>s</i>	cugino [Šal]	cugino (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 107/97-98]
pusdienis <i>s</i>	mezza giornata	mezza giornata (LŽ2); metà del giorno; mezza giornata (ŽŽ)	1 [Par 80/70; Rad 324/322]
pusdievis <i>s</i>	semideo	semidio (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 42/37]
pusiasalis <i>s</i>	penisola	penisola (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 12/12, 34/30]
pusiaukelė <i>s</i>	metà strada	metà strada (LŽ2); metà strada; metà del viaggio (ŽŽ)	1 [Par 206/181]
pusiausvyra <i>s</i>	equilibrio	equilibrio (LŽ2); equilibrio, bilico (ŽŽ)	3 [Rad 225/220, 330/328, 343/343]
puskarininkis <i>s</i>	sottufficiale	sergente; sottufficiale (LŽ2); sottufficiale (ŽŽ)	3 [Šal 32/26, 33/27, 36/29-30]
puslapis <i>s</i>	pagina	pagina (LŽ2; ŽŽ)	9 [Par 74/65, 142/124; Rad 47/48, 216/210, 248/243, 353/355, 390/393; Šal 148/135]
puslitrinis <i>agg</i>	da mezzo litro	da mezzo litro	1 [Par 109/95]
pusmetinis <i>agg</i>	di circa sei mesi	semestrale; di metà anno (LŽ2); semestrale; di sei	1 [Šal 25/20]

		mesi; di mezz'anno (ŽŽ)	
pusmetis <i>s</i>	mezz'anno; sei mesi	sei mesi; metà anno, mezzo anno (LŽ2); semestre; mezz'anno (ŽŽ)	4 [Par 119/104; Rad 150/147, 356/357; Šal 87/78]
pusmėnulis <i>s</i>	mezzaluna	mezzaluna (LŽ2); semiluna; mezzaluna (ŽŽ)	1 [Par 98/86]
pusnuogis <i>agg</i>	mezzo nudo; seminudo	seminudo, mezzo nudo (LŽ2); seminudo (ŽŽ)	4 [Par 102/89; Rad 223/217; Šal 18/14, 69/60]
puspadis <i>s</i>	tacco*	(mezza) suola (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 109/99]
puspaltis <i>s</i>	giaccone	tre quarti, soprabito; giaccone (LŽ2); cappotto corto (ŽŽ)	1 [Šal 73/65]
pusryčiai <i>s</i>	colazione; pranzo*	colazione (LŽ2; ŽŽ)	5 [Par 43/37, 119/104; Rad 223/217, 338/337, 340/339]
pusrūsis <i>s</i>	scantinato	seminterrato (LŽ2); scantinato (ŽŽ)	2 [Par 161/142, 163/143]
pusseserė <i>s</i>	cugina	cugina (LŽ2; ŽŽ)	4 [Šal 67/59, 68/60, 72/64]
pusvalandis <i>s</i>	mezz'ora	mezzora, mezz'ora (LŽ2); mezz'ora (ŽŽ)	13 [Par 76/66, 80/70, 104/90, 119/104, 160/140, 176/154; Rad 239/233, 263/260; Šal 41/34, 112/102]
R			
raktažolė <i>s</i>	primula	primula, primavera (LŽ2); primula (ŽŽ)	1 [Rad 341/341]
rankogalis <i>s</i>	manica	polsino, polso (LŽ2); polsino (ŽŽ)	1 [Rad 248/242]
rankraštis <i>s</i>	manoscritto	manoscritto (LŽ2); manoscritto, originale (ŽŽ)	1 [Par 171/150]
rankšluostis <i>s</i>	asciugamano	asciugamano (LŽ2; ŽŽ)	7 [Par 7/7, 12/12, 61/54, 72/63, 133/117; Rad 330/328; Šal 146/133]

raudonmedis <i>s</i>	legno di quebracho	mogano (LŽ2); mogano, acagiù (ŽŽ)	1 [Rad 79/79]
raudonsnukis <i>agg</i>	dal muso rosso	-	1 [Par 34/30]
raudonviršis <i>s</i>	rossella*	russula, rossola (LŽ2); boleto rosso, rossola (ŽŽ)	1 [Rad 112/102]
rausvaplaukė <i>agg</i>	<i>ji r.</i> ha i capelli rossi; ragazza dai capelli rossi	dai capelli rossi	3 [Par 75/66, 76/66, 76/67]
raštgalys <i>s</i>	tronco	ceppo; tronchetto (LŽ2); ceppo, ciocco, troncone (ŽŽ)	1 [Šal 140/127]
rugsėjis <i>s</i>	settembre	settembre (LŽ2; ŽŽ)	3 [Par 29/25, 34/30, 73/63-64]
S			
saulėlydis <i>s</i>	<u>crepuscolo</u>	tramonto, calata del sole (LŽ2); tramonto (ŽŽ)	1 [Rad 347/348]
sausakimšas <i>agg</i>	pieno zeppo	pieno zeppo, gremito; sovraffollato (LŽ2); pieno zeppo, affollato, gremito (ŽŽ)	1 [Par 171-172/151]
sausgyslė <i>s</i>	tendine	tendine (LŽ2; ŽŽ)	2 [Rad 65/65]
savaeigis <i>agg</i>	semovente	semovente (LŽ2); semovente, autotrasportato (ŽŽ)	1 [Par 95/82]
savanaudis <i>agg, s</i>	<u>opportunistas</u>	Egoista; savanaudiškas egoistico (LŽ2); persona cupida; egoista; ~iškas cupido, egoistico, interessato (ŽŽ)	1 [Rad 368/370]
savonoris <i>s</i>	pompieri; volontariato; volontario	volontario -a (LŽ2; ŽŽ)	11 [Par 195/171, 199/175; Rad 86/86, 401/404; Šal 28/22-23, 54/46-47, 150/137]
savarankiškas <i>agg</i>	independente	independente, autonomo (LŽ2); independente, autonomo; ~as žmogus uomo indipendente; ~os pažiūros vedute	3 [Rad 106/105, 179/176; Šal 60/52]

		proprie; ~os <i>studijos</i> studi individuali (ŽŽ)	
savigaila s	autocommiserazione	autocommiserazione	3 [Par 28/25, 33/29, 129/113]
savigarba s	rispetto di sé	dignità, rispetto di sé; amor proprio (LŽ2); stima di sé; senso della dignità personale (ŽŽ)	1 [Par 163/144]
saviraiška s	espressione	espressione di sé; autorealizzazione; <i>psich</i> realizzazione del Sé (LŽ2); autoespressione, manifestazione di sé (ŽŽ)	1 [Par 105/92]
savisauga s	autoconservazione	autoconservazione (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 199/175]
savivaldybė s	Comune	Comune, municipio; amministrazione locale, municipalità; <i>Kauno miesto s.</i> il comune di Kaunas (LŽ2); amministrazione locale; <i>miesto</i> ~ <i>valdybė</i> amministrazione comunale; municipio (ŽŽ)	2 [Rad 86/86-87, 86/87]
savižudis s	suicida	suicida (LŽ2); suicida; kamikaze (ŽŽ)	1 [Par 126/110]
sekmadienis s	domenica, domenicale	domenica (LŽ2; ŽŽ)	12 [Par 116/102, 184/161, Rad 137/134, 141/138, 226/221, 247/242, 248/243, 272/270, 343/343, 400/403]
senamiestis s	centro storico	città vecchia; centro storico (LŽ2); centro storico (ŽŽ)	13 [Par 41/36, Rad 20/22, 72/71, 73/72]
septyniasdešimtmetis s, agg	settant'anni	settantesimo anniversario (ŽŽ)	1 [Rad 346/347]
siauraakis agg	occhio stretto; a occhio stretto [Par]	(a) occhio stretto	2 [Par 208/183]
siauraklubis agg	dalle anche strette	dalle anche strette	1

			[Par 160-161/141]
skustagalvis <i>agg, s</i>	con la testa rasata	naziskin, skinhead; testa rasata (LŽ2)	1 [Par 41/36]
slapyvardis <i>s</i>	<u>nome segreto</u> ; pseudonimo	pseudonimo (LŽ2; ŽŽ)	3 [Šal 64/56, 119/109, 131/120]
sportbatis <i>s</i>	scarpa da ginnastica	scarpa da tennis / da ginnastica (LŽ2); scarpa da ginnastica (ŽŽ)	1 [Par 53/46]
sraigtasparnis <i>s</i>	elicottero	elicottero (LŽ2; ŽŽ)	11 [Par 24/21, 60/53, 60/54, 61/55, 62/55, 63/56, 65/58, 67/59, 68/60]
stačiakampis <i>s, agg</i>	1. <i>dktv</i> quadrato; 2. <i>bdv</i> rettangolare	rettangolo (LŽ; ŽŽ)	3 [Rad 151/148, 363/365, 404/408]
stačiatikis <i>s, agg</i>	ortodosso	ortodosso (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 118/104, 129/113]
staltiesė <i>s</i>	tovaglia	tovaglia; copritavolo (LŽ2); tovaglia (ŽŽ)	3 [Rad 227/221; Šal 63/55, 90/82]
stovyklavietė <i>s</i>	accampamento	campo; (kareivių) bivacco; (poilsio) campeggio (LŽ2); luogo di un accampamento (ŽŽ)	2 [Par 96/84, 182/159]
subinlaižys <i>s</i>	leccaculo	leccaculo (LŽ2)	1 [Par 136/119]
sunkvežimis <i>s</i>	autocarro; camion; <u>furgone</u>	camion, autocarro, tir (LŽ2); camion, autocarro (ŽŽ)	6 [Par 34/30, 108/94; Šal 44/37, 113/103, 129/118, 149/136]
svetimkūnis <i>s</i>	corpo estraneo	corpo estraneo (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 126/111]
svetimtautis <i>s, agg</i>	straniero	straniero (LŽ2); straniero, forestiero (ŽŽ)	1 [Par 210/185]
Š			
šaligatvis <i>s</i>	marciapiede	marciapiede (LŽ2; ŽŽ)	3 [Par 129/113; Rad 234/229, 235/229]
šalikelė <i>s</i>	<u>bordo della strada</u>	ciglio, margine (LŽ2); ciglio, margine, sponda (ŽŽ)	1 [Šal 25/19]

šaltkalvis <i>s</i>	meccanico	fabbro ferraio (LŽ2); meccanico, aggiustatore, fabbro ferraio (ŽŽ)	1 [Par 156/137]
šešiaratis <i>agg</i>	a sei ruote	a sei ruote (ŽŽ)	1 [Par 86/75]
šešiasdešimtmetis <i>s</i> , <i>agg</i>	sessantenne	sessantenne, di sessant'anni (LŽ2); di sessant'anni, sessantenne (ŽŽ)	2 [Rad 217/211]
šeštadienis <i>s</i>	sabato	sabato (LŽ2; ŽŽ)	16 [Rad 45/46, 139/137, 141/138, 220/214, 221/215, 222/216, 224/219, 245/240, 247/241, 261/258, 262/258, 326/324]
šikšnosparnis <i>s</i>	pipistrello	pipistrello (LŽ2; ŽŽ)	11 [Par 106/92; Rad 81/81, 311/308, 316/313, 316/314, 398/401, 406/410]
šimtmetis <i>agg, s</i>	secolare	centenario, secolare; di cento anni (LŽ2); centenario, secolare (ŽŽ)	1 [Šal 112/102]
širdgėla <i>s</i>	<u>contrizione</u> ; dolore	patema d'animo, accoramento, crepacuore; afflizione; <i>su ~a atsisveikino</i> si salutarono con una stretta al cuore (LŽ2); afflizione, dolore, pena, sofferenza (ŽŽ)	2 [Par 81/71; Rad 48/49]
šiuolaikinis <i>agg</i>	moderno	contemporaneo; <i>šiuolaikiškas</i> moderno (LŽ2); contemporaneo, attuale, moderno (ŽŽ)	2 [Rad 142/139, 388/391]
šlapdriba <i>s</i>	nevischio	nevischio (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 138/121, 166/146]
šleivakojis <i>agg</i>	con le gambe storte, dalle gambe storte	dalle gambe storte (ŽŽ)	2 [Par 81/70, 211/185]
šonkaulis <i>s</i>	costola	costola, costa (LŽ2; ŽŽ)	3 [Par 33/29, 191/168; Šal 110/100]

šunsnukis <i>s</i>	bastardo; canaglia; figlio di puttana; figlio di un cane	cane, canaglia; bastardo (LŽ2); canaglia, figlio d'un cane (ŽŽ)	10 [Par 15/15, 43/37, 49/43, 65/58, 90/78, 126/110, 136/119, 141/123-124, 146/128, 149/131]
šunvotė <i>s</i>	foruncolo	foruncolo (LŽ2; ŽŽ)	1 [Šal 68/60]
šūdupė <i>s</i>	fiume di merda	-	1 [Par 82/72]
šviesiaplaukis <i>agg</i>	biondo [Šal]	dai capelli chiari, biondo (LŽ2); dai capelli biondi (ŽŽ)	2 [Šal 42/35, 72]
T			
tamsiabruvis <i>agg</i>	dalla carnagione scura	dalla carnagione scura	2 [Šal 117/107]
tarpduris <i>s</i>	davanti alla porta; soglia; soglia della porta; vano della porta	vano della porta (LŽ2); arco della porta (ŽŽ)	16 [Par 126/110, 204/179; Rad 129/127, 133/131, 141/139, 188/184, 224/219, 225/219, 263/260, 308/305, 321/319, 344/345; Šal 55/47, 91/82, 99/89-90, 144/131]
tarpkelis <i>s</i>	gola	-	1 [Par 77/67]
tarp(u)kojis <i>s</i>	<u>cavallo</u> ; <u>fra le cosce</u>	inforatura (LŽ2); spazio tra le gambe (ŽŽ)	2 [Šal 127/115, 141/128]
tarpupirščiai <i>s</i>	interstizi; spazi tra le dita; tra le dita	spazio tra le dita (LŽ2); spazio interdigitale (ŽŽ)	3 [Par 83-84/73, 118/104, 207/181; Šal 102/93]
tarpusavis <i>s</i>	l'un l'altro	~io tra l'uno e l'altro; reciproco; ~vio <i>pasitikėjimas</i> fiducia reciproca; ~vio <i>kovos</i> lotte intestine; ~yje tra sé, tra (di) loro; reciprocamente; l'un l'altro (LŽ2); <i>jie gerai sutaria</i> ~yje fra loro si intendono bene (ŽŽ)	2 [Par 68/59; Šal 50/43]
tarpuvartė <i>s</i>	~ėje vicino al cancello; vicino a qualche cancello	entrata; soglia (<i>di un cancello</i>) (LŽ2); vano del cancello (ŽŽ)	3 [Par 31/26-27, 39/34, 195/171]

trečdalis <i>s</i>	terzo	terzo (LŽ2)	3 [Par 34/30, 81/71, 168/148]
trečiadienis <i>s</i>	mercoledì	mercoledì; ~ <i>iais</i> di mercoledì, al mercoledì, il mercoledì (LŽ2); mercoledì (ŽŽ)	3 [Rad 241/235, 241/236, 256/252]
tribriaunis <i>agg</i>	<u>a tre facce</u>	triangolare, triedro (ŽŽ)	1 [Par 123/108]
trikampis <i>s, agg</i>	di forma triangolare; triangolare	triangolo; triangolare (LŽ2; ŽŽ)	5 [Rad 10/11, 11/13, 123/122, 364/366, 400/403]
trilapis <i>s, agg</i>	<u>trifoglio</u>	a tre foglie; trifogliato (ŽŽ)	6 [Rad 363/365, 364/366, 372/375, 385/387, 405/408]
triženklis <i>agg</i>	a tre cifre	di / a tre cifre (LŽ2); di tre cifre (ŽŽ)	1 [Par 24/21]
tuščiaviduris <i>agg</i>	<u>vuoto all'interno</u>	cavo (LŽ2); cavo, vuoto (ŽŽ)	1 [Rad 160/157]
U, Ū			
ugniaplaukis <i>agg</i>	con i capelli di fuoco	-	1 [Par 211/185]
ugniaspalvis <i>agg</i>	color fuoco [Par]	color fuoco, rosso acceso (ŽŽ)	1 [Par 210/185]
uodegakaulis <i>s</i>	coccige	coccige (ŽŽ)	1 [Par 155/137]
uostamiestis <i>s</i>	città portuale	porto, città portuale (LŽ2); città col porto, porto (ŽŽ)	1 [Par 47/42]
V			
vandentiekis <i>s</i>	acquedotto	acquedotto (LŽ2); impianto idrico; acquedotto; condotta dell'acqua (ŽŽ)	2 [Par 81/71, 111/97]
veidmainis <i>s, agg</i>	ipocrita	ipocrita (LŽ2); persona falsa; ipocrita (ŽŽ)	1 [Par 89/77]
veidrodis <i>s</i>	specchio	specchio (LŽ2; ŽŽ)	18 [Par 193/169; Rad 225/220, 277/274, 305/302, 306/303; Šal 68/60, 90/82, 98/89, 106/97, 107/98,

			108/98, 117/106, 117/107, 124/113, 126/115, 138/125]
veržliaraktis <i>s</i>	chiave per dadi	chiave; chiave inglese (LŽ2); chiave per dadi (ŽŽ)	1 [Par 156/137]
viduramžiai <i>s</i>	~ <i>iu</i> <u>medievale</u>	il Medioevo, l'età di mezzo (LŽ2); medioevo (ŽŽ)	1 [Rad 248/243]
vidurnaktis <i>s</i>	mezzanotte	mezzanotte (LŽ2); mezzanotte, notte fonda (ŽŽ)	1 [Par 173/152; Rad 274/272]
viduržemis <i>s</i>	~ <i>io jūra</i> mar Mediterraneo	<i>Viduržemio jūra</i> il Mar Mediterraneo (LŽ2); punto centrale della terra (ŽŽ)	1 [Rad 17/19]
vienakojis <i>s, agg</i>	<u>monopiede</u>	con una sola gamba (ŽŽ)	1 [Par 60/54]
vienaragis <i>s</i>	cameleoparda*; unicorno	unicorne (LŽ2); unicorno, liocorno; <i>zool narvalo</i> (ŽŽ)	23 [Rad 118/117, 119/117, 120/118, 120/119, 121/119, 122/120, 122/121, 194/189, 248/243]
vien(a)rankis <i>s, agg</i>	<u>senzabraccio</u> ; uomo <u>con un solo braccio</u>	monco -a (LŽ2); monco di una mano (di un braccio) (ŽŽ)	3 [Par 19/18, 79/69]
vienmarškinis <i>agg</i>	in maniche di camicia	in maglietta (LŽ2); in camicia, senza giacca (ŽŽ)	1 [Šal 63/55]
vienturtis <i>agg</i>	figlio unico	<i>v. sūnus</i> figlio unico; ~ <i>ė dukė</i> figlia unica (LŽ2); figlio unico, figlia unica; unigenito (ŽŽ)	1 [Šal 48/41]
viešbutis <i>s</i>	albergo; hotel	albergo, hotel (LŽ2; ŽŽ)	2 [Par 20/19, 266/262]
vieškelis <i>s</i>	strada sterrata	strada (pubblica); strada sterrata (LŽ2); strada pubblica, via sterrata (ŽŽ)	3 [Šal 25/20, 26/20, 44/37]
viršukalnė <i>s</i>	vetta	vetta, cima (LŽ2); cima, vetta, sommità (ŽŽ)	1 [Šal 132/121]

viršugalvis, -ė s	cocuzzolo; <u>cranio</u>	(sommità della) testa (LŽ2); cocuzzolo (ŽŽ)	2 [Par 138/121, 210/184-185; Rad 153/149]
virvagalis s	pezzo di corda	pezzo di corda (ŽŽ)	2 [Par 60/54; Šal 32/26]
visagalis agg	onnipotente	onnipotente (LŽ2); onnipotente; ~iškas onnipotente, eminente (ŽŽ)	2 [Par 55/49; Šal 125/114]
visažinis agg	onnisciente	onnisciente (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 104/91]
vynuogės s	uva	acino (chicco) d'uva; ~ės uva (LŽ2); acino (d'uva); ~ių kekė grappolo d'uva (ŽŽ)	2 [Par 120/106, 156/138]
voratinklis s	ragnatela	ragnatela, tela di ragno (LŽ2); ragnatela (ŽŽ)	1 [Par 155/136]
Ž			
žastikaulis s	braccio	omero (LŽ2; ŽŽ)	1 [Par 37/33]
žemaūgis agg	<u>nano</u>	basso, di bassa statura (LŽ2); di bassa statura (ŽŽ)	1 [Par 33/29]
žemėlapis s	carta; carta geografica; cartina; mappa	carta (geografica); cartina; mappa (LŽ2); carta, mappa; <i>pasaulio ž. mappamondo</i> (ŽŽ)	14 [Par 110/96, 155/136; Rad 21; 78/78, 92/92, 367/369; Šal 51/43, 60/52, 86/78, 96/87]
žilagalvis agg	canuto	dal capo grigio; canuto (LŽ2); dalla testa bianca (ŽŽ)	1 [Par 148/129]
žiniasklaida s	mass media	i mass media, i media; mezzi di comunicazione (di massa) (LŽ2); diffusione delle informazioni, mass media (ŽŽ)	1 [Par 74/64-65]
žygdarbis s	grande azione; grande impresa; impresa	prodezza, atto eroico; ~iai le gesta, le imprese (LŽ2); atto eroico, azione gloriosa (ŽŽ)	7 [Rad 40/41, 147/145, 328/326, 362/364, 370/373]
žmogėdra s	cannibale	antropofago, cannibale (LŽ2); cannibale; antropofago (ŽŽ)	5 [Rad 284/281, 284/282, 285/282, 285/283]

žmogšūdis <i>s</i>	merda umana	-	1 [Par 105/92]
žuvédra <i>s</i>	gabbiano	gabbiano; <i>zool upiné</i> ž. sterna (LŽ2); sterna; rondine di mare; <i>mažoji</i> ž. fraticello; gabbiano (ŽŽ)	8 [Par 47/42, 60/54, 72/63, 78/68]
žvyrkelis <i>s</i>	sentiero ghiaioso [Šal]	strada ricoperta di ghiaia (LŽ2); strada ghiaiata (ŽŽ)	4 [Šal 14/10, 22/17, 56/49, 109/99]